

1. POJETÍ PSYCHOTERAPIE, INDIVIDUÁLNÍ A SKUPINOVÁ PSYCHOTERAPIE. Vymezení, definice a cíle psychoterapie. Charakteristika individuálního a skupinového přístupu v psychoterapii, typy terapeutických skupin, vývoj terapeutické skupiny a skupinová dynamika. Terapeutická komunita. Účinné společné faktory v psychoterapii, Hawthornský efekt.

VYMEZENÍ:

- **Psychoterapie** – z řec.slov psyché (život.síla) a Therapón (služebník bohů), sloveso therapeuón (léčit); tedy doslovný překlad = péče o duši, léčba duše
- = odborná pomoc, která využívá psychologické prostředky (rozhovor, vztahy, sugesce, učení, ...) k léčbě duševních poruch a k pomoci lidem v obtížných životních situacích.
- druh psychologické intervence působící na duševní zdraví člověka a vztahy.
- navozuje žádoucí změny a podporuje uzdravení
- interdisciplinární obor - zasahuje do různých oblastí medicíny a psychologie
- Předmětem psychoterapie je lidské zdraví a jeho poruchy, léčba a rehabilitace těchto poruch z hlediska možnosti jejich ovlivňování komunikační a vztahovou cestou.

DEFINICE STANISLAVA KRATOCHVÍLA: narozen v Brně 1932 – český klinický psycholog, zabývá se především psychoterapií, zejm. neuróz, hypnózou a sex.terapií.

Psychoterapie = léčebné působení na nemoc, poruchu, problémy psychologickými prostředky. Psychoterapie aplikuje psychologické prostředky dle určitých zásad, plánovitě a systematicky.

DEFINICE JANA VYMĚTALA:

Psychoterapie = je léčbou, ale i profylaxí (primární prevencí) a rehabilitací (terciální prevencí) poruch zdraví, která se uskutečňuje psychologickými prostředky, tedy prostředky komunikační a vztahové povahy.

CÍLE: = obnovení zdraví (stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody ☺).

- Obecně lze říci, že cíl psychoterapie vidíme ve změnách osobnosti, chování a sociálních vztazích pacienta. Nejčastějším cílem bývá **osobnostní změna**, podmíněna sebepoznáním. Cíle se vzájemně prolínají a podmiňují.
- Odstranění nebo zmírnění duševní poruchy (např. úzkostné, fobické, depresivní)
- Odstranění nebo zmírnění psychopatologických symptomů, například pomocí hypnoterapie u koktavosti nebo enurézy.
- Např. pomocí hypnózy a relaxací lze regulovat svalovou tenzi, trému, orgánovou bolest, kolísavý KT, některé migrény.
- Změnit chování (např. abstinence, obsese)
- Změnit prožívání (např. změna náhledu na vzniklé situace a lepší přizpůsobení se těmto situacím).
- Podpora v dočasné krizové situaci (úmrť, rozchod, rozchod, znásilnění, autonehoda, nemoc, operace, ztráta zaměstnání).
- Adaptace na nové podmínky
- Práce s rodinami v nemocničních zařízeních (dětská onko)

INDIVIDUÁLNÍ PSYCHOTERAPIE:

- nejrozšířenější a nejefektivnější! Terapeut se setkává s klientem samostatně
- klient musí o svých problémech (pocitech, myšlenkách, životě) **mluvit** a mít **MOTIVACI** ke změně a samotné terapii!

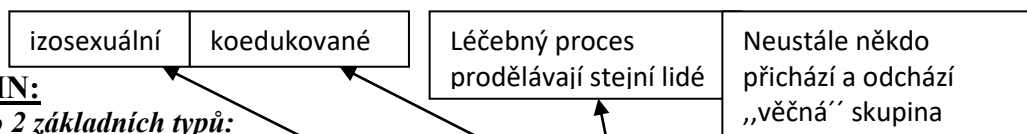
SKUPINOVÁ PSYCHOTERAPIE:

- terapeut (jeden nebo dva) léčí malou skupinu klientů společně: 5 – 10 členů (max.15)
- je založená hlavně na **VÝMĚNÁCH**, které * mezi lidmi, na jejich vzájemných vztazích.
- Velkým efektem ve skupině je potom vzájemná sounáležitost lidí s podobným problémem, zjednodušeně bychom mohli říci, že klienti se mohou „léčit“ i navzájem.

TYPY TERAPEUTICKÝCH SKUPIN:

Terapeutickou skupinu můžeme rozdělit do 2 základních typů:

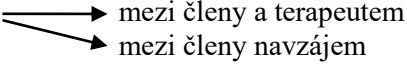
- a) **uměle vytvořená** – pacienti se NEZNAJÍ, podmínka léčby, jinak vzniká nebezpečí neupřímnosti a komunikační selekce
- homogenní (dle věku, problému), heterogenní, stejného pohlaví, ♂ a ♀, uzavřené, otevřené
- b) **přirozenou skupinu** – pacienti se ZNAJÍ
- rodiny, partneři (proto tento typ nazýváme rodinnou či partnerskou terapií)
 - nejde o modelové situace, vše je „opravdu“, neboť problémy všech zúčastněných jsou přítomny bezprostředně
- **přechod mezi umělou a přirozenou** – vytvářejí a řídí sami klienti se stejným problémem, vyměňují si info, podporují se
- = **SVĚPOMOCNÉ SKUPINY** – např. hnutí anonymních alkoholiků, lidé s nádor.onem. či rodičů s problém.děťmi

VÝVOJ TERAPEUTICKÉ SKUPINY:

Začíná-li skupina pracovat od začátku se všemi členy najednou, je možno sledovat určitá charakteristická stadia jejího vývoje:

- 1) **Stadium orientace a závislosti** - orientují se ve vztazích, kladou otázky (O co je? K čemu to je? A Jak mi to pomůže?), členové očekávají, že budou vedeni, dožadují se informací. Často zpočátku neočekávají, že by jim stejně „postižení“ lidé mohli něco poradit, obracejí se pouze na terapeuta.
- 2) **Stadium konfliktu a protestu** – konflikty mezi všemi i vůdcem
- 3) **S. koheze a kooperace** – vědomí „MY“ pocit bezpečí a OCR k tomu, aby se mohly otevřít. Skup. často potlačuje neg. emoce.
- 4) **Stadium cílevědomé činnosti** – spojení skupiny – radí si, povzbuzují se. Skupina nepotlačuje negativní emoce! Rozdíl. ↗

SKUPINOVÁ DYNAMIKA: = vztahy a interakce:

Tím se liší jak od individuální psychoterapie, v níž jde o vztah mezi terapeutem a jedním pacientem, tak od kolektivní či hromadné psychoterapie, ve které působí terapeut psychologickými prostředky na více pacientů současně, avšak nevyužívá systematicky k léčebným účelům to, co se mezi nimi děje.

Role ve skupině: nejznámější popis rolí vychází z Morenovské sociometrie: 2 vůdcovské role (schopnost, obliba) a role č. ovce.

- Vůdce – bývá schopný, inteligentní, spolehlivý, aktivní a jistý
- Hvězdy – nejoblíbenější členové (osoby společenské, veselé, zábavné, nekonfliktní)
- Černá ovce – člen pro ostatní nepřitažlivý, lhostejný, nesympatický, či odmítaný.

Dle Schindlera jde o 4 skupinové role: alfa, beta, gama, omega a P

Alfa – vůdce

Beta – expert – má speciální znalosti a schopnosti

Gama – pasivní a přizpůsobivý

Omega – člen na okraji skupiny (neschopný, odlišný, má strach), někdy se identifikuje jako P (provokativní)

Skupinová dynamika představuje souhrn všeho, co se ve skupině děje:

- **konformita** – změna názoru na základě vlivu většiny
- **inovace** – změna názoru na základě vlivu menšiny
- **skupinová polarizace** – výsledek diskuse ve skupině je extrémnější, než původně byly názory členů skupiny
- **poslušnost** – splnění příkazu osoby v pozici autority

TERAPEUTICKÁ KOMUNITA:

- V širším pojetí jde o formu řízení oddělení či celé instituce. Významné jsou každodenní schůzky personálu s pacienty.
- V užším pojetí jde o určitý způsob nebo metody léčení, které využívají dynamického kontextu společně žijících osob.
- Pobytová služba pro osoby s chron. duš. onem. nebo pro osoby závislé na NL (návyk. lát.), které mají zájem o znovuzačlenění do běžného života, tzv. resocializaci. Pobyt může trvat více než 1 rok. Je poskytována za úplatu.
- U nás mají velkou tradici terapeutické komunity pro pacienty s neurózami – př. kroměřížská terapeutická komunita (poč. 70. let 20. stol.), založena S.K.
- Cílem TK je poskytnout klientům bezpečné a podnětné prostředí pro další sebezvoje, který je realizován především prostřednictvím sociálního učení + jasně vymezenými, srozumitelnými pravidly (neužívat drogy, alkohol, či jiné látky ovlivňující vědomí, dále neužívat násilí či výhrůžek, dále nemít sex s dalšími členy komunity) – jinak hrozí vyloučení.

Znaky terapeutické komunity:

- lidé jsou oblečeni neformálně, žádné uniformy
- atmosféra je neformální, možné jsou hádky, smích i slzy
- komunita se schází každodenně
- Dále se komunita setkává v různých terapiích (arteterapie...)
- Klienti se podílejí na plánování společného programu, tvorby jídelníčku, nakupování
- Všichni členové jsou si rovni

ÚČINNÉ SPOLEČNÉ FAKTORY V PSYCHOTERAPII:

- Faktory např.: terapeutická aliance a terapeutický vztah, empatie, podpora, schopnost terapeuta probudit naději u klienta, změna chování, shoda na cílech a postupech, očekávání klienta a další.
- Úspěšnost terapie je nejvíce závislá na: a) **klientově pozitivním očekávání** – jde o důvěru v terapeuta a léčbu
b) **pevném terapeutickém vztahu** – nejdůležitější společný faktor

HAWTHORNSKÝ EFEKT = terapeut věnuje klientovi zvláštní pozornost, je to společný znak všech psychoterapií.

- ❖ Lidé jsou schopni **zlepšit své chování** (nejen pracovní výkon) **vlivem zvláštní pozornosti**, které se jim dostává.
- ❖ **Někdo se na mě dívá, dělám práci lépe ☺**
- ❖ Pojem pochází z experimentu, kde se zkoumala pracovní motivace v továrně. Bylo zjištěno, že navzdory různým změnám pracovních podmínek účastníci zlepšili svůj pracovní výkon proto, že byli zkoumáni a že **jim byla věnována zvláštní pozornost**.

2. PŘEHLED ZÁKLADNÍCH SMĚŘŮ V PSYCHOTERAPII – EXISTENCIÁLNÍ A HUMANISTICKÁ

PSYCHOTERAPIE. Existenciální analýza a logoterapie, V. E. Frankl a jeho teorie hodnot, pojetí smyslu života, existenciální frustrace. C. Rogers a jeho přístup k terapii. A. Maslow a jeho teorie potřeb.

Existenciální a humanistická psychoterapie

- Tyto přístupy podtrhují jedinečnost každé osobnosti a úkol psychoterapie vidí v podporování osobního růstu.
- Nepovažují za důležitou adaptaci člověka na prostředí, ve kterém žije, ale zdůrazňují jeho seberealizaci a uskutečňování individuálních hodnot nebo životního poslání.

EXISTENCIÁLNÍ ANALÝZA A LOGOTERAPIE:

- Nastolují otázky podstaty člověka, vyrovnávají se s problematikou lidského bytí a jeho smyslu
- DEISENANALÝZA – vychází z faktu lidského „bytí ve světě“. Chce pomoci pacientovi pochopit a uskutečňovat jeho existenci.
- 4 významné problémy života, kterým existenciální psychoterapie věnuje pozornost: (tyto problémy popsal Irvin Yalom – americký existen.psychoterapeut)

SMRT
SVOBODA A ODPOVĚDNOST
OSAMĚNÍ
ŽIVOTNÍ SMYSL

LOGOTERAPIE – logos = smysl a duchovnost (nikoliv slovo)

- zakladatel vídeňský lékař **Viktor Emanuel FRANKL**, 1905-97. (citát: *Smyslem života, je dávat životu smysl* ☺)
- jednou ze základních lidských potřeb je dle něj **TOUHA PO SMYSLU** (jaký má život smysl) → nenaplněním této touhy vzniká **existenciální frustrace** (člověk pochybuje o smyslu své existence), která vyplývá ze ztráty životních hodnot. :/
- je jedním z psychotherapeutických směrů, pomáhá pacientovi najít východisko z jeho existenciální frustrace – **SMYSL**
- nenutí mu životní smysl zvenčí, ale snaží se, aby jej našel člověk sám – a to například **uskutečňováním hodnot** – objevení potřebnosti a užitečnosti vlastního života ☺
- **FRANKL** tyto hodnoty označuje jako:
 - **zážitkové** (poznávání, četba, láska),
 - **tvůrčí** (práce),
 - **postojové** (postoj k životním danostem).
- Při jejich ztrátě dochází – k exis.frustraci (ztráta smyslu, prázdnota) a potom tuto prázdnotu potřebuje nějak „vyplnit“, např. ↑ (zvýšenou) agresivitou a soupeřením, úzkostí, promiskuitou, abúzem NL až po pokusy sebezničení.
 - o V tělesné oblasti: poruchy spánku, sexuality, příjmu potravy
 - o V duševní oblasti: úzkosti, fobie, deprese, obsese (vtíravé představy)
 - o V sociální oblasti: agresivita, kriminalita, promiskuita, patologické závislosti
 - o V duchovní oblasti: zhroucení vůle a odpovědnosti

Carl Ransom ROGERS A JEHO PŘÍSTUP V TERAPII (HUMANISTICKÁ): amer.psycholog, představitel human.psychologie a amer.psychoterapie; 1902-87; samotář, stále četl, do školy nastoupil rovnou do 2.třídy, protože již v MŠ uměl číst.

- ❖ Rogersovo pojetí se zaměřuje na **růst, seberealizaci a naplnění**
- ❖ má **optimistický pohled na člověka**
- ❖ je přesvědčen, že člověk je **VROZENĚ DOBRÝ** a že **jen vlivem vnějších tlaků** a nepříznivých životních zkušeností se u něho projevuje nepřátelské, egoistické nebo neurotické chování.
- ❖ když nás např. rodiče + ocení, posílí nás to
- ❖ **Rogers říká, že nuróza * na základě – sebehodnocení, kterému se člověk naučil od jiných**

* = vznik, vzniká.....

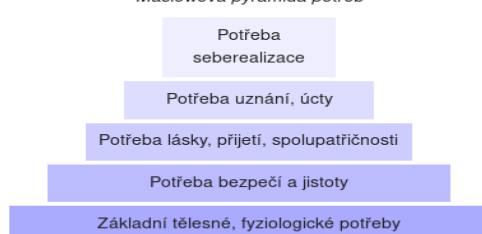
Metody v Rogersově terapii:

- a) **Empatie** – vcítění se do klienta
- b) **Bezpodmínečné přijímání** – akceptování klienta
- c) **Kongruence** – opravdový postoj, bez přetvářek, soulad mezi terapeutovým chováním a prožíváním

A.MASLOW A JEHO TEORIE POTŘEB (HUMANISTICKÁ): 1908-70

- rozvinul **teorii motivace** založenou na hierarchii lidských potřeb – známá **Maslowova pyramida lidských potřeb**, kde na samém vrcholu je **potřeba seberealizace a sebenaplnění**.
- Maslow píše, že lidé, kteří dosáhli seberealizace a sebenaplnění někdy zažívají stav, ve kterém si jsou vědomi nejen svého plného potenciálu, ale také něčeho, co je samotné přesahuje. Tento stav, stav sebetranscendence či spirituality, Maslow umístil na samý vrchol své pyramidy.
- 5. zákl.lidských potřeb. Byl přesvědčen, že uspokojení nižších potřeb je předpokladem potřeb vyšších.
- Nejdříve se člověk snaží uspokojit zákl.životní potřeby pro zachování života a reprodukci – poté má zájem uspokojit ty méně důležité
- první 4 kategorie Maslow označuje jako **nedostatkové** potřeby a pátou kategorii jako potřeby **existence** (bytí) nebo **růstové** potřeby.

Maslowova pyramida potřeb

- Potřeba naplnit své schopnosti a záměry
- Být respektován
- Přátelství, vztah, mít rodinu
- Jistota rodiny, zdraví, zaměstnání, OCR před násilím,...
- Dýchat, spát, pít, jíst, vylučovat,...

3. PŘEHLED ZÁKLADNÍCH SMĚRŮ V PSYCHOTERAPII – hlubinná psychoterapie a transakční analýza.

Charakteristika terapeutických směrů – psychoanalýza Sigmunda Freuda, psychoterapie Alfreda Adlera, psychoterapeutický přístup C. G. Junga. Podobnosti a rozdílnosti terapeutických přístupů. Erik Berne – stavy ega, transakce a životní scénáře, motivace z pohledu transakční analýzy, význam transakční analýzy pro komunikaci a zvládání zátěžových situací.

PSYCHOANALÝZA SIGMUNDA FREUDA: moravský rodák, narodil se 1856 v Příboře, ale většinu života prožil ve Vídni, zemřel v Anglii 1939. Neurolog a psycholog. Psychoanalýza se soustředí především na nevědomé procesy a obsahy. Rozlišuje 3 složky:

- a) vědomí – to, co si uvědomujeme
- b) předvědomí – je to, co jsme schopni si představit (vzpomínky)
- c) nevědomí – to, co probíhá mimo vědomí (přání, vášně, pocity, také neurózy) – ovlivňují chování a prožívání
- **Freud srovnává lidskou mysl s ledovcem**, kdy *vědomí tvoří pouze malou část nad vodní hladinou*, tedy to, co si uvědomujeme, zatímco *nevědomí představuje největší část ledovce pod vodou (přání, vášně a pocity)*.
- Jeho obsahem jsou **PUDOvé TENDENCE**-libido, které mají vliv na vývoj osobnosti i na vznik neuróz.
- Zákl. pudovými silami jsou:
 - **pud sexuální** – EROS, pud lásky, libido
 - **pud destrukční** – THANATOS, pud smrti související s agresí.

Vývoj libida:

1. Orální fáze (kojenecké období) – první fáze do 18m: **ústa – uspokojování sáním**
2. Anální fáze (batolecí období) – od 18m – 3 let: **konečník – uspokojování vypuzováním a zadržováním stolice**
3. Falická fáze (předškolní věk) – od 3 do 6 let: **identifikace s vlastním pohlavím, platonický vztah k rodiči opač.pohlaví**
4. Latentní fáze – (mladší šk.věk) od 6 do 12 let: **sexuální zájmy jsou v pozadí**
5. Genitální fáze – (puberta) – od 12 do 16 let: **normální genitální sexualita, která je zaměřena vztahově**

Freud rozděluje osobnost:

- **ID (ono)** = nevědomí (pudy, princip slasti, uspokojení)
- **EGO (já)** = vědomí (princip reality)
- **SUPEREGO (nad já)** = pravidla chování, příkazy, zákazy, které jsme přijaly za své

Technika psychoanalýzy

- **metoda volných asociací** – klient vzpomíná, povídá, často páté přes deváté
- **výklad snů** – sen chápán jako symbol, při snění dochází k fiktivnímu plnění přání

Psychoanalýza – pacient leží, terapeut sedí za jeho hlavou a klient říká vše, co ho napadne

Psychoanalýza S. F. se zaměřuje na léčbu **neuróz**. Ty vznikají jako důsledky konfliktů a traumat v raném dětství. Zásadní význam při jejich vzniku má **úzkost**. Ta může vznikat z nevybitého sex.napětí, je spojována i s poporodním traumatem či separací dítěte od matky.

PSYCHOTERAPIE A. A.: svůj směr nazval individuální psychologií, *trpěl křivicí, cítil se méněcenný vůči svému staršímu bratrovi, 1870-1937*

- Adler tvrdí, že pro lidský vývoj není důležitý sexuální pud, ale **ŽIVOTNÍ CÍL!!!!!!**
- **Cíl určují 2 faktory:**
 - potřeba začlenit se do společnosti
 - potřeba se v této společnosti uplatnit a prosadit
- Hl.hnací silou vývoje člověka není touha po slasti, jak tvrdí Freud, ale **TOUHA PO MOCI** (prosadit se, být lepší než druzí)
- Také jako Freud zdůrazňuje **VÝZNAM RANÉHO VĚKU**, ale zaměřuje se na **tzv. RODINNOU KONSTELACI** ve smyslu postavení mezi sourozenci, které podněcuje vytváření osobnostních rysů = záleží tedy v jakém pořadí se narodíme, kolik máme sourozenců, zda bratry či sestry – to vše ovlivní osob.rysy dítěte i partnerské vztahy v dospělosti.

Jak Adler vnímá neurózu? Neuróza má zabezpečit člověka před prožívání vlastní bezcennosti. Za veškerou neschopností stojí výmluva na nemoc: „*Kdybych nebyl nemocný, já bych to dokázal*“. V pojetí individ. psychologie je tedy **neuróza útěk do nemoci**.

PSYCHOTERAPIE CARLA GUSTAVA JUNGA (švýcar): patřil mezi nejlepší žáky Freuda; samotář, 1875-1961, jeho otec ho učil od 6 let latinu.

- ✓ Z Jungova učení je známa typologie, dělicí lidi na **extroverty a introverty**.
- ✓ Na rozdíl od psychoanalýzy sedí **pacient v pohodlném křesle proti terapeutovi** jako při přátelské rozmluvě.
- ✓ Součástí terapie je **analýza snů, aktivní imaginace** (*vyvolání nějaké představy a soustředit se na ni a nechat ji rozvíjet*)
- ✓ **Jung rozšířil Freudovu definici libida:** libido znamená veškerou psychickou energii, nejen energii sexuální.
- ✓ Dle Junga není vývoj rozhodnut v dětství, ale po celý život máme motivaci se měnit, zrát, přičemž závažné jsou změny ve středním věku (kolem 40 let), kdy může docházet ke krizím.

ERIK BERNE - Transakční analýza (TA): *Zakladatel TA je kalifornský psychiatr Eric Berne, 1910-70*

-TA se zabývá **komunikací** v mezilidských vztazích – tedy jak spolu lidé komunikují a co se mezi nimi během komunikace děje

Stav ega: 3 stavy:

Rodič (RO) – to, co jsme si převzali od rodičů v dětství (chování, gesta, názory)

Dítě (DÍ) – prožívání, pozůstatky z dětství – strach, bezmoc, radost

Dospělý (DO) zpracovává a hodnotí info na základě vlastních zkušeností a vlastního rozumu

Transakce=rozlišování stavů ega má zásadní význam pro komunikaci, skládá se z podnětu a reakce. T=zákl.jednotka komunik.
druhy T: → **rovnoběžné** (DO – DO) – příběh: žena se ke svému muži chová jako k dospělému. Vzájemně se tedy doplňují.
→ **zkřížené** (DO- RO) – příběh: žena se ke svému muži chová jako k dítěti.

Životní scénáře = životní plány, vytvářejí se pod vlivem opakovaných rodičovských příkazů a výroků

1) **Já jsem OK – vy jste OK** = Berne vychází z toho, že všichni se rodíme v této pozici.

2) **Já jsem OK, vy nejste OK.** Tato pozice se vytvoří, pokud děti vnímají okolí jako nepřátelské, všichni jsou špatní

3) **Já nejsem OK, vy jste OK**

4) **Já nejsem OK, vy nejste OK.** Vytvoří tehdy, pokud je péče o dítě špatná a ony neprožívají sebe ani ostatní jako hodnotné.

Motivace: 2 páry základních psychologických potřeb:

• **potřeba podnětů a uznání** – **POHLAZENÍ**. (U dětí nutný přímý tělesný dotek, hlazení, chování, objímání).

• **potřebu struktury a vzrušení** – **SMYSLUPLNÉ VYPLNĚNÍ ČASU** (odstraňuje prázdnotu a nudu)

Význam TA pro komunikaci a zvládání zátěžových situací:

Cílem je zdravý + rozvoj osobnosti. **Měl by převažovat postoj: Já jsem OK, ty jsi OK.**

Vyspělá osobnost by měla být: přirozeného chování, důvěrná, nemanipulativní, umět vyjádřit vlastní pocity

Zvládání zátěže – svěřit se blízkému člověku, sport, spánek, pláč, procházka se psem, práce,...

4. DUŠEVNÍ HYGIENA A KOMPLEXNÍ POHLED NA ČLOVĚKA. Vymezení pojmů a význam duševní hygieny. Bio-psycho-sociálně-duchovní (komplexní) přístup k člověku, zvládání náročných život.situací–stres, stresor, zvyšování odolnosti vůči stresu, důsledky dlouhodobého stresu (kognitivní, emoční, sociální). Syndrom vyhoření. Prevence vůči stresu a syn.vyh.

VYMEZENÍ POJMŮ: Duševní hygiena neboli psychohygiena!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

- je nauka o tom, jak si **chránit a upevňovat** duševní zdraví a jak **↑ odolnost** člověka vůči nejrůznějším škodlivým vlivům
- soubor preventivních zásad, jejichž dodržování napomáhá duševnímu a tělesnému zdraví
- DH se zabývá v první řadě duševně zdravými lidmi, jde jí o upevňování dobrého duševního zdraví (na rozdíl od psychoterapie, které jde o odstraňování poruch)
- **Komu je určena?** Zdravým lidem, lidem na hranici svého zdraví, nemocným lidem

↑ = zvýšit, vyšší....

VÝZNAM DH:

1. **Prevence somatických i psych.onemocnění** (vyšší odolnost)
2. **Zvýšení kvality prac.výkonu** – kvalita výkonu souvisí s D. R., vyrovnaný člověk se dovede lépe koncentrovat na práci
3. **Fungující sociální vztahy** – narušená duš. rovn. vede k podrážděnosti, konfliktosti, přecitlivělosti v mezilids.vztazích
4. **Subjektivní spokojenost** – nevyrovnaný jedinec bývá nespokojený, neklidný, prožívá napětí, nejistotu, strádání

BIO- PSYCHO- SOCIÁLNĚ- DUCHOVNÍ (KOMPLEXNÍ) PŘÍSTUP K ČLOVĚKU:

= je takovým přístupem k člověku, který na člověka pohlíží **celostně (holistický)**, což znamená, že se na něj dívá z pohledu různých oblastí, které spolu interagují a navzájem se ovlivňují (Orel et al., 2012).

a) **Biologická dimenze** - postihuje především **tělesnou stránku člověka**. *Je předmětem medicíny a přírodních věd.*

b) **Psychologická d.** - všímá si **psych. stránky čl.**, jeho prožívání věcí, emocí, motivací, zájmů, (sebe)hodnocení, poznávání. *Je předmětem psychologie, psychoterapie.*

c) **Sociální d.** – zabývá se **vztahy mezi jedinci**, mezi skupinami jedinců. *Je předmětem sociologie.*

d) **Spirituální d.** (duchovní) - zabývá se **myšlením člověka v otázkách jeho smyslu, původu**. *Je předmětem filozofie, teologie.*

Bio–psycho–sociální model zdraví = stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody. Tyto 3 faktory spolupůsobí na vznik onemocnění či zachování zdraví.

- a. **Biologická složka** – bolest, přítomnost symptomů (např. vypadávání vlasů)
- b. **Psychologická a spirituální s.** - osobnost, strach, obavy, prožívání, emoce
- c. **Sociální složka** – mezilidské vztahy (rodina, přátelé,...)

Duš. onem. má často fyzickou příčinu nebo je způsobeno nerovnováhou některých látek v mozku. Stres, problémy v rodině, v práci či škole mohou duševní poruchy vyvolat nebo je zhoršit.

ZVLÁDÁNÍ NÁROČNÝCH ŽIVOT.SITUACÍ (stres, stresor, zvyšování odolnosti, důsledky dlouhod. stresu):

STRES = stav, kdy jedinec prožívá extrémní zátěž!

-vnitřní stav člověka, který je buď něčím **PŘÍMO** ohrožován, nebo takové ohrožení očekává a přitom se domnívá, že jeho obrana proti nepříznivým vlivům není dostatečně silná.

Druhy stresu:

- **Eustres** (pozitivní stres) - svatba
- **Distres** (negativní stres) – úmrtí blízké osoby
- **Akutní stres** – zkouška
- **Chronický stres** - dlouhodobý, snižuje imunitu – př. dlouhodobě bez financí, partnerské problémy

STRESOR = **faktor**, který vyvolává stres!!!

Př. konflikty, hádky, úmrtí, alkohol, drogy, školní stresory, pracovní.

Opakem jsou **SALUTORY** (poz.faktory), které jedinci pomáhají udržet a posilovat zdraví.

V dnešní době, rychlé a chaotické je těžké udržet si duševní pohodu. Stres je všude kolem nás, proto je důležité znát způsoby jak se stresem bojovat a zbavit se ho či ho alespoň zmírnit.

ZVYŠOVÁNÍ ODOLNOSTI vůči stresu = odolnost stresu budu zvyšovat tím, že se stresoru postavím a budu s ním bojovat. Př. zkoušky – 1. zkouška pro nás byla velkým stresem, ale nyní jsme si již na tento stres zvykli a zvládáme ho. Díky tomu, že se budeme setkávat se stresem, tak bude odolnější, a v náročných situacích, budeme lépe připraveni, než ti, kteří se stresoru vyhýbají.

○ 3 fáze boje proti stresu = **GAS generální adaptační syndrom - SELYE**

1. **Poplachová reakce** – MOBILIZACE organismu, fáze šoku a pošoková fáze, kdy začínají působit obranné mechanismy – aktivuje se autonomní NS. **Reakce na stres:** krev jde do svalů, srdce bije rychleji, krev houstne pro případ krvácení, bolesti hlavy, únava, horečka, nechutenství
2. **Fáze rezistence** – ODOLÁVÁNÍ STRESU (odpor nebo přizpůsobení se)
3. **Fáze vyčerpání** – ZHROUCENÍ, přizpůsobení již není možné, adaptační schopnosti selhávají. Objevují se mnohé fyziologické dysfunkce z 1. fáze, může dojít ke smrti.

Reakce na stres **uvnitř** organismu, má při různých stresech u všech lidí do jisté míry stejný základní charakter (GAS), ale **vnější** projevy mohou být odlišné.

Adaptace = vyrovnávání se se zátěží, která je relativně v normálních mezích

Coping = vyšší stupeň adaptace

= zvládání zátěžových situací; boj člověka s nepřiměřenou, nadlimitní zátěží = distres.

Copingové strategie = cílem je snížit úroveň stresoru a ustát danou situaci.

1. Strategie zaměřené na problém - vede k odstranění stresoru
2. Strategie zaměřené na emoce – čili vyrovnání se se svým emočním stavem – snížit úzkost, strach, hněv či zlost.
3. Strategie vyhnoutí – ubránit se setkání se stresorem

DŮSLEDKY DLOUHODOBÉHO STRESU (kognitivní, emoční, sociální):

1) somatická a psychická onemocnění. 2) pracovní výkonnost. 3) mezilidské vztahy. 4) subjektivní pocity nespokojenosti

Kognitivní – dělání chyb, nesoustředěnost, zapomínání, nepřemýšlení, nižší výkonnost

Emoční – smutek, úzkost, deprese, panika, syndrom vyhoření

Sociální – konflikty v rodině, ve vztazích, zaměstnání, ve škole,...

Somatické – bolesti hlavy, bolesti zad, hypertenze, KV nemoci, zažívací potíže, pocení, sucho v hrdle,...

SYNDROM VYHOŘENÍ (Burnout syndrom):

- Vyčerpání fyzických a psychických sil, ztráta zájmu o práci, kognitivní a emoční vyčerpání, celková opotřebovanost.
- Vyskytuje se zvláště u profesí obsahujících práci s lidmi
- Tvoří ho řada symptomů především v oblasti psychické, částečně i fyzické a sociální.
- Všechny hlavní složky S. V. vycházejí z **chronického stresu**. Jedinec ztrácí původní nadšení a motivaci.

5 fází:

1. PRVOTNÍ NADŠENÍ – pracovník vykonává dobrovolně práci navíc
2. STAGNACE – první zklamání, práce začíná obtěžovat
3. FRUSTRACE – pocit bezmoci, pochybnosti smysluplnosti práce, psychosomatické příznaky (úzkost apod.)
4. APATIE – zoufalství, povolání jako zdroj obživy, vykonávání nejnutnější práce
5. VYHOŘENÍ - vyčerpání, lhostejnost, negativismus, a naprosté vyhýbání se pracovním požadavkům.

Příčiny: dlouhodobý stres, ztráta smyslu v důsledku nenaplněného očekávání, pracovní stres

PREVENCE VŮČI STRESU A SYNDROMU VYHOŘENÍ:

1. Zdravý životní styl – strava, pohyb
2. Spánek (dostatečný a kvalitní)
3. Organizace času – pracovní vs. volný čas
4. Relaxace, odpočinek
5. Pracovní prostředí – kontrola fyzikál.podnětů (světlo, hluk, teplota), materiální vybavení, větrání, estetika
6. Pozitivní myšlení
7. Dobré mezilidské vztahy

Dále:

- snížit příliš vysoké nároky na sebe i ostatní
- naučit se říkat **ne**, přiznat si hranice svých sil
- stanovit si pořadí důležitosti, dobrý plán ušetří polovinu práce
- dělat si přestávky

5. VÝZNAM AGRESE V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA. Definice agrese, příbuzenské pojmy (hostilis, násilí), druhy agrese (fyzická, verbální, neverb., přímá, nepřímá aj.), příčiny agrese (ekonomické, politické, sociální a kulturní, vliv prostředí, individuální), výskyt agrese.

DEFINICE AGRESE: z latinského aggressio – výpad, útok

- Čermák (1998) definuje lidskou agresi jako: záměrné jednání, jehož cílem je ublížit jinému člověku.
- Výrostl, Slaměnik (98): jako záměrné chování, které vědomě ubližuje, násilně omezuje svobodu a poškozuje jiné osoby/věci
- Nepřátelské, zraňující nebo destruktivní chování, často způsobené frustrací, může být kolektivní/individuální (Látalová,13)
- Agrese je vnímaná také jako projev normálního chování např. v život.situacích, např. při ohrožení života či fyzického zdraví.
- Obecně platí, že agrese, vyplývající z biologické adaptability, nemá negativní důsledky a agrese, vycházející z lidské destruktivity, je ničivá a krutá.
- Harsa a kol. (2012) uvádějí žádoucí efekt agrese např. při překonávání překážek k vytčenému cíli.

HOSTILITA – nepřátelský (negativní) **postoj** k lidem, nemusí být doprovázen agresí (jedinec je vůči nim kritický, vyhýbavý a přeje jim neúspěch, nemoc)

NÁSILÍ – fyzická agrese s těžkými následky

Domácí násilí: je to jedna z nejnebezpečnějších forem agrese. **Druhy domácího násilí:**

1. **Fyzické násilí** (bití, pálení, strkání, facky, kopání, tahání za vlasy atd.)
2. **Psychické násilí** (vyhrožování, ponižování, zesměšňování). Oběti psychicky vydírané mají často neurotické, nebo psychosomatické nemoci a psychiatrické diagnózy.
3. **Sexuální násilí** (sexuální praktiky proti vůli oběti, např. anální, orální sex)
4. **Emocionální násilí** – ubližování zvířatům, věcem, ke kterým má oběť kladný vztah.
5. **Sociální n.**-izolace ženy, zamykání, kontrolování, povolenka(vycházky), nemohou chodit do společnosti, ani práce ani tel.

V dnešní době je již dokázáno, že často dochází k přenosu násilí z generace na generaci (tzv. transgenerační nebo mezigenerační přenos). „Čím větší stupně násilí se rodiče dopouštějí na svých dětech, tím hrubší jsou tyto děti k sourozencům. Čím více jsou manželé hrubí na manželky, tím hrubší je manželka na své děti.“ (Spilková, 1999, s. 32)

Více než polovina mužů, kteří byli svědky týrání matky otcem, budou svoji partnerku také týrat. A to i v případě, že k chování otce cítili odpor a snaží se být „jiní“. Je prokázáno, že častěji se násilí v domácnosti dopouštějí muži (97 %). (Harsa a kol.,12).

Klasifikace agrese: podle Látalové (2013):

- *Předem připravená agrese* – plánované chování, které není typicky spojeno s frustrací nebo bezprostředním ohrožením. Označována jako predátorská, instrumentální nebo aktivní. Plánované s jasnou myslí a jasným cílem.
- *Impulzivní agrese* – vysoká míra excitace autonomního nervového systému, vzniká následkem provokující události, která je spojená s negativní emocí (vztek, strach).

Agresi lze klasifikovat také podle: Látalová (2013)

- *cíle* – vůči sobě, vůči okolí
- *příčin agrese* – př.: agrese vyplývající z nemoci
- *druhů agrese* – fyzická, verbální, neverbální, přímá, nepřímá,...

DRUHY AGRESE: (bití, kousání, ...)

- FYZICKÁ – využívají se části těla – ruce, nohy, zuby nebo nástroje
- VERBÁLNÍ – slovem – nadávky, vyhrožování
- NEVERBÁLNÍ - agresivní gesta, výrazy tváře
- PŘÍMÁ – je napaden cílový objekt
- NEPŘÍMÁ – je poškozená věc
- AKTIVNÍ – agresor udeří spolužáka
- PASIVNÍ – agresor nepustí žáka do třídy
- MOBBING – agrese na pracovišti mezi podřízenými
- BOSSING – agrese vedoucího vůči podřízenému

Martínek (2009) uvádí směry agrese následovně:

- 1) *agrese vybitá na osobě* – spolužákovi, dospělé osobě
- 2) *agrese vybitá na neživém předmětu* – sešit, pravítko, školní vybavení,...
- 3) *agrese vybitá na zvířeti* – např. dítě je v silné emotivní agresi, jde se za zvířetem pomazlit a ve skutečnosti si vybíjí vztek, např. drtí zvíře v ruku, škrtí, kope,...
- 4) *autoagrese* – souvisí se sebepoškozováním, např. píchání ostrými předměty do rukou, hlavy, řezání, vytrhávání vlasů

PŘÍČINY AGRESE:

- a) **Ekonomické** - ekonomická nerovnost mezi jedinci a rodinami, žák z chudé rodiny – nemá tel, moderní oblečení
- b) **Politické** - agresivní lidé vůči migrantům – strach o své zdraví, bezpečí, práci
- c) **Sociální a kulturní**
 - ➔ **Rodina** – agrese dětí, kde se objevuje nárůst neúplných rodin, chybí otcovský vzor, liberální nebo tvrdá výchova (zde je nejvyšší nárůst agrese)
 - ➔ **Škola** – může svými požadavky, známkováním, tresty vyvolat negativní vztahy. Šikana mezi spolužáky.
 - ➔ **Vrstevníci** – skupina může mít vypracované normy agrese (gangy), členové je realizují.
 - ➔ **Média** – vliv TV, internetu, PC násilné hry – střelčky, bojovky
 - ➔ **Drogy a alkohol**

Kulturní:

- ➔ Homofobie – odpor z homosexuality či homosex.zaměřených osob
- ➔ Rasismus – nenávisť k lidem určité rasy
- ➔ Xenofobie – strach ze všeho cizího, co pochází z ciziny – cizinci, kultura, tradice, náboženství, černoši,...

- d) Vliv prostředí – oblasti na okraji měst = vyšší kriminalita
- Nezaměstnanost v určité lokalitě
 - Úzké chodby ve škole, přecházení z budovy na budovu – narůstá agresivita
 - Vysoká hustota zalidnění, dlouhodobý hluk
- e) Individuální
- Biologické – nemoc, úraz mozku, pohlaví (muži jsou agresivnější), genetika. Muži agresori – mají vyšší hladiny testosteronu a nižší serotoninu, což je hormon štěstí.
 - Odlišnost od normy – vzhled, handicap, sexuální orientace, etnické rozdíly
 - Pomsta, Trauma, Odmítnutí lásky
 - Dosažení cíle pomocí agrese – pomocí násilí získám nějakou věc – hračku.
 - Agresivní modely – rodič, učitel, mediální postava ☹

VÝSKYT AGRESE:

- **rodina** (domácí násilí, násilí dítěte vůči rodiči, syndrom CAN = Syndrom týraného (tělesné, citové), zneužívaného (bezdotykové, kontaktní) a zanedbávaného dítěte (neuspokojení zákl.fyziolog.potřeb, citových potřeb, dále výchova a vzdělání)
- **škola, práce, dále při abúzu NL** – droga oslabuje kontrolu reality a sebeovládání
- **reakce na trauma, po otravách, po nádorech,...**
- **autoagrese a agrese v sebevražedném chování dospívajících**

PREVENCE:

- Důležitá je výchova, edukace, osvěta a schopnost pojmenovat a hovořit o výše uvedených projevech agrese, násilí,...
- Zejména u dětí je důležitý výchovný prvek (rodiče, škola)
- Na koho se obrátit: Linka bezpečí, DONA linka, intervenční centra pro osoby ohrožené domácím násilím, občanské sdružení Rosa, Bílý kruh bezpečí, občanské sdružení Rosa, Organizace Persefona - pomoc obětem domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění starším 16 let z Jihomoravského kraje, apod.)

6. MOŽNOSTI OVLIVNĚNÍ AGRESIVNÍHO CHOVÁNÍ. Využití základních technik, které se mohou použít k zastavení nebo zeslabení agresivního chování – rozhovor, hledání příčin, odměny a tresty, rozvíjení sociálních dovedností, farmakoterapie, psychoterapie a další.

Rozdíl agrese a agresivita:

Agrese = záměrné jednání/chování, jehož cílem je někoho poškodit nebo mu ublížit. Agrese je také považována za fyziologickou odpověď, která směřuje k přežití organismu nebo dosažení vytyčeného cíle. Také viz předešlá otázka.

Agresivita = tendence k útočnému chování vůči jiné osobě/okolí. Je to určitá vlastnost, povahový rys.

Agresivní chování definujeme jako porušení sociálních norem, které omezuje práva a poškozuje živé bytosti či neživé objekty (Vágnerová, 2008; Výrost et al., 2008).

VYUŽÍVÁNÍ ZÁKLADNÍCH TECHNIK K ZASTAVENÍ NEBO ZESLABENÍ AGRESIVNÍHO CHOVÁNÍ:

○ ROZHOVOR

- Základní metoda
- Rozhovor mezi žákem, rodiči, učiteli, vychovateli
- Můžeme ho zaměřit na zjišťování příčin agrese u žáka, ale musíme počítat s tím, že žák nebude schopen nebo nebude chtít příčiny sdělit.

2 základní polohy rozhovoru:

- Jednáme s žákem klidně a slušně – hledáme příčiny, nabízíme pomoc a možná řešení, snažíme se domluvit na nějakých pravidlech
- Autoritativní přístup - seznámíme žáka s důsledky jeho chování. Informujeme, co bude následovat – spolupráce s policií, OSPOD, tresty – důtka ředitele školy, vyloučení ze školy.

Učitel by v případě výskytu agresivního chování neměl dělat:

- klást obecné otázky (Proč se pořád pereš?)
- kritizovat dítě, nikoliv jeho chování (Jsou s tebou pořád jen problémy.),
- Poukazovat pouze na špatné chování, ignorování dobrého chování, citové vydírání (Kdybys měl rád své rodiče, tak by ses choval lépe.)
- Připomínat starý trest, zesměšňovat dítě nebo jeho rodinu (Co taky od tebe můžu čekat, když tvůj bratr měl 3 z chování.)

○ HLEDÁNÍ PŘÍČIN

- Musíme se pokusit odhalit příčinu.
- Dítě může být třeba neustále kritizováno, nemá dostatek lásky, ocenění, cítí se osamocen.
- Další příčinou může být přetížení žáka - zvyšuje se stres, napětí
- nebo nedostatek zátěže – nuda.

- Kde hledat příčiny? – v osobnosti žáka, v rodině, ve škole, u vrstevníků (dítě se učí napodobováním)
- Dětem splývá hranice mezi skutečným světem a světem filmu
- Agresivní chování lze identifikovat již ve věku 3 let, a že se sklon k agresivitě u mnoha dětí stane znakem jejich osobnosti, který si ponесou až do stáří.

Odměny a tresty: působení O. a T. ve školním prostředí je považováno za jednu z nejsilnějších motivačních faktorů. Dostávají-li žáci odměnu stále nebo i za něco, co za odměnu nestojí, ztrácí odměny záhy svoji cenu, žáci si ji přestávají vážit. Obdobně je to s trestem. Křičí-li učitel na žáky za každou maličkost, vyhrožuje-li naplano, žáci si přivyknou a na křik přestanou postupně reagovat a učitele již neberou vážně.

○ ODMĚNY - Odměňovat jakékoliv žádoucí chování. Poskytovat mnoho odměn za neagresivní chování–př.za spolupráci.

Odměny nejčastěji dělíme na:

- Hmotné – známky, body, hračky,...
- Sociální – úsměv, mrknutí, pohlazení
- Odměňující činnosti – pomoc učiteli s pomůckami, krmení zvířat
- Učitel by měl používat všechny formy odměn, kombinovat je a využívat v závislosti na věku.
- Odměny patří k nejznámějším a nejčastěji používaným motivačním činitelům. Odměny bývají žáky vyhledávány, vzbuzují příjemné emocionální stavy, zvyšují úroveň aspirace (snažení).

○ TRESTY – Při trestech být důslední! Trest musí být jasný, rychlý, přiměřený, nesmí být protahovaný.

- **Žák musí jasně vědět, že agrese není přijatelná.** Musíme zdůvodnit proč (jestliže má být působení trestu efektivní, musí po něm následovat informace o správném a žádoucím chování).
- **Je důležité, aby se dítě po agresí omluvílo nebo nahradilo poškození věci.**
- **POZOR - fyzické tresty nejsou přípustné k potlačení agrese, učí k agresí!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!**
- Čím je trest větší, tím více agresora odrazuje od agresivity, ale jestliže si agresor myslí, že je malá pravděpodobnost trestu, tak ho velikost trestu neodradí.
- Někteří autoři účinek trestu na agresí zpochybňují, protože trest je agresivním jedincem vnímán jako nespravedlivý, protože kolem sebe vidí další osoby, které trestu za stejný čin unikly. Toto vyvolává hněv a další možnou agresí.
- Dvě kategorie trestů:
 - Po nežádoucím chování se objeví něco nepříjemného (verbální výtky, zlé pohledy)
 - Po nežádoucím chování je odejmuto něco příjemného (psychické tresty, odejmutí odměn)
- Trest je účinný jedině tehdy, když:
 - Mezi agresivním chováním a potrestáním je krátký interval
 - Intenzita a nepříjemnost trestu je relativně vysoká
 - Souvislost mezi chováním trestaného a trestem je jasně definována

○ ROZVÍJENÍ SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ

- Rozvíjet asertivitu – kdy hájíme svá práva takovým způsobem, kterým nepoškodíme práva druhých.
- Schopnost vyjednat – můžeme poukázat na jiná řešení konfliktu – přijmout kompromis
- Sociální hodnocení – vést děti k tomu, aby přemýšleli nad důsledky svých činů.
- Respekt k právům ostatních vlastnit své věci – učit děti rozlišovat, co je mé a tvé, co je půjčení a brání věcí bez dovolení.
- Z hlediska zmírňování projevů agrese je vhodné využívat formy skupinové práce, ale nevyužívat přespříliš soutěživé aktivity, které mohou potenciálně zvyšovat agresivitu.

FARMAKOTERAPIE

- ❖ K farmakoterapii se přistupuje po nezdaru výše uvedených technik a očekává se rychlý nástup účinku spolu s navozením mírné sedace.
- ❖ Cílem farmakoterapie je zvládnutí akutního neklidu, agresivního chování a zmírnění rizika sebepoškození.
- ❖ Pro farmakoterapii neklidu jsou vhodné **benzodiazepiny**, klasická i atypická **antipsychotika**, **antihistaminika** (promethazin). Upřednostnit bychom měli farmaka s rychlým nástupem účinku a krátkou dobou působení.
- ❖ Výsledný efekt farmakoterapie závisí na specifickém (nazývaném verum) a nespecifickém (placebo) účinku léku.
- ❖ Placebo je neutrální látka podávaná v lékové formě (tablety, injekce)
- ❖ Placebo efekt – příznivý léčivý účinek, který má lék na pacienta a není vysvětlitelný aktivní látkou, kterou obsahuje

Časopis Medical Tribune, 2008: Dle studie, kterou vedl Tyrer, profesor psychiatrie z Londýnské Imperial College, uvedl, že: Antipsychotika u agresivity selhávají a naopak placebo je účinnější ☺ Placebo redukovalo agresí u pacientů v průměru o téměř 80 % ve srovnání s redukcí o 50-65 % při aplikaci medikamentů. Jedním z důvodů, proč placebo v nové studii tak dobře působilo, byl jeho psychologický efekt, vyplývající z pozornosti lékaře, zatímco po aplikaci léků jsou pacienti často spíše ignorováni, míní Tyrer.

Preferujeme per os, při nespolečnosti pacienta, intramuskulárně, příp.intravenózně.

PSYCHOTERAPIE

- Skupinová terapie – prostřednictvím diskuzí a hraní rolí se děti učí zvládat agresi.
- Rodinná terapie

Další:

- **Katarze (duševní očista)**
 - **Konrad Lorenz:** Dle něj se energie v jedinci hromadí, dokud se nestane něco, co spustí uvolnění (*spouštěcím signálem* např. *výhružné gesto, nepřátelský pohled*). Vytvořil **model vodní nádrže** - agrese se hromadí, a pokud je jí příliš, přeteče. Usuzuje, že společnost by měla dávat lidem příležitost k bezpečnému uvolňování energie. Např. sport - tím dojde ke **katarzi** a agresivita je "spotřebována". (Heyes, 2013)
- **Hraní rolí** – na ovládání hněvu a zlosti
- **Odstranit agresora** – př. přejít do jiné třídy/školy
- **Humor a zábava** – humor a radost mohou zabránit případné agresi
- **Posilujte altruismus** – vedeme děti k pomoci někomu, kdo je v nesnázích (opakem altruismu je egoismus)

7. VLIV ŠIKANY NA OSOBNOST JEDINCE A SKUPINU, MOŽNOSTI ŘEŠENÍ A JEJÍ PREVENCE. Definice šikany, příčiny šikany, druhy šikany, signály šikany, fáze šikany. Chování účastníků šikany, postupy při řešení šikany, prevence šikany na úrovni společnosti, školy a třídy.

ŠIKANA: do češtiny převzato z francouzského CHICANE (= zlomyslné obtěžování)

= záměrná opakovaná agrese vůči jiné osobě, oběť není většinou schopna se agresorovi bránit. Agresor je silný, nebo jich je víc.

DEFINICE ŠIKANY:

„Šikana je ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit“ (Říčan, Janošová, 2010, s. 21).

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to **cílené a opakované** užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se **neumí** nebo z nejrůznějších důvodů **nemohou bránit**. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. (MŠMT (2016): Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních. Praha. MŠMT.)

PŘÍČINY ŠIKANY:

- Brutální techniky výchovy v rodině
- Narušené vztahy ve skupině – chybí tolerance, respekt
- Narušené vztahy mezi žákem a učitelem – žáci nemají k učiteli důvěru, neoznámí mu šikanu
- Větší výskyt agresorů ve skupině – spojí se a začnou šikanovat
- Nedostatečný dozor – na výletech, ve škole (chodby, třída, WC), na internetu
- Sledování mediálního násilí – př. agresivní PC hry

DRUHY ŠIKANY:

(bití, kousání, ...)

- FYZICKÁ – využívají se části těla – ruce, nohy, zuby nebo nástroje
- VERBÁLNÍ – slovem – nadávky, vyhrožování
- NEVERBÁLNÍ - agresivní gesta, výrazy tváře
- PŘÍMÁ – je napaden cílový objekt
- NEPŘÍMÁ – je poškozená věc
- AKTIVNÍ – agresor udeří spolužáka
- PASIVNÍ – agresor nepustí žáka do třídy

KYBERŠIKANA = záměrné násilné chování prostřednictvím moderních informač.a komunik. technologií (internet, mobil,...)

- ♦ zasílání urážlivých, zastrašujících SMS zpráv; rozesílání fotek, videí; vytváření webovek, kde je oběť urážena,...
- ♦ stejně jako v případě šikany i zde musí platit opakovanost, nicméně té lze dosáhnout i jednorázovým útokem (útočník např. vytvoří ponižující web.stránku, ačkoli už svůj útok dále rozvíjet nebude, oběť může být poškozována do té doby, dokud bude web.stránka existovat). Kyberšikana má tedy mnohem větší dosah než klasická šikana.

Specifika kyberšikany:

Dovoluje pronásledovat oběti kdykoliv a kdekoliv, možnost velkého publika, anonymita útoku = pocit bezmoci a beznaděje oběti

SIGNÁLY ŠIKANY

Alarmující – učitel se ocitne náhodně přímo v akci, rodič informuje učitele, oběť sama nahlásí šikanu

Přímé – žák je kritizován, zesměšňován, nucen plnit příkazy spolužáků

Nepřímé – zvýšená absence, zhoršení prospěchu, chybí pomůcky, nerad chodí do školy, na WC, do šaten, vyhledává blízkost učitelů, nestačí mu kapesné, roztrhané oblečení, modřiny, škrábance, agresivní chování vůči sourozencům, poruchy spánku, bolesti hlavy, průjem, zvracení, smutek, pláč, špatná nálada

Ve třídě: posmívání, ponižování, nesoustředění, nechťený ve skupin.práci, při prudkém nečekaném pohybu dává ruce nad hlavu, bojí se odpovídat na otázky, jít k tabuli, na WC chodí v hodinách, vyhýbá se TV

FÁZE ŠIKANY: 5

1. **ZROD OSTRAKISMU** - dítě je ostrakováno, neoblíbené, nikdo se s ním nebaví, nadávání mu, povídky o něm
2. **FYZICKÁ AGRESE** – mírná fyz.agrese, píchání kružítkem, pomalování, bití pravítkem (dítě jako obětní beránek)
3. **VYTVOŘENÍ JÁDRA AGRESORŮ** - agresori se spojí a zaměří se na nejslabšího ve třídě, bití pěstma
Postoje ostatních členů skupiny:
 - při pozitivním zaměření skupiny se objeví otevřený nesouhlas,
 - při negativní převažují nezáúčastněné, sympatizující a souhlasné postoje.
 - jde o „klíčový moment“, kdy se rozhoduje, zda se počáteční stadium přesune do pokročilého.
4. **VĚTŠINA SKUPINY PŘIJÍMÁ NORMY AGRESORA** - i ti, kteří před tím nesouhlasili, přebírají normu skupinové šikany, např. svlékání do naha
5. **TOTALITA, DOKONALÁ ŠIKANA** - všichni členové přebírají normu

CHOVÁNÍ ÚČASTNÍKŮ ŠIKANY:

AGRESORI - způsobují agresi, nejsilnější ve skupině, snaží se ovládat ostatní, manipulovat, rozkazovat, psych.vydírat, bez empatie, chladní, útoční, tvrdý pohled, pošklebky

OBĚŤ – šikanovaný, většinou nejslabší ve skupině, citlivá, bojácná, smutná, vzhled, handicap

SVĚDKOVÉ ŠIKANY – přihlížející, můžou se bát, proto šikanu neohlásí, příp. se z nich také mohou stát agresori

SKUPINA VRSTVEVNÍKŮ

UČITEL – MUSÍ ŠIKANU ŘEŠIT! Úkolem je všimnout si dětí, být otevřený (mít důvěru, aby se mu svěřili)

ŘEDITELÉ ŠKOL - často popírají existenci šikany skrz pověst školy

RODIČE – všimnout si signálů, dobrý vztah s dítětem – aby se svěřil

POSTUPY ŘEŠENÍ ŠIKANY:

1. **rozpoznání přítomnosti šikany** – odlišíme od jednorázového incidentu, rvačky či pokus (anonym.dotazníky – kdo je oblíbený/kdo ne/kdo je terčem legracek,...) Toto nemusí fungovat, funguje to totiž jen v počáteční fázi.

2. **důkladné zmapování (vnitřní diagnostika)** – zachytit signály možného psychického onemocnění – posttraumatické stresové poruchy, fobie (chorobným strachem ze situací, lidí či objektů), apod....rozhovory se provádí zvlášť!!!individuálně!!!

- rozhovor se **svědky** - kdo koho, kde, co mu dělají,... (policejní systém vyšetřování)
- rozhovor s **oběťmi** - musí probíhat rychle, než to zjistí agresori, + ochrana oběti zvýšeným dohledem, příp.je možno oběť ponechat doma, dokud se to nevyřeší.
- rozhovor s **agresory** – mám svědky, že jsi... čekat a tlačit, aby se přiznal. Argumentovat anonymním dotazníkem. Mluvit s každým agresorem zvlášť. Nejlepší je mít převahu (třídní učitel, zástupce ředitele, vých.poradce).

3. **promyšlená alternativní léčba** (na základě předběžné diagnózy, je možné zvolit ze dvou metod) - důležité je zjistit, zda se jedná o šikanu počáteční (1.,2.,3. fáze), nebo pokročilou (4.,5. fáze)

- jisté druhy šikany zvládne škola sama, horší odborník

- METODY ŘEŠENÍ ŠIKANY:

- **usmíření** – agresor přehodnotí chování, doporučuje se u šikany 1.-2.fáze.Funguje spíše u mladších (1.st, začát.2.st.)
- **nápravy(vnějšího tlaku)**–svolá se výchovná komise,pozvou se agresori, rodiče (zatlačení na agresora, on přestane)
- Můžeme použít:
 - **výchovná opatření** – poznámky, důtky, změna stupně chování, překlad do jiné třídy (se souhlasem rodičů)
 - **překlad na jinou školu** (se souhlasem rodičů a ředitelem nové školy)
 - **podmíněné vyloučení a vyloučení** (když má nad 15 let), dobrovolný krátkodobý pobyt v diagnostickém ústavu, umístění do výchovného ústavu (schválit soud).

4. **řešení pokročilé šikany (stadia 4, 5)**

- **diagnostika** – nemožná
- skupina nespolupracuje ani neodpovídá na anonymní dotazníky
- není svědek – je to rozdělené na oběti a agresory, nutno vytipovat někoho a zatlačit na něj (není 100procentní)
- zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy, zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi
- doporučuje se zavolat okamžitě PČR (důležitý policejní zápis, dobré kvůli ústavům)
- škola je zodpovědná za šikanu, i když o ni víme/nevíme
- někdy neexistuje jiné řešení než agresory z dané třídy odstranit
- někdy rodiče oběti sami dítě přesunou na jinou školu
- rodiče mají právo si stěžovat na ČŠI, pak jít na PČR, soudy – když škola odmítne šikanu řešit

Zde pomáhá odborník např. z PPP, SVP (stř.výchov.péče)
--

Chyby:

- ❖ řešení před celou třídou
- ❖ konfrontace agresora s obětí
- ❖ výpovědi agresorů se považují za pravdivé
- ❖ nechat rodiče agresorů mluvit s rodiči oběti
- ❖ hovoří se s rodiči agresorů jako se skupinou (je třeba postupně)
- ❖ vyšetřování agresorů ve skupině (je třeba individuálně)
- ❖ nepočítat se s lhaním všech (obětí, agresorů i svědků)

Škola má při zjištění šikany ohlašovací povinnost, a to:

- Zák.zástupci - útočníka i oběti
 - PČR – když dojde k jednání, kdy je podezření z naplnění znaků přestupku nebo trest.činu
 - Na OSPOD – pokud je dítě ohroženo, pokud ho ohrožuje někdo jiný nebo se ohrožuje svým chováním
- (viz Lemrová, z psychologie)

PREVENCE NA ÚROVNI SPOLEČNOSTI, ŠKOLY A TŘÍDY:

Prevence:

- ✚ PRIMÁRNÍ - Snaží se ovlivnit šikanu, ještě než vznikla – preventivní programy, budování pozitivních vztahů
 - **specifická** – vysvětlování šikany, přednášky o dopadech
 - **nespecifická** – budování pozitivní skupiny ve třídě (přátelské, kooperující), je složitý způsob a není na to moc čas
- ✚ SEKUNDÁRNÍ – šikana již vznikla, nutno rychle vyřešit
- ✚ TERCIÁLNÍ – u nás skoro neexistuje, jde o snahu předem identifikovat potenciální agresory a oběti a pracovat s nimi na prevenci (vytváření speciálních pracovišť, jež se zabývají agresory a oběťmi)

SPOLEČNOST

- Nastavit atmosféru proti šikaně – zveřejňování a potrestání šikany (např. kampaň UEFA (Evropská fotbalová unie – loni spustila kampaň proti kyberšikaně)
- Kontrola násilí v médiích
- Vytvářet preventivní programy
- U nás není šikana v trestním zákoně ani jiném zákoně definována jako trestný čin nebo přestupek, avšak šikana svým charakterem může naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů.
 - Zákon č. 251/2016 Sb. (o některých přestupcích) - § 7 ublížení na cti zesměšněním, ublíží na zdraví nebo vyhrožuje újmou na zdraví
 - Zákon č. 40/2009 Sb. (trestní zákoník) - § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví; § 171 Omezování osobní svobody; § 228 Poškození cizí věci, § 353 Nebezpečné vyhrožování,...
- Nemáme paragraf ani na kyberšikanu (náhradní paragrafy – obtěžování, narušování zdraví) v trest.zákoníku
 - § 354 Nebezpečné pronásledování (tzv. stalking);
 - § 184 Pomluva – (vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť)
 - § 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (zveřejnění fotek z mobilu oběti)

ŠKOLA

- Mít zpracovaný preventivní program proti šikaně
- Vytvořit tým, který bude šikanu řešit (vých.poradce, ŠMP,...)
- Aby to bylo efektivní, musí se podílet všichni učitelé, zapojení celé školy
- Zajistit DVPP učitelů v oblasti šikany
- Zavést schránky důvěry
- Zkvalitnit dozor – chodby, WC
- Informovanost všech žáků a rodičů ohledně průběhu v případě řešení šikany ve škole
- Spolupráce s institucemi zabývající se šikanou nebo které by mohly pomoci (poradny, sociální orgány,...) PPP, SVP

TŘÍDA

- Rozvoj pozitivních a kooperativních vztahů – společné akce, výlety
- Umět rozpoznat signály šikany – bavit se s žáky, anonymní dotazníky šikany
- Využívat předměty pro prevenci šikany – VKZ
- Třídní projekty prevence šikany
- Sepsaná pravidla chování ve třídě, jakožto prevence šikany

Odpovědnost pedagogů: pokud pedagog zanedbá povinnost řešení šikany, může vedení školy pedagogovi snížit mzdu, ukončit pracovní poměr, pedagog může být trestně stíhán (V případě nezletilých pachatelů mladších 15 let se nejedná o klasickou trestní odpovědnost → soud se těmito pachateli zabývá v rámci výchovných opatření).

8. PSYCHOLOGIE ZDRAVÍ A POZITIVNÍ PSYCHOLOGIE. Vymezení a předmět, zdraví a nemoc (rovina biologická, psychická a sociální), psychologické faktory zdraví a nemoci, životní styl a sociální opora. Biopsychosociální model nemoci. Východiska pozitivní psychologie, naděje, radost, odpouštění.

VYMEZENÍ:

Psychologie zdraví = vědecká psychologická disciplína, která studuje chování, prožívání a činnost člověka s ohledem na jeho zdraví a nemoc

Dle Krivohlavého - je to obor, který se zabývá ÚLOHOU PSYCHOLOGICKÝCH FAKTORŮ při udržování zdraví, prevenci nemoci, psychologii zvládání různých onemocnění a vyrovnání se s chronickým onemocněním.

PŘEDMĚTEM – zaměřuje se na PREVENCI, ne o terapii. Jde o udržování, ochranu a podporu zdraví ☺ Zaměřuje se na psychicky relativně zdravé lidi.

ZDRAVÍ A NEMOC (ROVINA B, P, S): Biopsychosociální model – vztah mezi zdravím a nemocí je výrazně ovlivněn jak fyzickou, tak i psychickou a sociální složkou osobnosti a jejich interakcemi s prostředím!

ZDRAVÍ – Dle WHO = stav tělesné, duševní a sociální pohody, nikoliv pouze nepřítomnost nemoci či vady.

- ☞ Tělesná – zabývá se tělesnou stránkou člověka (medicína)
- ☞ Duševní – zabývá se psychickou stránkou člověka (psychologie, psychoterapie)
- ☞ Sociální – zabývá se mezilidskými vztahy (sociologie)

Teorie zdraví dle Křivohlavého, 2009:

1. zdraví jako zdroj fyzické a psychické síly – pomáhá zdolávat různé těžkosti
2. zdraví jako metafyzická síla – vnitřní duchovní
3. salutogeneze – tedy individuální zdroj zdraví – postoj k životu
4. zdraví jako schopnost adaptace a akomodace – adoptovat se a si prostředí
5. zdraví jako schopnost dobrého (normálního) fungování – být fit
6. zdraví jako protiklad nemoci
7. zdraví jako ideál – vychází z představy ideálního stavu
8. zdraví jako zboží – je možno si ho koupit ve formě léků, operací
9. zdraví jako primární životní hodnota ☺

Determinanty zdraví – faktory vnitřní (neovlivnitelné) – věk, pohlaví, genetika, vrozené dispozice
– Faktory vnější (ovlivnitelné) – životní styl, zdravotní péče, životní prostředí

NEMOC = porucha zdraví

„Nemoc je stav organismu vznikající působením zevních či vnitřních okolností, které narušují jeho správné fungování a rovnováhu.” (VOKURKA, M., Praktický slovník, 1994, s. 229)

- ▶ Vzniká porušením rovnováhy mezi organismem a prostředím.
- ▶ K nemoci přistupuje **CELOSTNĚ** – tzn. zkoumají se **biologické, psychologické, sociální** dimenze nemoci.
- ▶ Nemoc bývá diagnostikována na základě subjektivních (co udává nemocný) a objektivních (zjistitelných) příznaků (*symptomů*)
- ▶ Soubor typických symptomů se označuje jako **SYNDROM**. *Syndromy* jsou charakteristické pro určité nemoci a usnadňují rozpoznat onemocnění (stanovit *diagnózu*).

Příčiny vzniku nemocí

I. Vnější příčiny:

1. *Fyzikální* (mechanické, tepelné, záření, elektrický proud)
2. *Chemické* (alkohol, poleptání kyselinou)
3. *Biologické* (viry, bakterie,...)
4. *Prostředí a jeho vlivy* (kontaminace vody, potravin, půdy)
5. *Životní styl*

II. Vnitřní příčiny:

- Genetika
- Imunita (deficit)
- Autoimunitní onemocnění

Průběh nemoci z časového hlediska: (dle Křivohlavého, 2002)

akutní nemoc – krátkodobá, člověk se z ní dostane bez následků (rýma)

chronická nemoc – trvá dlouho, nejistota, zda bude bez následků

cyklická nemoc – ataky nemoci střídající se s obdobím klidu

Křivohlavý (2002) popisuje některé charakteristické označení, které se pojí s nemocnými:

- Hypochondr – slovo je řeckého původu („hypo“ znamená „malý“ a „chondres“ znamená „chrupavka“). Hypochondr je tedy typ člověka, který má tendenci zveličovat malé drobné zdravotní obtíže až si vsugerovat nemoc.
- Simulant – jedinec, který předstírá, že je nemocný, avšak si je vědom, že tomu tak není (vyplácení nemocenské dávky, odpočinek od práce, únik před zkouškou atd.)
- Dissimulant – jedinec, který předstírá, že je zdravý, i když si je vědom, že je nemocen – někdy dokonce těžce nemocen.

PSYCHOLOGICKÉ FAKTORY ZDRAVÍ A NEMOCI

- ❖ Na základě definice WHO lze konstatovat, že každý biologický problém má své psycho-soc. důsledky a každý psycho-soc. problém má své biologické následky.
- ❖ Křivohlavý specifikuje také **bio-psycho-soc.faktory** poškozující zdraví jako je STRES, ABÚZUS, RIZIKOVÝ SEX, PŘEJÍDÁNÍ, NEBODY A ÚRAZY. Cokoliv se může stát spouštěčem či její hlavní příčinou.
- ❖ Je definována celá škála SALUTORŮ, které mají pozitivní přínos pro lidské zdraví (typy způsobů, jak zvládat životní těžkosti, placebo, sociální opora, cvičení paměti, pohybová aktivita, duševní hygiena,...)
- ❖ Křivohlavý také naznačuje důležitost činnosti imunitního systému pro udržení zdraví.

Psychoneuroimunologie – zkoumá vliv stresu na imunitní systém.

- Spojením více disciplín vznikl obor, který se zabývá propojením a zkoumáním vzájemného vlivu psychiky a imunity člověka
- Zkoumá vliv psychiky a chování člověka na posilování zdraví či vznik nemoci
- Mezi důležité se řadí vliv stresu na činnost imunitního systému
- Dlouhodobý stres snižuje imunitu ⇒ organismus náchylnější k nemocem

ŽIVOTNÍ STYL - zahrnuje formy dobrovolného chování v daných životních situacích, které jsou založené na individuálním výběru z různých možností.

Zdravý životní styl = = = převládající způsob života – zdravá strava, pohyb, denní režim, odpočinek, spánek, relaxace,...

Podle Marádové (2003) nezdravý způsob života způsobuje řadu nemocí, které jsou příčinou předčasného úmrtí. Tyto nemoci jsou označovány jako civilizační choroby. Civilizační choroby lze získat částečně dědičně, ale spíše jsou způsobeny v důsledku nesprávné životosprávy, nevhodnými stravovacími návyky, požíváním drog, nedostatečnou pohybovou aktivitou a také nerespektováním zásad duševní hygieny.

SOCIÁLNÍ OPORA=pomoc, která je poskytována lidem, kteří se nachází v těžké život. situaci

MAKRO (celosp. forma pomoci)
MEZO (podpora soc. skupiny lidí)
MIKRO (osoba nejbližší)

Křivohlavý (2001) definuje úroveň sociální opory následovně:

- *Makróúroveň* – celospolečenská forma pomoci – př. sociální a ekonom. pomoc (oblasti postižené zemětřesením, záplavami (organizace ADRA)...hladem – např. UNICEF (Dětský fond OSN)–zajišťuje dětem zdravotní péči, výživu, pitnou vodu,...)
- *Mezoúroveň*–určitá soc.skupina se snaží pomoci svému členovi -př. pomoc starým lidem CHARITA, pomoc kolegovi v práci
- *Mikróúroveň* – pomoc poskytují nejbližší – manžel pomůže a podpoří manželku

Druhy S.O. dle Tiché (2012):

- Instrumentální – finanční
- Informační – poskytnutí informací, která může pomoci při orientaci a řešení situace
- Emocionální – podpora, soucit, láska
- POSKYTOVANÁ A PŘIJÍMANÁ = vše, co je dané osobě určeno a čeho se dané osobě dostane
- OČEKÁVANÁ = co daná osoba v tísni očekává, že ji v rámci sociální podpory bude poskytnuto.

Sociální opora je jedním z nejdůležitějších externích faktorů prevence syndromu vyhoření. V širším slova smyslu se jí rozumí pomoc, kterou člověku, bojujícím se stresem, dává společenství lidí jemu blízkých (Křivohlavý, 2003). Patří sem rodina, okruh přátel, kolegů v práci, lidí s podobnými zájmy, sousedé apod. Často velmi negativně vnímaný je pocit, že je člověk na všechno sám. Pokud vnímáme, že máme kolem sebe lidi, kteří jsou připraveni a ochotni nám v případě nouze pomoci, hned se subjektivní stanovisko k řešení problému významně lepší.

BIOPSYCHOSOCIÁLNÍ MODEL NEMOCI – viz nemoc

- Onemocnění je výsledkem dynamické interakce mezi fyzickými, psychickými a sociálními faktory, které udržují a potenciálně zhoršují jeho průběh a následky.
- Jedná se o příčiny i důsledky onemocnění na život člověka. Zasažení všech rovin lidského bytí.
- Celostní pohled na zdraví a nemoc je obsažen v takzvané psychosomatické medicíně, tedy přístupu, který při léčení pacienta **bere na zřetel všechny tři složky**, které se **mohou podílet** na vzniku onemocnění, tedy **bio-psycho-sociální aspekty!!!**

+ **Biopsychosociální model zdraví** = stav fyzické, duševní a sociální pohody.....Tyto 3 faktory spolupůsobí na vzniku onemocnění či zachování zdraví.

- a) biologická složka – bolest, přítomnost symptomů (např. vypadávání vlasů)
- b) psychologická a spirituální – osobnost, strach, obavy, prožívání, emoce
- c) sociální složka – mezilidské vztahy (rodina, přátelé,...)

Duševní onemocnění má často fyzickou příčinu nebo je způsobeno nerovnováhou některých látek v mozku. Stres, problémy v rodině, v práci, ve škole mohou duševní poruchy vyvolat nebo je zhoršit.

Zdraví tedy není automatické, jedinec musí pečovat o všechny 3 oblasti!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

VÝCHODISKA POZITIVNÍ PSYCHOLOGIE, NADĚJE, RADOST, ODPUŠTĚNÍ

Pozitivní psychologie = nový a rychle se šířící **směr** v psychologii!!!

- představitel **Martin Seligman** – vymezuje ji jako vědu o **pozitivních emocích** (radost, štěstí, láska, naděje) a **kladných životních zážitcích, zkušeností a rysech osobnosti** (optimismus, smysl pro humor).
- **CÍLEM** – budování nejlepších kvalit života.

Základní témata dle Křivohlavého:

NADĚJE = důvěra či víra v něco příznivého

RADOST = emoce velkého potěšení a štěstí (v reakci na úspěch, zisk a je doprovázena smíchem a úsměvem). Radost motivuje a rozšiřuje horizonty člověka, přispívá k lepším vztahům a celkovému pocitu duševní pohody ☺

ODPUŠTĚNÍ = zvýšení naší motivace a udržet vzájemný vztah poté, co byl poškozen bolestivým činem druhé osoby
PROČ odpouštět?

- Lidé dělají chyby, někdy i nezáměrně
- Může být dlouhodobé a bolestné
- Je prospěšné jak pro nás (klid, mysl, tělesná pohoda), tak i pro mezilidské vztahy (udržení, zlepšení)

9. PSYCHOSOMATICKÉ HLEDISKO V POHLEDU NA ZDRAVÍ A NEMOC. Vymezení psychosomatiky, současné pojetí. Bio-psycho-sociálně-duchovní přístup ke zdraví a nemoci. Vliv situačních faktorů na zdraví a nemoc: sociální opora (definice, mikroúroveň, mezoúroveň, makroúroveň; poskytovaná a přijímaná; očekávaná aj.).
--

VYMEZENÍ PSYCHOSOMATIKY = zabývá se vztahy mezi **somatickými a duševními** ději, které chápe jako propojené a navzájem se doplňující systémy.

- Psychosomatický přístup nám pomáhá k lepšímu vnímání člověka a vidění jeho onemocnění v souvislostech.

- Je důležité vědět, co nemocný prožíval v době počátku potíží.
- Nutný **CELOSTNÍ pohled** = holistický přístup k člověku!, který tvoří bio-psycho-sociální jednotku
 - Složky **psychické** (mozek) + složky **tělesné** (buňky, orgány). Složky psychosomatické a somatopsychické se vzájemně ovlivňují.
 - U člověka vlastně nikdy ne onemocní primárně jen duše nebo tělo, vždy ochorí celá holistická jednotka člověka, i když se do popředí dostanou jednotlivé aspekty
 - Psychosomatika je tedy **propojení biologického a psychosociálního pohledu na člověka ve zdraví a nemoci (psyché-duše, soma-tělo).**
 - *Psychosomatické nemoci:* hypertenze, bronchiální astma, kožní nemoci, mentální anorexie, bulimie, migréna,...

SOUČASNÉ POJETÍ

- Současné výzkumy stále ukazují, že mnoho nemocí má svůj počátek v mysli (v mozku).
- Nemoc je jako následek neřešené stresové situace. ☹
- Podle psychosomatiky se můžeme uzdravit jen my sami – lékaři nám pomohou, ale konečná zodpovědnost za léčbu je na nás
- Pro rozvoj psychosomatické medicíny měla podíl tzv. **PSYCHONEUROIMUNOLOGIE!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!**

Psychoneuroimunologie - zkoumá vliv stresu na imunitní systém.

- Spojením více disciplín vznikl obor, který se zabývá propojením a zkoumáním vzájemného vlivu psychiky a imunity člověka
- Zkoumá vliv psychiky a chování člověka na posilování zdraví či vznik nemoci
- Mezi důležité se řadí vliv stresu na činnost imunitního systému
- Dlouhodobý stres snižuje imunitu ⇒ organismus náchylnější k nemocem

BIO-PSYCHO-SOCIÁLNĚ-DUCHOVNÍ PŘÍSTUP KE ZDRAVÍ A NEMOCI – VIZ OTÁZKY VÝŠE

= je takovým přístupem k člověku, který na člověka pohlíží **celostně (holistický)**, což znamená, že se na něj dívá z pohledu různých oblastí, které spolu interagují a navzájem se ovlivňují (Orel et al., 2012).

- e) **Biologická dimenze** - postihuje především tělesnou stránku člověka. *Je předmětem medicíny a přírodních věd.*
- f) **Psychologická d.** - všímá si psych. stránky čl., jeho prožívání věcí, emocí, motivací, zájmů, (sebe)hodnocení, poznávání. *Je předmětem psychologie, psychoterapie.*
- g) **Sociální d.** - zabývá se vztahy mezi jedinci, mezi skupinami jedinců. *Je předmětem sociologie.*
- h) **Spirituální d.** (duchovní) - zabývá se myšlením člověka v otázkách jeho smyslu, původu. *Je předmětem filozofie, teologie.*

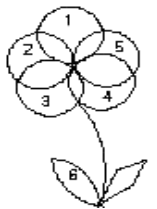
Bio-psycho-sociální model zdraví = stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody. Tyto 3 faktory spolupůsobí na vznik onemocnění či zachování zdraví.

- d. **Biologická složka** – bolest, přítomnost symptomů (např. vypadávání vlasů)
- e. **Psychologická a spirituální s.** - osobnost, strach, obavy, prožívání, emoce
- f. **Sociální složka** – mezilidské vztahy (rodina, přátelé,...)

Duše, onem. má často fyzickou příčinu nebo je způsobeno nerovnováhou některých látek v mozku. Stres, problémy v rodině, v práci či škole mohou duševní poruchy vyvolat nebo je zhoršit.

Nebo: **BIO-PSYCHO-SOCIÁLNĚ-DUCHOVNÍ PŘÍSTUP KE ZDRAVÍ A NEMOCI** = Holistický model zdraví

- **Fyzické (1)** – jak se cítím, zda mám nějaké onem., zda jsem fyzicky zdrav a v pořádku, nepřítomnost nemoci
- **Mentální (2)** – schopnost přijímat informace zvenčí, zpracovat je a reagovat na ně, tato složka souvisí s inteligencí
- **Emocionální (3)** – potřeba přijetí a lásky
- **Sociální (4)** – člověk je tvor společenský, potřeba přátel, vliv rodiny, přátel, společnosti, školy apod.
- **Spirituální (5)** – nejužší rodina, nejen víra v Boha, víra v dobro, mění se vlivem zkušeností, věku, přátel, společnosti a osobnosti
- **Seberealizační (6)** – ovlivněna rodinou - jaké jsou cíle - přiměřeno věku a schopnostem, osobnosti.

VLIVY SITUAČNÍCH FAKTORŮ NA ZDRAVÍ A NEMOC = SOCIÁLNÍ OPORA (DEFINICE, MAKRO, MEZO, MIKRO ÚROVEŇ, POSKYTOVANÁ A PŘIJÍMANÁ, OČEKÁVANÁ) – VIZ OTÁZKA VÝŠE

SOCIÁLNÍ OPORA = pomoc, která je poskytovaná lidem, kteří se nachází v těžké životní situaci

Křivohlavý (2001) definuje úrovně sociální opory následovně:

- **Makroúroveň** – celospolečenská forma pomoci – př. sociální a ekonom. pomoc (oblasti postižené zemětřesením, záplavami (organizace ADRA)...hladem – např. UNICEF (Dětský fond OSN)–zajišťuje dětem zdravotní péči, výživu, pitnou vodu,...)
- **Mezoúroveň** – určitá soc.skupina se snaží pomoci svému členovi – př.pomoc starým lidem CHARITA, pomoc kolegovi v práci
- **Mikroúroveň** – pomoc poskytují nejbližší – manžel pomůže a podpoří manželku

Druhy S.O. dle Tiché (2012):

- Instrumentální – finanční
- Informační – poskytnutí informací, která může pomoci při orientaci a řešení situace
- Emocionální – podpora, soucit, láska
- **POSKYTOVANÁ A PŘIJÍMANÁ** = vše, co je dané osobě určeno a čeho se dané osobě dostane
- **OČEKÁVANÁ** = co daná osoba v tísní očekává, že ji v rámci sociální podpory bude poskytnuto.

MAKRO (celos. forma pomoci)
MEZO (podpora soc. skupiny lidí)
MIKRO (osoba nejbližší)

Sociální opora je jedním z nejdůležitějších externích faktorů prevence syndromu vyhoření. V širším slova smyslu se jí rozumí pomoc, kterou člověku, bojujícím se stresem, dává společenství lidí jemu blízkých (Křivohlavý, 2003). Patří sem rodina, okruh přátel, kolegů v práci, lidí s podobnými zájmy, sousedé apod. Často velmi negativně vnímaný je pocit, že je člověk na všechno sám. Pokud vnímáme, že máme kolem sebe lidi, kteří jsou připraveni a ochotni nám v případě nouze pomoci, hned se subjektivní stanovisko k řešení problému významně lepší.

Vliv situačních faktorů na zdraví a nemoc: (Nešpor, 2018)

- ❑ V rozsáhlých epidemiologických studiích J. Cassel v r. 1974 zjistil, že narušené soc. poměry činí lidi zranitelnějšími v oblasti fyzického zdraví i duševní pohody.
- ❑ Popsal častější výskyt závažnějších onemocnění, úrazů a otrav, horší výsledky léčby a rehabilitace u lidí žijících v nestabilním rodinném prostředí. Zjištěné handicapy vysvětlil nedostatkem S. O.
- ❑ V životě těchto lidí se hromadí nepříznivé účinky psychosoc. stresorů a tato kumulace způsobuje výsledný horší zdravotní stav

10. Některé psychické problémy a poruchy adaptace u dětí předškolního i školního věku. Problematika psychické deprivace – definice, typy deprivace, podmínky vzniku, následky, deprivací syndrom. Náhradní rodinná péče – definice, systém.

DEPRIVACE DEFINICE:

= stav, kdy **není dostatečně uspokojována některá z objektivně významných potřeb** (dostatečně dlouhou dobu), nepříznivě působí na aktuální psychický stav jedince i jeho psychický vývoj

= ztráta něčeho, strádání nedostatkem nějaké důležité potřeby (např. v raném věku jsou důsledky cit.strádání větší než v pozdějším věku)

PSYCHICKÁ D. = Langmeier, Matějček, 1968: je psychický stav vzniklý **následkem takových životních situací**, kdy subjektu **není dána příležitost k ukojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.**

(Zanedbanost: následky vnějších nepříznivých výchovných vlivů – projevuje se rovněž v chování dítěte, ale nenarušuje přímo jeho duševní zdraví. (Zanedbané dítě vyrůstá obvykle v primitivním prostředí, s nedostatečnou hygienou, s nedostatečným výchovným dohledem, bez vhodných vzorů apod., ale může být celkem normálně rozumově a především citově vyvinuto. Nemusíme tedy na něm pozorovat projevy citového strádání ani neurotické či jiné poruchy)

Zanedbávání: dle Langmeiera a Matějčka:

- *nedostatečná péče, jejímž důsledkem je strádání nebo újma v duševním nebo tělesném vývoji dítěte*
- 1) *tělesné zanedbávání – nedostatek jídla, pití, oděvu, přístřeší, nedostatečná lékař.péče (zanedbávání prev.prohlídek)*
- 2) *citové zanedbávání – nedostatek lásky, náklonnosti a neuspokojování citových potřeb dítěte*
- 3) *zanedbávání dohledu nad dítětem – nedostatečný adekvátní dozor a to nejen u malých dětí*
- 4) *zanedbávání výchovy a vzdělání)*

TYPY DEPRIVACE: Hartl a Hartlová (2010) rozlišují deprivace:

- **Biologická** – nedostatek tepla, světla, spánku
- **Motorická** – nemožnost přiměřeného pohybu
- **Senzorická, Smyslová** – nedostatek smyslových podnětů – věznění/pokles krátkodobé paměti
- **Sociální** - ztráta sociálních kontaktů, sociální izolace
- **Citová** - neuspokojování potřeb lásky, jistoty, přátelství, doteku
- **Kognitivní** - výchovné a výukové zanedbávání (v oblasti potřeby učení)

PODMÍNKY VZNIKU D:

- Vzniká v důsledku neuspokojení potřeby citového vztahu s matkou/jinou osobou. Citové strádání může ovlivnit celkový rozvoj dětské osobnosti (jeho vztah k ostatním lidem i sobě samému). **Sigmund Freud** - považoval primární vztah mezi matkou a dítětem za základ chápání budoucích vztahů v životě daného jedince.
- **Vnitřní podmínky deprivace:**
 - **Věk dítěte** (nejcitlivější období od narození do 3 let, od 4 let je potřeba vrstevníků).
 - **Pohlaví** – chlapci jsou náchylnější, dívky mají jemnější chování, jsou hezké, dostává se jim více pozornosti.
 - **Temperament** – dědičná je intenzita aktivity, senzitivnost – citlivost, vztahovačnost, rozumová úroveň.
 - **Patologické rozdíly** – dítě, které je často nemocné, bývá náchylnější k psychické deprivaci
- **Vnější podmínky deprivace:**
 - **deprivace v rodině** – v ekonomicky dobře zajištěných rodinách, kde rodiče s dětmi nesdílejí společné aktivity, rodiče netráví víkendy, dovolené s dětmi, matka má jiný hodnotový systém, než by měla mít → jde o tzv.: subdeprivaci (jedněch podnětů je nadbytek, jedněch nedostatek) – nadměrné sledování TV, počítač, nesmyslný požadavek na sportovní výkon....
 - **Deprivace v neúplné rodině** – chybí otcovský vzor
 - **Deprivace v rodině izolované** – samota, nemají přátel
 - **Deprivace v úplné kolektivní péči** – ústavní zařízení
 - **Deprivace v mimořádné životní situaci** – dočasná separace (např. válka, povodeň, požár,...)
- **Kvalitativní příčiny pro rozvoj deprivace:**
 - **Vliv výchovného stylu** (v rodině odmítání dítěte X nadměrná ochrana a láska) např. ve spolupráci se školou:
 - na schůzky rodičů nepříjde rodič nikdy - lhostejnost rodiče, nebo chodí stále a přimlouvá se, omlouvá prohešky dítěte, kryje neomluvené hodiny - nadměrná ochrana.

(Langmeier, Matějček, 2011)

NÁSLEDKY DEPRIVACE (důsledky psychické deprivace v dětství):

- **riziko poškození psychického vývoje**
- **narušení citového prožívání, neovládání své emoce** (výbušnější, dráždivější), ani nedokážou jednotl. emoce rozeznat
- **celková nejistota**
- **opožděný rozvoj řeči, nadměrná aktivita, nemožnost vytvoření stabilního vztahu**
- **nespokojenost s vlastním životem, bezohlednost, problémy uplatnění v práci, náladovost, sobeckost, krimin. chování**

Projevy:

Děti do 3 let – např. opoždění psychomotorického vývoje, zpomalený vývoj řeči, rozmrzelá nálada

Předškol.děti – silná povrchnost citových vztahů, přetrvávající problémy s řečí (častý důvod odložení školní docházky)

Školní věk – slabší studijní prospěch, problémy se začleněním do kolektivu, výkyvy v chování (např. agresivita), nedůvěra k lidem, zvýšené nebezpečí abúzu na NL.

Pozdní následky psychické deprivace:

- Řeč a komunikace – brzděn rozvoj řeči v důsledku redukce řečové stimulace dítěte či omezováním kontaktu s dítětem
- Rozumové schopnosti – deprivované děti mají neschopnost učit se ze zkušeností (nebyl hodnocen a oceněn jejich projev)
- Socializace – deprivovaní děti mají primitivní, mělké, povrchní vztahy k lidem. Jsou nejisté, nedůvěřivé, bez empatie!

DEPRIVAČNÍ SYNDROM = **vážné, dlouhodobé, mnohdy trvalé následky**, projevující se spektrem příznaků = D. S.

- neschopnost vnímat lásku druhých lidí k sobě a projevovat ji vůči nim
- neschopnost vnímat empatii druhých lidí k sobě a projevovat ji vůči nim
- neschopnost rozpoznat city druhých a projevovat své vlastní city

Specifickým důsledkem citové deprivace je syndrom CAN:

- Syndrom CAN (**C**hild **a**buse and **n**eglect = **týrané a zneužívané dítě**) poškozuje vývoj dítěte, popř. způsobuje smrt dítěte.
- **Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbaného dítěte**, trpí jím minimálně 5% dětí
 - Nenáhodná (vědomá činnost, jakékoliv osoby, nejčastější osobou, která ubližuje dítěti je rodič, nejčastěji otčím).
 - V dané společnosti nepřijatelná (společnost to odmítá, státy, které mají zákony na ochranu dětí).
 - Poškozuje vývoj (emocion.oblast; fyzická o.(dítě trpí zimou, má hlad), sociální o.(nemá uspokojené materiální potřeby)

Citová SUBdeprivace = mírnější, skrytá forma deprivace s dlouhodobými/celoživotními následky. Nedostatek citových vazeb u nechtěných dětí, rodiny s přílišným materiálním zabezpečením, ale málem lásky a péče.

Možnosti nápravy deprivace (celospolečenská primární prevence, prevence zaměřená na rizikové skupiny; ústavní výchova, pěstounská péče, osvojení)

NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE (NRP): definice, systém:

NRP: Lze ji definovat jako „sociální opatření ve prospěch dítěte, o něž se jeho vlastní rodiče **nemohou** nebo **nechtějí** starat, anebo z vážných důvodů **není žádoucí, aby se starali**“ (Matějček, Dytrych, 1994, str. 166).

- = záchranná síť pro děti bez rodiny nebo pro děti, o které se rodiče:
 - ➔ přechodně/trvale **nemohou, neumějí, nedovedou či nechtějí starat** nebo **dítě týrají a zneužívají!!!!!!**
- dítě je vychovávané „náhradními rodiči“ v jejich rodině, tedy v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině – pozitivní vliv na jejich vývoj na rozdíl od ústavní péče!!!
- hlavním cílem je, že: „Děti nesmí zůstat samy - potřebují rodiče!!!“
- NRP má přednost před péčí ústavní!!!
- **Kritéria pro umístění dítěte do NRP:** věk dítěte, zdravotní stav, přítomnost a počet sourozenců, osobní vlastnosti dítěte

(Pro objasnění ústavní péče: (zařízení pro okamžitou pomoc)

- **KOJENECKÝ ÚSTAV A DĚTSKÝ DOMOV PRO DĚTI DO 3 LET** (dnes zvaná dětská zařízení do 3 let)
- **DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV** – pobyt trvá cca 8tt, děti s rizikovým chováním
- **DĚTSKÝ DOMOV** - od 3 do 26 let, nemají poruchy chování (rodiče jsou, ale nechtějí se o ně starat)
- **DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU** – od 6 – 15 let, mají poruchy chování
- **VÝCHOVNÝ ÚSTAV** – od 15 let, mají závažné poruchy chování (i dítě 12 let+)
- **DOMOV PRO OSOBY SE ZDRAVOT.POSTIŽENÍM** – mají handicap, který vyžaduje odbornou péči)

SYSTÉM:

NRP= nadřazený pojem, který je na stejné úrovni jako ústavní péče, je však protipólem, (každou formu NRP rozhoduje soud)

NRP JE V ČR VE 4 PRÁVNÍCH REŽIMECH: **adopce** (tj. osvojení), **poručenství**, **opatrovnictví** nebo **pěstounství**

1. **A D O P C E ♥ (osvojení)** (paragraf 794 – 854)

- Přijetí cizího dítěte za vlastní ☺, dítěti zanikají právní vazby na původní biologickou rodinu a **vznikají mu nové právní vazby** k rodině osvojitele.

- Adopce může proběhnout, pokud biologičtí rodiče **dají souhlas**, nebo když jsou **zbavení rodičovské odpovědnosti**.
- Souhlas dítěte se požaduje, pokud je **starší 12ti let**.
- Osvojitelé jsou **zapsáni v rodném listu** a stávají se **zákonnými zástupci** dítěte s **veškerou rodičovskou odpovědností**.
- Podle ZOR (zákon o rodině) získalo dítě příjmení osvojitele. **NOZ (Nový občanský zákoník - ruší ZOR ke dni 1.1.2014) ale zavádí**, že pokud by osvojenec, který má právo vyslovit se ke svému příjmení, s novým příjmením **nesouhlasil**, soud rozhodne, že si svoje původní příjmení ponechá a **příjmení osvojitele bude ke svému příjmení připojovat**.
- Osvojitelem může být jen **zletilá, svéprávná a bezúhonná osoba s finančním zajištěním** a mezi osvojitelem a osvojenecem nesmí být **věk.rozdíl menší než 16 let**.
- *Péče před osvojením - dříve než soud rozhodne o osvojení, má osvojitel povinnost o dítě na svoje náklady pečovat. Tato doba může sloužit také k tomu, aby se osvojitel s dítětem seznámil a utvrdil se v názoru, že je pevně rozhodnut si dítě osvojit. ZOR uvádí, že tato péče musí trvat nejméně 3 měsíce, **Nový občanský zákoník tuto dobu prodlužuje na 6 měsíců**.*
- Původně dle ZOR bylo osvojení: zrušitelné (1.stupeň) – u dítěte do 1 roku a nezrušitelné (2.stupeň) – od roku
- NOZ upouští od dělení osvojení na zrušitelné a nezrušitelné a pouze uvádí, že po uplynutí 3 let od rozhodnutí o osvojení již nelze osvojení zrušit. Nicméně osvojení může být prohlášeno za nezrušitelné i před uplynutím tří let, a to v případě, že by to bylo v souladu se zájmy dítěte. (<https://muj-pravnik.cz/osvojeni-adopce-zmeny-od-2014/>)

2. Poručenství (paragraf 928 – 942)

- ❖ Poručníka dítěti jmenuje soud, pokud jeho rodiče nevykonávají rodičovskou odpovědnost (např. úmrtí)
- ❖ Poručník má vůči dítěti všechny povinnosti a práva jako rodič, ale **NEMÁ** vyživovací povinnost!!!
- ❖ Před jmenováním poručníka do funkce soud zjistí, zda její jmenování není v rozporu se zájmem dítěte.
- ❖ Poručníkem je zpravidla osoba blízká nebo příbuzní, pokud se nenajde vhodná fyzická osoba, je poručníkem OSPOD.
- ❖ Zaniká plnoletostí dítěte nebo je-li dítě osvojeno nebo smrtí poručníka nebo odvoláním poručníka nebo rozhodnutím soudu.
- ❖ Práva a povinnosti poručníka jsou zejména výchova dítěte, jeho zastupování a správa majetku.
- ❖ Poručník podává soudu pravidelně zprávy o osobě dítěte a o jeho vývoji a předkládá účty ze správy jeho jmění, a to alespoň 1x za rok, neurčí-li soud období kratší. Soud může poručníka zprostit povinnosti podávat podrobné vyúčtování spravovaného jmění, nepřesahují-li výnosy majetku pravděpodobné náklady na zachování majetku a na výchovu a výživu dítěte. Pokud je správa majetku dítěte spojena se značnou námahou, má právo na odměnu.
- ❖ Pokud poručník osobně pečuje o dítě, je zabezpečen dávkami státní sociální podpory jako při pěstounské péči.

3. Opatrovnictví (paragraf 943 – 952)

- Opatrovníka dítěti jmenuje soud, ten určí, co smí a nesmí dělat, zabývá se např.správou majetku během řízení o osvojení.
- Opatrovník zastupuje zájmy dítěte, hrozí-li střet zájmů dítěte a zájmů druhé osoby, která měla dítě zastupovat.
- Často opatrovníkem bývá stanoven OSPOD, ale může jim být i příbuzný, osoba blízká, advokát, daňový poradce (typické pro opatrovníka pro správu jmění).
- Opatrovník pro správu a jmění předkládá soudu pravidelné zprávy a účty ze správy jmění, a to vždy za dobu, jejíž délku soud stanoví, avšak tato doba nesmí být delší než 1 rok.
- Opatrovník pro správu jmění má právo na přiměřenou odměnu z výnosu jmění dítěte, určí soud na základě výnosu.

4. Pěstounství (paragraf 953 – 970)

- ➔ dítě v pěstounské péči **NEMÁ** práva biologického dítěte. Právní vztah končí 18+. Biologičtí rodiče neztrácí rodičovskou odpovědnost, vědí, kde je jejich dítě, pokud situace dovolí a budou schopni, mohou u soudu požádat o vrácení dítěte.
- ➔ Pěstoun má povinnost informovat rodiče dítěte o jeho podstatných záležitostech.
- ➔ Pěstoun má také povinnost umožnit styk rodičů s dítětem.
- ➔ Formy pěstounské péče (PP):
 - a) dle vztahu – příbuzenská (má přednost – probíhá v běžném rodin.prostředí), nepríbuzenská (skupinová – v zařízeních pro výkon pěstounské péče, např. SOS vesničky)
 - b) dle délky – Dlouhodobá PP, Přechodná PP (max. 12m, pěstoun pobírá od státu odměnu)

Zařízení pro rodiny s dětmi

- Azylové domy pro rodiny s dětmi
- Domy na půl cesty
- Intervenční centra - pro oběti trestné činnosti
- Nizkoprahové zařízení - alternativní trávení volného času pro děti ze sociálně slabých rodin
- sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
- sociálně terapeutické dílny - pro osoby se sníženou soběstačností
- služby soc. rehabilitace - specifické činnosti vedoucí k samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti u zdrav.postižených lidí
- terénní programy (TAS)

Sanace

- Je to podpora - postupy podporující fungování rodiny, které by měly být metodou 1. volby u většiny případů.
- Jeden z nástrojů podpory rodičů, kteří péči o dítě zvládají obtížně. Jde o rodiny, které se často dlouhodobě ocitají v situaci nejruznějších starostí – existenční nejistota, strach ze ztráty bydlení, nestabilní a nejisté vztahy v rámci užší i širší rodiny.

Cílem sanace je: předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku.

Sanace není vhodná když: je s dítětem obzvláště krutě zacházeno, rodiče nemají žádnou citovou vazbu k dítěti, rodiče jsou závislí na alkoholu, drogách či jsou psychicky nemocní a odmítají léčbu.

11. Některé psychické problémy a poruchy adaptace u dětí předškolního i školního věku. Neurotické obtíže v dětském věku – definice neuróz, příčiny vzniku. Emoční poruchy v dětství, přístup k dětem trpícím neuroticismem. Syndrom hyperaktivity – projevy, příčiny vzniku, výchovné postupy.

- ➔ Termín „neuróza“ poprvé použil W. Cull v roce 1780, dnes je tento pojem kritizován, ale jeho používání přetrvává. MKN 10 užívá „neurotická porucha“ a DSM IV „úzkostná porucha“. (Diagnostický a Statistický Manuál duševních poruch, 4. Vyd.)
- ➔ Sigmund Freud (1856-1939), který svou vědeckou dráhu začal jako neurolog, se později orientoval na neurózy.
- ➔ Stanislav Kratochvíl (1932) je český klinický psycholog a psychoterapeut. Kolegové o něm říkají, že je terapeutem od Boha. Je to člověk překypující elánem a optimismem. Zabývá se psychoterapií **neuróz, hypnózou a sexuální terapií**. Je autorem dlouhé řady odborných publikací (například Experimentální hypnóza, Příběhy terapeutických skupin, Sex jako obohacení života a mnoho dalších). Pracuje v psychiatrické léčebně v Kroměříži.
- ➔ Současný svět klade na člověka mnohé nároky. Od raného věku je třeba zvládat mnohé změny, vyrovnávat se s měnícími požadavky na chování či snášet odloučení od blízkých.

DEFINICE NEURÓZ: = funkční poruchy, které **nejdou** spojeny s nálezem v oblasti **nervového** či **jiného orgánového systému**

- **Kratochvíl (2006) píše, že „Diagnózu neurotické poruchy dostane člověk tehdy, když trpí tělesnými nebo duš. obtížemi, pro které při lékařském vyšetření nebyl zjištěn organický podklad, tj. prokazatelné poškození příslušných orgánů nebo mozku.“**
- Neurózy * jako důsledky konfliktů a traumat v raném dětství, či fixace libida ve vývojových fázích raného dětství (poruchy některých funkcí vznikají v této době snadněji, protože funkce jsou nezralé)
- V dětském věku bývají neurotické příznaky velice pestré a proměnlivé.
- Mohou narušovat celkové prožívání, uvažování i chování dítěte.
- **Neurózy * jako obrana organismu před velkou zátěží či nadměrně intenzivními, dlouhodobými prožitky strachu a úzkosti.**
- **Úzkost** může vznikat separací dítěte od matky, z nevybitého sexuálního napětí a je také spojována i s poporod. traumatem.
- **Úzkost** - tlumí projevy dítěte, dítě se cítí ohrožené a uzavírá se do sebe, vytváří **vnitřní psychické napětí** (zhoršení paměti, pozornosti, ventilace zvýšenou aktivitou).

PŘÍČINY VZNIKU:

- **Vnitřní příčiny:**
 - vrozené dispozice (zánět mozku, úrazy hlavy),
 - náročná vývojová období (vstup do MŠ a první třídy, období dospívání),
 - povaha a osobnost dítěte (obtížný temperament, vysoká vzrušivost, velká citlivost)
- **Vnější příčiny:**
 - rodinné faktory (úmrtí v rodině, hádky rodičů, abúzus, špatná výchova)
 - tělesné vyčerpání, nedostatek spánku, akutní onemocnění
 - přetěžování (ve škole či doma)
 - dlouhodobé konfliktní situace
 - šikana, znásilnění,....

Neurotické příznaky:

- Poruchy emocí – strach, fobie, úzkost, deprese
- Poruchy myšlení – obsese (vtíravé myšlenky)
- Poruchy autoregulace – kompulze (nutkavá jednání)
- Poruchy paměti
- Poruchy pozornosti
- Poruchy spánku

Psychické příznaky

- **Somatické (vegetativní) příznaky:** třes, bolesti (hlavy, břicha, zad), poruchy zažívání/vyměšování, zvýšená potivost

Typy neuróz:

1. **Úzkostná porucha** - pocity napětí a obavy
2. **Panická porucha** - opakované ataky těžké úzkosti (paniky), nejsou vyvolávány specifickým podnětem, častěji jí trpí ♀
 - **vegetativní podráždění** (třes, pocení, zimnice), **psychické prožitky** (neklid, strach, bezmoc)
3. **Strach** – reálná reakce na podnět, člověk ví, čeho se bojí
4. **Fobie** - iracionální, nepřiměřený strach z něčeho, co samo o sobě není nebezpečné
5. **Obsedantně – kompulzivní porucha** - časté úzkostné poruchy, pro které jsou charakteristické
 - ➔ vtíravé myšlenky (obsese) anebo nutkavá opakující se jednání (kompulze)
6. **Tiky** – rychlé, neúčelné pohyby různých částí těla, zejména drobných svalových skupin obličeje a horních končetin

Projevy dětské neurózy:

- ✚ **Abnormální úzkost** – dítě se cítí ohrožené a stahuje se do sebe, napětí ventiluje zvýšenou aktivitou, úzkost vytváří vnitřní psychické napětí, které zhoršuje funkci pozornosti a paměti. Takové děti se hůře učí a mají obecně horší výsledky.
- ✚ **PPP** – odmítání jídla, zvýšená potřeba jíst

- ✚ **Somatické stesky** (bolesti břicha a hlavy, zažívací potíže, kašel BEZ somatického podkladu)
- ✚ **Poruchy spánku** – noční děsy (bez vzpomínek) a noční můry (se vzpomínkou, vracející se sny s ohrožující tematikou)
- ✚ **Poruchy vyměšování** – noční pomočování (enuréza)
- ✚ **Poruchy komunikace a řeči** – mutismus (neschopnost komunikace a řeči vzhledem k psychickému bloku), koktavost
- ✚ **Neurotické návyky** – okusování nehtů, bruxismus (intenzivní skřípání a cvakání zuby), trichotillománie (trhání vlasů)
- ✚ **Tiky**
- ✚ **Dětské strachy a fobie** (fobie ze zvířat, ze tmy, ze samoty, z nereálných bytostí), dále **školní fobie**

EMOČNÍ PORUCHY DĚTSTVÍ: dle MKN-10 (emoční poruchy se začátkem specifickým pro dětství)

F93.0 Separační úzkostná porucha v dětství

F93.1 Fobická anxiózní porucha v dětství

F93.2 Sociální anxiózní porucha v dětství

F93.3 Porucha sourozenecké rivality

(anxiózní = úzkostná)

F93.8 Jiné dětské emoční poruchy

F93.9 Dětská emoční porucha NS

F93.0 Separační úzkostná porucha v dětství

- ❖ Je charakterizována jako nadměrná úzkost při odloučení od blízkých osob, zvláště pak od matky, vyskytující se v předškolním a školním věku, někdy i v období dospívání.
- ❖ Příčiny: v předškolním věku běžná, důsledek šikany, zneužívání, nadměrná fixace na rodiče
- ❖ Projevy: strach, úzkost, noční můry o odloučení, obtížné usínání, nevolnost, zvracení, bolest břicha, bolest hlavy, záchvaty vzteku, výbuchy vzteku
- ❖ Možnosti léčby: psychoterapie, KBT, rodinná terapie, farmakoterapie
 - KBT = kognitivně-behaviorální terapie (kognitivní terapie staví na teorii, že emoční poruchy jsou výsledkem poruchy myšlení, dále předpokládá, že změnu myšlení lze navodit změnou chování a že poruchy chování jsou naučené reakce a lze je přeučit, využívá se tedy u úzkostných poruch, depresivních a dalších)

F93.1 Fobická úzkostná porucha v dětství

- ⇒ je provázána strachem, který je vázán na určité konkrétní objekty a/nebo situace
- ⇒ Strach je přitom iracionálně neopodstatněný, nadměrný, nepřiměřený věku i kontextu.
- ⇒ Příčiny: dítě se zaměří na určitý strach z určité věci a tento strach pak nadále přetrvává. Jedná se např.: o sociální fobie, agorafobii (strach z otevřeného prostranství) apod... strach z výsměchu (kategofobie), strach ze zrudnutí (ereutofobie) jsou u dětí vzácnosti, ale v adolescenci se s nimi můžeme setkat.
- ⇒ Projevy: úzkost, třes, nervozita, agrese
- ⇒ Léčba: zvyšování zátěže, mluvení o strachu, psychoterapie, rodinná terapie, farmakoterapie

Školní fobie

- Projevuje se odmítáním chodit do školy
- Příčiny: problém separace, problém s adaptací, důsledek šikany
- Projevy: úzkost, agrese, nervozita, vyhrožování, pláč
- Léčba: povídat si s dítětem, vymyslet plán, jak zvládnout den ve škole, psychoterapie

F93.2 Sociálně úzkostná porucha v dětství

- Obava z cizích lidí a obava z nepochopení sociální situace, nebo o úzkost v nových, cizích nebo sociálně ohrožujících situacích.
- Příčiny: nadměrná izolace dítěte
- Projevy: Strach z neznámého, vyhýbání se lidem, sociální izolace
- Mějme však na paměti, že strach z neznámého a cizího je do určité míry fyziologický a ochranný. V případě uvedené poruchy však svojí intenzitou (kvantitou) překračuje funkční mez a stává se dysfunkční a poškozující.
- Léčba: psychoterapie

F93.3 Porucha sourozenecké rivality

- ❑ Jedná se o narušený vztah mezi sourozenci, objevuje se při narození mladšího sourozence
- ❑ Projevy: výbuchy, zlost, agrese, úzkostnost
- ❑ Příčiny: špatná výchova rodičů, špatné přichystání dítěte na nového člena rodiny, žárlivost
- ❑ Léčba: změna přístupu rodičů, vysvětlení dítěti že druhé dítě také potřebuje jejich pozornost, psychoterapie, nedělat mezi dětmi rozdíly, neupřednostňovat narozené dítě

F93.8 Jiné dětské emoční poruchy

- Porucha identity
- Nadměrně úzkostná porucha

Nepatří sem porucha pohlavní identity v dětství

PŘÍSTUP K DĚTEM TRPÍCÍ NEUROTICIZMEM:

Ze strany rodičů:

- Poskytnout ochranu, bezpečí, lásku, vyvarovat se výčitkám, kritice
- Snažit se najít v dítěti dobré vlastnosti a schopnosti
- Nezátěžovat děti osobními problémy, konflikty neřešit před nimi, citlivé věci s dětmi diskutovat vždy přiměřeně k věku

Ze strany školy:

- Vyvarovat se dominantnímu, autoritativnímu tónu, kritičnosti, nepodceňovat je
- Nesrovnávat s výsledky ostatních, ale s jeho předchozím výkonem
- Navázat důvěrný vztah, chválit ho, povzbuzovat, ocenit + stránky, v čem vyniká (nemusí se jednat o školní dovednosti)
- Navodit ve třídě přátelskou, uvolněnou, nekonfliktní atmosféru, podporovat spolupráci mezi spolužáky, rozvíjet vztahy

SYNDROM HYPERAKTIVITY: (ADHD)

Základní triáda symptomů:

1. **Porucha pozornosti** - dítě neudrží trvalou pozornost při úkolu/hře, neřídí se instrukcemi, nedokončuje úkoly.
2. **Hyperaktivita** - dítě je stále v pohybu, nedokáže ji ovládat, jsou mu nepříjemné aktivity vyžadující soustředěnou pozornost (doma i ve škole).
3. **Impulzivita** - nevydrží v klidu čekat, přerušuje ostatní, vynucuje si pozornost, je zbrklé.

ADHD = neurovývojová porucha, projevuje se od raného dětství, nejvíce ve školním věku, kdy postihuje 3 – 7% dětí (u chlapců se vyskytuje 3x častěji než u dívek)

- dříve termíny: LDE (lehká dětská encefalopatie) nebo LMD (lehká mozková dysfunkce). LMD nerozlišuje, zda se jedná o poruchu pozornosti provázenou hyperaktivitou či poruchu pozornosti bez hyperaktivity a je souhrnným názvem pro lehké odchylky mentálního vývoje dítěte na základě oslabení funkce CNS (těhotenství, při porodu, časně po porodu).

ADHD se dle mezinárodní klasifikace nemocí MKN – 10 řadí mezi hyperkinetické poruchy (F90), pro něž je charakteristický:

- časný začátek, dezorientace, nadměrná aktivita, tendence přebíhat od jedné činnosti ke druhé, bez dokončení, nedostatek vytrvalosti.
- **ADD** (poruchy pozornosti **bez** hyperaktivity, slabá pozornost, unavitelnost, dítě není schopné delšího a kvalitnějšího soustředění, u něčeho nevydrží a nic jej delší dobu nebaví, tyto děti potřebují pracovat v krátkých intervalech)
- **ADHD** (poruchy pozornosti spojené **s** hyperaktivitou, snížené výkony dětí ve škole, nesnášenlivost, neschopnost podřídit se autoritě, agresivita, problémy při navazování kontaktů s vrstevníky)

PROJEVY: duševní napětí, poruchy řeči, koordinace, pozornosti, nesoustředěnost, hyperaktivita, impulzivita, přecitlivělost, poruchy učení (dyslexie, dysgrafie), špatná regulace emocí, porucha exekutivních funkcí (plánování, organizace a reagování na nové skutečnosti), těkavost, neohrabanost, egocentrismus, nerozumí si s ostatními, nesnáší být v kolektivu

Vývojová období:

- **Kojenecký věk** - nápadně nepravidelný denní režim (někdy prospí celý den a v noci je aktivní), projevuje se u něj zvýšená dráždivost, více křičí nebo pláče bez důvodu
- **Batoletí věk** - větší neklid, nebo nevyrovnaný vývoj (např. dítě začíná lézt, aniž by umělo sedět, nebo dříve mluví a později chodí)
- **Předškolní věk** - děti jsou velmi živé, neustále po něčem šplhají, vyžadují pozornost okolí, mají problém při začleňování do předškolních zařízení, náladovost, sklon k podrážděnosti, hněvu a neposlušnosti
- **Školní věk** - nejvýrazněji se projevuje ADHD při nástupu do školy (nejvíce dětí je diagnostikováno mezi 6 a 9 rokem), poruchy soustředění, neshody v kolektivu, problémy s vrstevníky
- **Adolescence** - hyperaktivita se zmírňuje, přetrvává nesoustředěnost, nedostatečná vytrvalost, nespolehlivost, úzkost, poruchy chování, zneužívání návykových látek,
- **Dospělost** - problémy soustředit se na konverzaci, zapomínají na schůzky, postupují chaoticky, nedokončují úlohy, jsou impulzivní

Zánět mozku. Zánět mozkových blan.

PŘÍČINY VZNIKU:

Etiologie ADHD: úrazy hlavy; infekční nemoci (encefalitida, meningitida); prenatální, perinatální a postnatální komplikace; stavy dušení; pokud byla matka v kontaktu s infekcí, závažným stresem, teratogeny (alkohol, drogy) období těhotenství; dědičnost (až ze 75%)

- Cukry zhoršují hyperaktivitu, nedostatek zinku a hořčíku. Ve škole se dětem s horším stupněm ADHD dává medikace → lék **ritalin (stimulant)**.
- Jakmile začne dítě chodit (cca 1 rok), lze diagnostikovat ADHD → často padají, poruchy spánku (moc nespí, neklidně), nerovnoměrný vývoj funkcí (např. vynechání lezení, začne chodit moc brzo). Optimální je včasná diagnostika poruchy, nejlépe již v předškolním věku. **Diagnóza se stanovuje až v 6 letech.**
- Léčba: psychoterapie, výchovné působení, psychofarmakologická léčba.
- Léčba je dlouhodobá, nutná je spolupráce dítěte, rodiny, lékaře (terapeuta) se školou.

VÝCHOVNÉ POSTUPY:

Ze strany rodiny:

- Vytvořit klidné, citové prostředí, mít řád a hranice, důslednost, usměrňovat aktivity dítěte, správná výživa a pitný režim

Ze strany školy:

- Žák by měl sedět blízko učitele s klidnějším žákem v lavici, na stole pouze to, s čím pracuje
- Kontakt s učitelem by měl být co nejpříjemnější, měl by znát způsob, jak ho uklidnit (pohled očí, ruka na rameno)
- Žákovu nekázeň nelze považovat za projevy schválnosti
- Učitel by neměl odměňovat jen výsledek práce, ale i zájem a pohotovost.
- Důležitý je řád a pravidla
- Uvolňování v průběhu vyučování pomocí her (žák potřebuje k uvolnění mnoho pohybu, aby zregeneroval své síly)
- Důležité je tyto žáky nepodceňovat (dítě má tendenci se ztotožňovat s tím, za co je okolím pokládáno), je nutné dítěti důvěřovat a podporovat je (např. slovy “pokus se to dokázat” apod.), tolerance a také naděje, že se dítě zlepší
- Nezbytné je vysvětlovat, co je správné chování a co ne.
- nenutit ho do kolektivních sportů – nejlepší je pro něj plavání → učení koordinace
- nenutit ho do kooperativních aktivit – to zvládají až v 7. třídě
- NESMÍ se upozorňovat na chyby!!!!!!!

12. SOUČASNÉ SPOLEČENSKÉ SYSTÉMY. RODINNÁ KULTURA, TRADICE, HODNOTY, KTERÉ FORMUJÍ RODINU. Rodina, manželství, příbuzenství, rod, klan, kmen, stát, občanská společnost, etnikum, etnicita, národ. Proměny podoby rodin, rodinného chování. Rodinná síť. Socializace, socializační činitelé v rodině. Oslabování funkcí rodiny. Krize v rodině.

RODINA = primární malá sociální skupina, nejtěsnější citové vazby a pouta, spjatá manželskými, příbuzenskými či jinými obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života.

- V Psychologickém slovníku, Hartl, Hartlová (2000), definují rodinu jako společenskou skupinu, která je spojena manželstvím, pokrevními vazbami, odpovědností a vzájemnou pomocí.
- V Pedagogickém slovníku autoři Průcha, Walterová a Mareš (2003), vymezují rodinu jako nejstarší společenskou instituci, která plní své funkce. Vytváří emocionální klima, formuje vztahy, hodnoty, postoje. Spolu se školou plní významné výchovné cíle. Jako nejběžnější model uvádí nukleární rodinu, tj. oba rodiče a děti.

FUNKCE RODINY:

1. **Biologicko - Reprodukční** – plození potomků, další pokračující generace....
2. **Ekonomická** (finanční zajištění) – dobré bydlení, strava, oblečení, vzdělání atd.
3. **Ochranná** – zajištění OCR zdraví dětí a OCR před sociálně-patologickými jevy. Rodiče jsou povinni starat se o děti, jejich výživu, bydlení a ošacení, zabezpečit péči v případě nemoci.
4. **Výchovná** – rodiče dětem předávají vzorce chování, hodnoty, normy, tradice, učí je, jak se chovat k ostatním.
5. **Rekreační, relaxační a zábavná** – trávení společného času pohromadě, zájmové činnosti, dovolená.
6. **Emocionální** – rodina poskytuje svým členům citové zázemí, pocit jistoty a bezpečí, lásku. (Preslová, 2015)

Pokud není některá z uvedených funkcí naplňována, mluvíme o poruše rodiny:

Funkčnost rodiny: Rodiny se dají dělit podle toho, jak plní výchovnou péči vůči dítěti

- ✓ Rodina **funkční** – rodina, která splňuje všechny požadavky (výchovné, biologické, ekonomické, kulturní, rekreační), je zde zajištěn kvalitní vývoj dítěte a jeho prospěch. Takových rodin je v populaci většina (85 %)
- ✓ Rodina **problémová** – je rodina, kde se vyskytují poruchy některých nebo všech funkcí, ale zdravý vývoj dítěte není ohrožen – porušen. Řešení: vlastními silami, příp. jednorázová či krátkodobá pomoc OSPODU. Je jich asi okolo 12-13 %.
- ✓ Rodina **disfunkční** – je rodina, kde se vyskytují VÁŽNÉ poruchy některých nebo všech funkcí – bývá ohrožen vývoj dítěte – rodina sama, není schopna problémy zvládnout a řešit. A proto je nutné opatření zvenčí = tzv. „sanace rodiny“ (= ozdravování funkcí rodiny za pomoci pracovníků, aby rodina zůstala jako celek a dítě z ní nebylo odebráno. Tyto rodiny tvoří asi 2 %.
- ✓ Rodina **afunkční** – je rodina, kde dochází k fyzickému, psychickému týrání, až k záhubě dítěte – rodina neplní svůj základní úkol, škodí dítěti nebo ohrožuje jeho život! Je nutné zasáhnout, ale sanace rodiny – je bezpředmětná, zbytečná. Jediné řešení pro dítě, je jeho odebrání z rodiny, zbavit rodiče práv, dítě dát do NRP. Je jich asi 0,5 %.

MANŽELSTVÍ = společensky uznávaný typ svazku mezi M. a Ž. Uzavírá se na základě dobrovoln. rozhodnutí obou partnerů

- Tradičním „posláním“ manželství je založení rodiny a výchova dětí.
- **Stejnopohlavní NENÍ** v ČR uzákoněné – do legislativy v roce **2006** bylo uvedeno **registrované partnerství**.

REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ: (RP)

- Institut registrovaného partnerství tak v Česku platí od 1.7. 2006, kdy nabyl účinnosti zákon č. 115/2006 Sb., o RP.
- RP bylo do konce roku 2019 v ČR uzavřeno mezi 3625 páry z toho 2207 mužských a 1418 ženských.
- U přibližně 300 svazků byl vždy jeden z registrované dvojice zahraničního původu.
- RP v ČR mohou uzavřít 2 dospělé osoby stejného pohlaví (dvě ž. či dva m.), z nichž aspoň jedna má české státní občanství.
- Uzavírá se před pověřeným matričním úřadem (vždy jen jeden v kraji (máme 14 krajů), ale brzy bude minulostí, připravuje se novela, že bude možno uzavřít před kterýmkoliv matričním úřadem (bude platit od 2024). Partnerství osob bez trvalého pobytu v ČR registruje Úřad městské části Brno-střed).
- Osoby žijící v registrovaném partnerství nemají stejná práva a stejné povinnosti jako osoby žijící v manželství. Jsou si rovny, mají právo zastupovat jeden druhého v běžných záležitostech. Další vlastností, kterou má i klasické manželství, je právo na informaci o zdravotním stavu druhého partnera.

- Co se **společného jmění** partnerů týká, v případě registrovaného partnerství **žádné nevzniká**. A tak zatímco v manželství platí, že co po svatbě nabudete či nakoupíte, patří oběma partnerům rovným dílem (není-li předmanželskou smlouvou stanoveno jinak), v RP zůstává všechno, co jeden z partnerů koupí či jinak získá, v jeho osobním vlastnictví.
- RP je uzákoněno např.: v ČR, NĚMECKO, RAKOUSKO, ŠVAJC, SLOVINSKO, CHORVATSKO, ITÁLIE, skandinávie
- RP není uzákoněno např.: SK, POLSKO, BULHARSKO,...

PŘÍBUZENSTVÍ = celek vztahů, které pokrevně, osvojením nebo sňatkem spojují určitý počet jednotlivců.

- Utváří pouto mezi generacemi ☺
- Je založeno na třech vazbách spojujících jedince a celé skupiny: (Lutonský, 2003)
 - o **Filiace (narození)** – biologické vztahy mezi jedinci, kdy jedna osoba pochází z druhé
 - z hlediska práva se sem řadí i osvojení
 - o **Aliance** – příbuzenství vzniká mezi původně nepřibuznými osobami pomocí sňatku
 - o **Germanita (sourozenectví)** – příbuzenský vztah mezi osobami je dán jejich společnými rodiči

Trestněprávní aspekty příbuzenství:

- Soulož mezi příbuznými v pokolení přímém nebo se sourozcem je zakázána. V trestním zákoníku 40/2009 Sb., Paragraf 188: Kdo vykoná soulož s příbuzným v pokolení přímém nebo se sourozcem, bude potrestán odnětím svobody až na 3 léta.

Předek je tak spíše jen předmětem společného přesvědčení. Klan je otevřený.

KLAN – příbuzenská skupina, původ od společného předka BEZ doložení výčtu úplné poslušnosti předků

ROD – příbuzenská skupina, původ od společného předka LZE doložit výčtem úplné poslušnosti předků. Rod je uzavřený.

KMEN - Př. indiánské kmeny, africké kmeny. Příslušníci sdílejí jazyk, náboženské rituály, mají hierarchii autorit (náčelník, „rada starších“,...).

- větší skupina lidí, kteří cítí sounáležitost, nemají však ještě atributy státu
- pro výraz kmen se v současné době používá výraz **etnikum**.

STÁT – základní územní mocenská jednotka, instituce disponující mocí vládnout, soudit a vytvářet zákony

- Je vymezen státní mocí, státním lidem (státní občanství) a státním územím
- Podle složení obyvatelstva můžeme stát dělit na:
 - o **Národní stát** – většinu obyvatel tvoří jeden národ, menšiny nepatrné (Dánsko, Norsko)
 - o **Státy s národnostními menšinami** – většinu obyvatel tvoří jeden národ, ale i významné menšiny (ČR, SK)
 - o **Státy více národů** – typicky federativní – ve státu žijí dva a více rovnocenných národů (USA – 50 států, švajc – 26 kantonů: každý kanton má svoji vlastní úpravu, legislativní orgán, vládu, policii a soudy)
- Podle hlavy státu (státní formy):
 - a) **teokracie** (přímo se odvolává na *božskou* moc a božské právo – Starověký Egypt: faraon uctíván jako božstvo)
 - b) **monarchie** (politická moc je v držení *panovníka*)
 - Francouz. král Ludvík 14. byl nejdéle vládnoucí panovník v historii
 - Britská královna Alžběta II. byla nejdéle vládnoucí ženou v historii
 - c) **republika** (*hlava státu i parlament jsou voleni na určité období*)

OBČANSKÁ SPOLEČNOST (OS) - skládá se z občanů, kteří jsou si všichni **rovni** a mají stejná práva a povinnosti.

- Je založena na individuální svobodě.
- OS není jen „společnost občanů“ ani „protiklad státu“.
- OS představuje sociální „meziprostor“ mezi světem soukromým, neekonomických zájmů a světem státu.
- Nevládní neziskové organizace (Hnutí duha), zájmové organizace (Sokol, Ekocentrum), nadace (Děti dětem – postižení)
 - o V nichž se lidé svobodně a spontánně sdružují a jejich prostřednictvím se podílejí na řešení osobních skupinových či společenských problémů

ETNIKUM = společenství lidí, kteří mají společný rasový původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu.

ETNICITA = souhrn znaků (kulturní hodnoty, normy, případně jazyk...) charakterizující *etnikum* a odlišující je od jiných etnik

NÁROD - nejvyšší forma etnického společenství, soubor lidí se společným jazykem, kulturou, ekonomikou, vírou, tradicemi,...

PROMĚNY PODOBY RODINY, RODINNÉHO CHOVÁNÍ:

Proměny rodiny z historického hlediska:

1. Pravěk:

- ✓ *Homo sapiens sapiens* (40 – 10 tisíc let př. Kr.) – klanová společnost
- ✓ v pravěku rodiny existovaly jako součást kmenových společenství
- ✓ Pravěcí lidé žili zřejmě ve skupinách, které byly pokrevně spřízněné.
- ✓ V loveckých skupinách patriarchát, ve sběračských matriarchát (nálezy Venuší).

2. Starověk: (tedy antické rodiny)

- ❖ **Řecko** – patriarchální typ rodiny. Oikos – něco jako naše rodina, ale širší význam (jednalo se o celé obydlí, vlastnictví živých i neživých předmětů, otroky. Ženy byly v podřízeném postavení – pečovaly o chod domácnosti a mimo dům chodila minimálně. Muži se neženili z lásky, ale aby měli pak mužského potomka. Muži měli styk s konkubínami a jinochy, muž se mohl bez problému rozvést, žena se musela obrátit s žádostí na úředníka, který posoudil její důvody.
- ❖ **Řím** – patriarchát, dvojitý druh sňatku – *sňatek přísny* (nevěsta přecházela z péče otce do péče manžela), *sňatek volný* (ponechával nevěstu v péči otce).

3. Středověk:

- V křesťanském pojetí je rodina silně monogamní, doživotní věrnost partnerovi (netolerují se mimomanželské sexuální kontakty), rodina je boží dílo a cesta ke spáse (záchrana). Klíčový byl zájem o udržení a rozšíření majetku rodiny. Tomu bylo podřízeno i uzavírání sňatků: partnera volili rodiče s ohledem na majetkové zájmy rodiny.

4. Novověk:

- ✚ **1800 a výš** – nejdůležitějším kritériem výběru partnera se stávají pocity zamilovanosti. Ženy se začaly emancipovat (osvobozovat se), začaly pracovat v manufakturách a továrnách a tím poklesla prestiž muže. Rodina pozvolna dostávala podobu, jakou známe v současnosti. Lidé se většinou nebrali z lásky, ale mnohdy se mezi nimi láska časem vyvinula s tím, jak vedli společnou domácnost, vychovávali potomstvo a sdíleli životní zkušenosti. Sňatky určovány volbou partnerů, souhlas rodičů byl pouze formální.

5. Současnost:

- ☞ v dnešní době začíná manželství láskou, pokračuje výchovou dětí a končí nezhoda majetkovými spory v době, kdy je láska už dávno zapomenuta
- ☞ rodina se zakládá neformálně, bez sňatku
- ☞ odkládání sňatku a rození dětí na pozdější dobu (vyšší věk matek prvorodiček)
- ☞ vyšší rozvodovost, rozvod méně odsuzovaný
- ☞ tendence omezovat počet dětí v rodině, případně nemít děti vůbec
- ☞ dostupná antikoncepce – snažší regulace počtu narozených dětí
- ☞ pokles dětské úmrtnosti
- ☞ možnost být otcem na mateřské dovolené
- ☞ prodlužuje se doba soužití dětí a rodičů (v Evropě)
- ☞ vyšší promiskuita u mládeže (resp. brzká sex.zkušenost – s tím souvisí i vyšší výskyt PPN (pohl.přenos.onem.))

Formy soužití a život single:

1. ŽIVOT SINGLE. Proč? – možnost studovat cestovat, pracovat, nemožnost nalézt partnera
2. MINGLE = muž i žena tvoří pár, veřejně se k sobě hlásí, ale bydlí každý ve své domácnosti
3. BEZDĚTNÉ PÁRY (Childfree) Proč? – neplodnost, doba, nejistá budoucnost, dítě překážka v profesním růstu, složitá role
4. NESEZDANÉ SOUŽITÍ – předstupeň před uzavřením manželství či porozvodová nedůvěra
5. RODINA ÚPLNÁ – rodiče + děti
6. RODINA NEÚPLNÁ = „Solo rodič“, - Z důvodu: úmrtí, rozvodu, rozchodu
7. BINUKLEÁRNÍ - rozvedený, odloučený pár, jeden rodič se stará o dítě, avšak společná odpovědnost, tedy střídavá péče
8. REGISTROVANÉ PÁRY – ž + ž, m + m; v případě přítomnosti dětí jde o HOMOparentální rodiny
9. PATCHWORKKOVÉ - poskládané z „pozůstatků“ jiných rodin, třetí rodič otčím/macecha, noví sourozenci, příbuzní

RODINNÁ SÍŤ:

- koalice rodin na sobě závislých, do níž se někdy počítají ještě jiní nepříbuzní lidé (přátelé, známí, sousedé...)
- všichni, kteří jsou pro rodinu důležití

Rodina se může dělit dle následujících kritérií:

- Dle velikosti – **nukleární** (jádrová, malá, základní – matka, otec, dítě) x **rozšířená** (teta, babička,...)
- Dle struktury – **úplná** (rodiče+děti) x **neúplná** (chybí 1 rodič) x **druhotně vzniklá** (po rozvodu vlastní a nevlastní děti, rodiče)
- Dle druhu příslušnosti k rodině – **orientační** (z které pocházíme) x **prokreační** (kterou založíme)
- Podle autority v rodině: **Patriarchální x Matriarchální x Rovnostářská**
- Podle počtu partnerů: **Monogamní x Polygamní** (polygynická x polyandrická)
- Podle pohlaví partnerů: **Heterosexuální x Homosexuální**

SOCIALIZACE A SOCIALIZAČNÍ ČINITELÉ V RODINĚ: = proces začleňování jedince do společnosti!!!!

- Jde o **celoživotní proces**, nejintenzivnější je v období dětství, socializace probíhá po celý život (tedy každé začleňování jedince do nové skupiny).
- *V rámci socializace dochází k sociálnímu učení (přijetí vzorců chování, zvnitřnění hodnot a norem a utváření postojů)*
 - ⇒ **Primární socializace** - v rodině (příp. v ústavu), zde je důležitý emocionální vztah; odehrává se zejm. v období raného dětství, avšak zůstává jakoby neukončena - jedinec bude ovlivňován i v pozdějším věku, po celou dobu jeho života)
 - ⇒ **Sekundární** - ve výchovných, vzdělávacích aj. institucích
- Přízpůsobení se normám v dané společnosti, komunitě, vyhovění = **KONFORMITA**

- **Nezáměrná socializace** probíhá každodenně (někdy i nechtěně) přirozenou cestou (zpočátku zpravidla v rodině), v neformálních situacích, kdy dítě přebírá určité normy a způsoby chování od svých prvních vzorů
- **Záměrná socializace** je záměrné působení na dítě (či dospělého) s cílem **začlenit ho, ovlivnit, učít a vychovávat ho**. Toto záměrné působení může vycházet od rodičů, ale v největší míře probíhá ve škole.

SOCIALIZAČNÍ ČINITELE:

- **Socializační činitelé** = významní druzí = zejména rodiče, přátelé, vrstevnická skupina, škola, média
- **Rodina** je stále chápána jako **nejvýznamnější** socializační činitel vůbec!!!

OSLABOVÁNÍ FUNKCÍ V RODINĚ:

Poruchy v rodině: situace, kdy rodina z nějakého důvodu a v různé míře neplní své funkce. Jde hlavně o poruchy při zařazení do společnosti (poruchy socializace) či selhání členů rodiny, které vede k poruše funkcí rodiny.

- **Porucha biologicko-reprodukční funkce** – bezdětnost, neplánované rodičovství, velký počet dětí, který rodina nezvládá
- **Porucha ekonomické funkce** – nouze, hmotný nedostatek
- **Porucha ochranné funkce** – rodiče se **nemohou** o dítě starat (nemoc, pracovní překážky), rodiče se **nedovedou** o dítě starat (nezralost, mentální či sociální nezpůsobivost), rodiče se **nechtějí** o dítě starat (mravní a charakterové nedostatky)
- **Porucha výchovné funkce** – zanedbatelné části dětí a žáků chybí vhodné vzorce chování v jejich vlastních rodinách
 - některé děti nejsou vedeny k samostatnosti, zodpovědnosti a úctě k rodině a ostatním lidem.
 - také se vytrácí společná práce a plnění povinností nebo také setkávání u společného jídla.
 - děti ze svých rodin přejímají nevhodné vzorce chování, které následně přenášejí do svých budoucích vztahů a rodin.
- **Porucha rekreační, relaxační a zábavné funkce** – vytrácí se společné trávení času, nejezdí se na společné dovolené
- **Porucha emocionální funkce** – citové zanedbávání, dopad rozvodů je na děti je pořád veliký a může být narušena jejich psychika, citová funkce je nenahraditelná.

KRIZE RODINY:

Dle mě:

- Úmrtím rozvod, domácí násilí, abúzus NL, nezaměstnanost, agresivita, mimomanželské vztahy a jejich tolerance, zvyšující se počty neúplných rodin, děti se syndromem CAN, děti narozené mimo manželství, spory o majetek, o děti,...

Dle Knausové:

- nepříznivé demografické ukazatele (nízká porodnost, nízká soběstačnost, vysoká rozvodovost)
- zvyšující se počty dětí narozených mimo manželství
- zvyšující se počty neúplných rodin, rodin doplněných, družských
- zvyšující se počty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí (v rodině samé)
- zvyšující se počty maladaptovaných osob (osob nepřizpůsobujícím se novým životním podmínkám)
- Vysoké sebepoškozování, vysoká sebevražednost dětí a mladistvých
- Delikvence dětí a mladistvých, narůstající agresivita a další společensky nežádoucí jevy
- Narušení tradičních forem rodinného soužití
- Upouštění od klasické dominantní role muže
- Relativní ekonomická samostatnost žen, matek
- Vyšší frekvence mimomanželských sexuálních vztahů a nadměrná tolerance k nim
- Nedostatek opravdové lásky, náboženského cítění atd.

13. DOBRĚ FUNGUJÍCÍ RODINA. Komunikace v rodině. Partnerství. Rodičovství, rodičovská zodpovědnost. Vyživovací povinnost. Problematika práv dítěte. Hlavní myšlenky „pozitivního rodičovství“.

KOMUNIKACE V RODINĚ:

- Odehrává se na úrovni: rodič – dítě, rodič – rodič, dítě – dítě
- Měla by být symetrická, rodič se nechová k druhému rodiči jako k dítěti, ale vzhledem k dítěti je nutno komunikaci přizpůsobit, ne tím stylem, že na něj budeme šišlat, apod.
- Prostředek potřebný k přenosu myšlenek, vyjádření pocitů a potřeb každého člověka.
- Rodič by si s dítětem měl utvořit přátelský a důvěrný vztah – dítě se pak nebojí rodiči svěřit

Pomocí komunikace:

- ☐ sdělujeme ostatním, co chceme,
- ☐ co se nám líbí či nelíbí, postoje, názory, stanoviska.

Komunikace může být povzbuzující, ale také trestající.

V případech, kdy rodiče s dítětem za trest nemluví, má tento trest na dítě velký dopad. Dítě má pocity frustrace. Pokud rodiče na děti mluví málo nebo jen výhrůžkami a nadávkami, má dítě ztížený vývoj řeči i socializace.

Sociální komunikace je důležitým procesem v realizaci osobních vztahů. Celkový vývoj osobnosti dítěte a psychofyziologický stav je v dostatečném rozsahu ovlivňován právě sociální komunikací.

Komunikace může být:

- ❑ verbální – slovem či písmem. Nutno dodržovat několik zásad:
- ❑ neverbální – řeč těla. Mimoslovní prostředky.
 - KINEZIKA (pohyby celého těla)
 - GESTIKA (pohyby hlavou, nohou, prsty, paží – GESTY)
 - MIMIKA (obličejový výraz – pohyby obličejových svalů)
 - VIZIKA (pohyby očí, víček, oční kontakt)
 - HAPTIKA (dotyky)
 - PROXEMIKA (vzdálenosti – přibližování a oddalování)
 - POSTUROLOGIE (postoj celého těla)
 - GOTIKA – domluvený význam – palec nahoru

- Mluví 1 osoba
- Mluvíme logicky, srozumitelně
- Mluvíme s přiměřenou rychlostí, hlasitostí i intonací

PARTNERSTVÍ = soužití M a Ž BEZ právních vazeb, v současnosti trendem.

- Registrované partnerství: M + M, Ž + Ž, MÁ právní vazby a je evidováno podobně jako manželství.

REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ: (RP)

- Institut registrovaného partnerství tak v Česku platí od 1.7. 2006, kdy nabyl účinnosti zákon č. 115/2006 Sb., o RP.
- RP bylo do konce roku 2019 v ČR uzavřeno mezi 3625 páry z toho 2207 mužských a 1418 ženských.
- U přibližně 300 svazků byl vždy jeden z registrované dvojice zahraničního původu.
- RP v ČR mohou uzavřít 2 dospělé osoby stejného pohlaví (dvě ž. či dva m.), z nichž aspoň jedna má české státní občanství.
- Uzavírá se před pověřeným matričním úřadem (vždy jen jeden v kraji (máme 14 krajů), ale brzy bude minulostí, připravuje se novela, že bude možno uzavřít před kterýmkoliv matričním úřadem (bude platit od 2024). Partnerství osob bez trvalého pobytu v ČR registruje Úřad městské části Brno-střed).
- Osoby žijící v registrovaném partnerství nemají stejná práva a stejné povinnosti jako osoby žijící v manželství. Jsou si rovny, mají právo zastupovat jeden druhého v běžných záležitostech. Další vlastností, kterou má i klasické manželství, je právo na informaci o zdravotním stavu druhého partnera.
- Co se společného jmění partnerů týká, v případě registrovaného partnerství žádné nevzniká. A tak zatímco v manželství platí, že co po svatbě nabudete či nakoupíte, patří oběma partnerům rovným dílem (není-li předmanželskou smlouvou stanoveno jinak), v RP zůstává všechno, co jeden z partnerů koupí či jinak získá, v jeho osobním vlastnictví.
- RP je uzákoněno např.: v ČR, NĚMECKO, RAKOUSKO, ŠVAJC, SLOVINSKO, CHORVATSKO, ITÁLIE, skandinávie
- RP není uzákoněno např.: SK, POLSKO, BULHARSKO,...

RODIČOVSTVÍ:

- všechny úlohy spojené s výchovou dítěte!!!
- Rodičovství začíná už před narozením nebo adopcí dítěte a je součástí rodinných vztahů.
- *Zahrnuje: fyzickou péči, sociální a emocionální oporu a finanční zajištění.*

ROD. ZODPOVĚDNOST: práva a povinnosti týkající se péče o zdravý tělesný, duševní, rozumový a mravní **vývoj dítěte**

*Při výkonu těchto práv a povinností **musí rodiče:***

- chránit **zájmy** svého dítěte (+ spravovat jeho **majetek**)
- řídit jeho jednání
- vykonávat **nad ním dohled** odpovídající stupni jeho vývoje

Dle Knausové

Týká se **obou rodičů**, od narození dítěte **do jeho 18 let!!!**

Rodiče mají právo a povinnost své děti řádně vzdělávat a vychovávat, pečovat o jejich zdraví a vytvářet jim s ohledem na jejich fyz. i duševní stav příznivé podmínky pro jejich úplný a harmonický vývoj tak, aby byly děti připraveny na samostatný život ve společnosti.

Zbavení RZ: jestliže je závažně zneužívána či je zanedbávána

Omezení RZ: rodič ji neplní řádně v určité oblasti. Soudem je přesně stanoveno, ve které oblasti je rodič omezen v R.Z. (v praxi se nejčastěji jedná o správu majetku nezlet. dětí)

*V příp. nevhod. chování rodičů k dětem **MOŽNÁ ŘEŠENÍ OSPOD** – návrh na: => **OMEZENÍ NEBO POZASTAVENÍ RZ***

***NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE**=(ZACHOVÁNÍ) přízn. podmínek pro vývoj dítěte a chránění jeho práva na plný a harmonický vývoj*

VYŽIVOVACÍ POVINNOST

- Povinnost rodičů vůči dětem (*vždy ze zákona) - Nový občanský zákoník – zákon č.89/2012 Sb.
 - **Oba rodiče** mají V. P. vždy vůči **všem svým dětem**, nejen k tomu, které mají svěřeno do své péče;
 - VP má i rodič, který **byl zbaven rodič. zodpovědností!!!**
 - VP trvá do doby, než je dítě schopno se **samo žít!** Nesouvisí s dosažením 18 let věku dítěte!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
 - Při určování výše výživného se vychází z předpokladu, že **děti mají právo** se podílet **na životní úrovni svých rodičů**;
 - Přihlíží se k **oprávněným potřebám** dítěte v souvislosti s jeho věkem, zdrav. stavem, zájmy a potřebou školních pomůcek
- !!! Neplnění vyživovací povinnosti (z nedbalosti nebo úmyslně) = **TRESTNÝ ČIN** zanedbání povinné výživy!!!

Zanedbávání péče o dítě:

➔ fyzické zanedbávání (tělesné) – neuspok. těles. potřeb dítěte (výživa, oblečení, hygiena) + zanedbávání zdravot. péče

- výchovné zanedbávání – nezabezpečení vzdělávání, PLUS
 - enviromentální zanedbávání = nechránění před negativními vlivy mimorodinného prostředí
 - chybějící dohled, chybějící OCR před škodl.vlivy,
 - poškozování zdárného vývoje dítěte (děts.prací ...aj.)
- emoční zanedbávání – neuspokojování citových potřeb dítěte.
- často společně! => jejich rozlišení přispěje k volbě správné intervence na podporu dítěte
- často (ne vždy) => všechny typy zanedbávání vysoce koreluje s chudobou a špatným sociál.postavením rodin

PROBLEMATIKA PRÁV DÍTĚTE:

Základní principy přístupu k dětem:

- děti musí mít pocit bezpečí,
- dětem se musí dostávat průběžné a dlouhodobé péče,
- děti nesmí být zneužívány ani opouštěny,
- děti musí být chytěny rodiči i společností jako celkem

- **Úmluva o právech dítěte** (vznik New York 1989) = mezinárodně uznávaný dokument na ochranu dětských práv
- ČR 1990 proces ratifikace => 1991 (pro ČSFR vstoupila v platnost 1991)
- **od 1. 1. 1993 ČR je součástí právního řádu!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!**
- Výbor OSN pro práva dětí /kontrola/

- Úmluva – 2 hlavní pilíře:

1. práva dítěte	2. povinnosti státu
-Právo na život, na jméno, poznat své rodiče a být jím vychováván	- Přijmutí opatření ke snížení dětské úmrtnosti
-Právo na OCR soukromí, před násilím, zanedbáváním, zneužíváním,..	- K zajištění lékařské pomoci dětem
-Právo na výhody soc.zabezpečení, na život.úroveň pro jeho rozvoj	- K rozvoji zdravotní osvěty
-Právo na vzdělání, odpočinek a volný čas, OCR před nebezpeč.prací	- K ochraně dětí před mučením a zbavením svobody
-Právo na účast – dítě se může vyjádřit ke všemu, co se ho týká	- K zabránění únosů a obchodování s dětmi
-Svoboda projevu, svobodný přístup k informacím	
-Svoboda myšlení a náboženského vyznání	

HLAVNÍ MYŠLENKY „POZITIVNÍHO RODIČOVSTVÍ„

- dostatek lásky, bezpečí, podpory, empatie, tráví spolu čas ☺ ☺ ☺ ☺ ☺
- stanovení hranic, špatné chování řeší **vysvětlováním**, předchází trestům
- Přínos pozit.rodíč. tedy spočívá v OCR dětí před fyz. i psych.tresty – děti jsou vychovávány s respektem, bez násilných prvků, děti jsou dle odborníků více komunikativní, bez emočních problémů
- P.R. je v souladu s Doporučením Výboru ministrů Rady Evropy chování rodičů založené na nejlepším zájmu dítěte, které
 - **JE VÝCHOVNÉ, POSILUJÍCÍ A NENÁSILNÉ!!!! ☺**
- Nadace Naše dítě tento typ výrazně propaguje.

14. RODINNÁ POLITIKA. Vymezení, pojetí rodinné politiky. Cíle rodinné politiky. Obecné teorie rodiny. Ekonomika a provoz rodiny. Zadlužení rodin. Chudoba v rodině. Systémy podpory rodiny.

VYMEZENÍ A POJETÍ RP = soubor opatření (aktivit) vlády na podporu a ochranu rodin!

- **RP: je součástí veřejné politiky.**
- RP: **vědomé a cílené působení** veřejných institucí na **právní, ekonomický a sociální stav rodiny, na její členy a její prostředí.**
- Ve většině evropských zemí je právě tato politika v současnosti chápána i prakticky realizována jako podpora poskytovaná rodinám s dětmi v **rámcí systému sociální politiky** (pojištění, daně, dávky, služby apod.)

CÍLOVÁ POPULACE RP:

- **Nejvýznamnější podporu** mají obvykle **rodiny**, v nichž jsou přítomné ekonomicky závislé děti.
- Cílovou populací jsou i další skupiny:
 - Lidé připravující se na partnerský vztah, rodinný život a rodičovství
 - Jednotlivci ve specif.rod.situaci (pracující matky, nastávající svobod.matky, děti určené k adopci osamělí staří lidé,..)
 - Všechny rodiny bez rozdílu nebo rodiny vymezené nějakou univerzální charakteristikou (např. rodiny s nezaopatřenými dětmi)
 - Rodiny sociálně potřebné (rodiny na hranici chudoby, s nezaměstnaným členem, sociálně izolované,...)
 - Rodiny sociálně patologické (rodiny s výskytem násilí, zneužíváním či týráním dětí, zanedbáváním výchovy a péče o děti, alkoholismem rodičů, rozpadem partnerského vztahu)

CÍLE R.P.: - chránit a podporovat rodinu!

- Vytvářet příznivé podmínky (ekonomické) pro zakládání a fungování rodin.
- Pomoci překonat nejvíce obtížná období
- Zachování a zlepšování podmínek pro optimální vývoj dětí

- Podporovat rodinu ve výchově dětí a ekonomickou funkci rodiny
- Ovlivňovat reprodukční chování

Nástroje RP:

A. Systém PŘÍMÉ finanční pomoci (DÁVKY) – posilují příjmy rodin! S dětmi po celou dobu péče o nezaopatřené děti.

→ dávky SYSTÉMU SOC.ZABEZPEČENÍ (SSZ):

- **mateřský příspěvek** (peněžitá pomoc v mateřství)
- **nemocenský příspěvek**
- **ošetřovné**
- **vyrovnávací příspěvek** v těhu a mateřství
- **příspěvek v nezaměstnanosti**
- **důchod** – invalidní, starobní, sirotčí, vdovský/cký

→ V rámci dávek STÁTNÍ SOC.PODPORY (SSP): V ČR jsou uplatňovány zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře dávek:

- **PORODNÉ** – touto dávkou se rodině s nízkými příjmy jednorázově přispívá na náklady související s narozením dítěte, příjem rodiny v kalendářním čtvrtletí předcházející narození dítěte byl nižší než **2,7násobek** životního minima. Nárok má také osoba, která převzala do trvalé péče dítě mladší jednoho roku, výše porodného je 13K na první živě narozené dítě, při narození druhého živého dítěte je to 10K.
- **POHŘEBNÉ** – jednorázově 5K
- **PŘÍDAVEK NA DÍTĚ** (nárok mají rodiny s příjmem do **3,4násobku** životního minima)
 - je poskytován ve 3 výších podle věku dítěte ve 2 výměrách: základní (do 6let - **830**) (6-15let - **970**) (15-26let - **1080**) a zvýšené (všude se zvýší o 500), a to podle druhu příjmu. Ve zvýšené výměře dávka náleží, pokud některá ze společně posuzovaných osob má příjem z výdělečné činnosti nebo z určitých dávek.
- **RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK** – na nejmladší dítě (300 tis, nejdéle do **4 let** věku dítěte), v případě, že se narodila 2 a více dětí současně, má rodič nárok na 450 tis.
- **PŘÍSPĚVEK NA BYDLENÍ** – nárok má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % příjmů je nižší než normativní náklady stanovené zákonem. V roce 22 a 23 může vzniknout nárok na příspěvek na bydlení vlastníku stavby pro individuální či rodinnou rekreaci.
- **příplatek dlouhodobě zdrav.postiž.dětem**
- **DÁVKY PĚSTOUN.PÉČE** – měsíční odměna (1 dítě 8K, 2 děti 12K, 3 a více dětí 20K a další dávky), nicméně dávky pěstounské péče do roku 2012 spadaly mezi dávky státní soc.podpory, od roku 2013 jsou obsaženy v zákoně 359/1999Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

K = tisíc

→ dávky pro rodiny V HMOTNÉ NOUZI - příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc

→ SOCIÁLNÍ SLUŽBY RODINÁM (např. příspěvek na péči, kterým je zaplacená potřebná pomoc při zajištění soběstačnosti fyzické osoby, která je dlouhodobě zdravotně indisponovaná formou terénní sociální služby, ambulantně či pobytem v zařízeních sociálních služeb). Např. pečovatelská služba, pomoc při osobní hygieně, při zajištění stravy, chovu domácnosti,...

B. Systém NEPŘÍMÉ finanční pomoci

→ **sleva na dani** pro závislého člena rodiny (může využít jeden z rodičů za kalendářní rok na každé

- vyživované dítě, se kterým žije v domácnosti
- na manžela/ku, pokud nemá vlastní příjem přesahující vymezenou částku.

→ **dotace na pobyt a stravné v jeslích a MŠ**

→ **příspěvek na stravné v ŽŠ, menzách, na ubytování na kolejích**

→ **slevy v dopravě**

→ **bezplatné učebnice**

→ **sociální služby**: soc.poradenství, služby soc.péče, služby soc.prevence (raná péče, telef.krizová pomoc, azylové domy).

Rodinná politika se zaměřuje na:

- **MATEŘSTVÍ** – mateřská dovolená
- **RODIČOVSTVÍ** – rodičovská dovolená
- **VÝCHOVU**
- **VÝŽIVU**

+ když rodina selže, zanikne – Náhradní rodinná péče

+ rovněž problematika **pozůstalostních dávek** v souvislosti s **úmrtím člena rodiny**, zejména živitele = **sirotčí důchod** (do 26 let, avšak jako student), **vdovský důchod** (nesmí se znovu provdat/oženit)

Mateřství a rodičovství:

- Těhotenství, porod a šestinedělí jsou přirozené fyziologické procesy v životě ženy.
- **Sociální událostí** není těhu, partus (porod) a mateřství, ale až **druhotné potřeby** s nimi spojené, tedy komplikace, které vyvolávají zdravotní a ekonomické těžkosti. Jsou to:
 - Náklady na zdravotní péči

- Ztráta výdělků vyvolaná pracovním volnem
- Zvýšené náklady rodiny kvůli přírůstku nového člena
- Ve vysokém stupni těhu, v souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě žena potřebuje prac.volno – mateřskou dovolenou ☺
- **Mateřská dovolená má 2 významy:**
 - Jde o omluvenou a tolerovanou absenci (ochrana pracovní právní)
 - Je důvodem pro přiznání dávky, která ženu zabezpečuje po dobu, kdy pro těhotenství a mateřství nemůže pracovat (ochrana sociálního zabezpečení)
- Pro pracující těhotné ženy, které z důvodu těhotenství nemohou vykonávat svou profesi v plném rozsahu, nebo jsou převedeny na jiný druh práce, je určen **vyrovnávací příspěvek**.
- Po vyčerpání mateřské dovolené má žena v souvislosti s péčí o dítě nárok na další omluvené pracovní volno – **rodičovskou dovolenou** (v souladu s platnou právní úpravou ji může čerpat nejen matka, ale i otec). Rodičovská dovolená umožňuje jednomu z rodičů, aby celodenně pečoval o malé dítě.

OBECNÉ TEORIE RODINY:

1. **teorie směny** – náklady a výnosy (pokud má jeden z partnerů jiný zisk než druhý, bude to mít vliv na stabilitu vztahu)
2. **komunikační teorie** – zabývá se komunikací v rodině
3. **strukturální teorie** – subsystém rodičovský a subsystém partnerský (např. pečující matka a postižené dítě, dva dospělí pohlcení svými konflikty,...) – tyto podsystémy uspokojují specif.potřeby některých členů rodiny.
4. **teorie uspokojení vrozených potřeb** (J.Bowlby) – v rodině je důležité uspokojovat potřeby dětí
 - **přimknutí** (attachment) – emocion.vazba dítěte na rodiče, pečující osobu. Separace vyvolává STRES, ztráta (ŽAL)
 - **deprivace** – dlouhodobé a významné strádání v oblasti zákl.lidských potřeb
 - **subdeprivace** – mírnější SKRYTÁ forma deprivace (strádání) s dlouhodob./celoživot.následky
 - nedostatek citových vazeb u nechtěných dětí, rodiny materiálně zabezpečené bez péče a lásky k dítěti
 - jedněch podnětů je nadbytek, jedněch nedostatek
5. **teorie ekologická** – klíčovým pojmem je pro ni adaptace
6. **teorie rodinného životního cyklu** – rodina se **neustále vyvíjí**, v každém období má **netečné potřeby** (což znamená, že něco vyžaduje od svých členů a na druhé straně je schopna jim něco poskytovat). Její vznik začíná od doby, kdy spolu dospělí začnou žít a zaniká v době, kdy jejich soužití skončí smrtí, rozvodem či rozchodem.
7. **teorie subkultury zprostředkované rodinou** – předávání určitých hodnot, postojů a chování přes generace

EKONOMIKA A PROVOZ RODINY:

Rodinný rozpočet: PŘÍJMY A VÝDAJE jedince/celé domácnosti za urč.období. Může být: **přebytkový, deficitní, vyrovnaný!**
 Přebytkový – pokud je příjem vyšší než výdej. Deficitní – příjmy jsou nižší než výdaje. Vyrovnaný – příjmy se rovnají výdajům.
7 kategorií výdajů: na bydlení, běžnou potřebu, vzdělání a zábavu, spoření, dluhy, ochranu, ostatní,...

ZADLUŽENÍ RODIN:

- současný trend „výhodných nabídek“ kup nyní, zaplat' potom!
- ČR se dostává do **popředí** zadlužení, především u **nízko a střednědobých rodin!** (dle analýzy ČNB)
- **PREVENCE** = rozvoj finanční gramotnosti!

Finanční gramotnost jako správa osobních či rodinných financí zahrnuje následující složky:

- **peněžní gramotnost** – kompetence pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi, např. běžný účet, platební nástroje.
- **cenovou gramotnost** – kompetence pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci (zdražování).
- **rozpočtovou gramotnost** – kompetence nezbytné pro správu osobního či rodinného rozpočtu, např. schopnost vést rozpočet, stanovovat finanční cíle aj.

Poznámka: k inflaci dochází, pokud rostou ceny zboží a služeb celkově, tedy nejen ceny jednotlivých položek. To znamená, že za 1 euro si dnes koupíte méně, než byste si koupili včera. Jinými slovy, inflace v průběhu času snižuje hodnotu měny.

CHUDOBA: = stav, kdy nedostatek hmotných prostředků omezuje v zajištění základních život.potřeb!

Vzniká ze 3 hl.důvodů (Krebs, 2010):

- ✚ **z nízkých výdělků** – nízké vzdělání a kvalifikace, rozdíl ve schopnostech, nadání, inteligenci, pracovitosti...
- ✚ **z nedostatku zaměstnání**
- ✚ **z rozdílů ve vlastním bohatství** – rozdíly v bohatství ovlivňují i rozdíly v důchodech

- ČR se řadí mezi ekonomicky vyspělé země, proto chudoba v našich podmínkách je chudobou **relativní**.
- **Opatření, které stát přijímá v boji proti chudobě, mají charakter:**
 - **preventivní** – podpora vzdělání, zaměstnanosti apod.,
 - **následná** – zahrnuje dávky soc.pomoci osobám, které se již v tíživé situaci ocitly a usnadňuje jim návrat do normálního života (podpora v nezaměstnanosti, příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimoř.okamžitá pomoc,..)

Vliv chudoby na děti!

- ⇒ **Měřítkem chudoby** může být **úroveň příjmů rodiny a úroveň spotřeby**.
- ⇒ Za spolehlivější měřítko bývá považován **tzv. socioekonomický status**, který kromě příjmů zahrnuje další faktory jako vzdělání rodičů či jejich zaměstnání.
- ⇒ Chudoba přináší dětem **zvýšená rizika**, z hlediska tělesného, duš.vývoje a budoucího zařazení do společnosti
- ⇒ **U dětí z chudých rodin** je větší pravděpodobnost, že se **narodí předčasně, s nízkou porodní váhou, se zdravotními komplikacemi – FAS nebo závislost na drogách**.
- ⇒ bývají častěji hospitalizovány
- ⇒ častěji deprese, přejídání a další psychické problémy, dále horší školní výsledky, rozvoj řeči, vyšší míra sebevraždy.
- ⇒ Každodenní život rodin žijících v chudobě **provází vliv stresu**.
- ⇒ **Ekonomická nouze** je pro dospělé členy rodiny natolik **stresující**, že to má **vliv na jejich duševní rozpoložení a zdravotní stav**. To se následně odráží ve zhoršené péči o děti.
- ⇒ Pokud s sebou finanční nedostatek nese špatné fyzické prostředí, jako je stav bytu, domu či místo bydlení; případně nemožnost uspokojení základních fyzických potřeb, jako je dostatek jídla a tepla, je dopad na dítě ještě větší.
- ⇒ Nejvíce jsou chudobou ohrožené rodiny s jedním rodičem, což jsou nejčastěji rodiny s matkou. Rizikovou životní událostí je z ekonomického hlediska také rozvod. Ekonomické důsledky rozvodu dopadají častěji na ženy a děti.

SYSTÉMY PODPORY RODIN:

Viz. Nástroje R.politiky

- **Pravidelné hotovostní platby:** přímá finanční podpora (přídavky na děti, rodičovské příspěvky, aj.),
- **Jednorázové příspěvky:** porodné, finanční podpora při zakládání spořicíh účtů pro děti.
- **Slevy na daních a daňové odpočty:** podmíněny existencí manželského svazku rodičů
- **Dotované zboží pro děti:** bezplatné vzdělání, zdravotnictví, slevy na dopravu,...

15. SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ. Pojem. Orgány sociálně-právní ochrany dětí. Legislativní normy upravující OSPOD. Péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost. Poradenství pro rodiny s dětmi. Náhradní rodinná péče.

SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ (OSPOD):

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů - úkolem tohoto zákona je především, jak vyplývá z jeho názvu, ochrana dítěte!

§ 1 SPO (soc.právní ochrana) dětí se rozumí zejména:

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, vč. ochrany jeho jmění
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychovááno ve vlastní rodině

§ 5 Předním hlediskem SPO je nejlepší zájem a blaho dítěte, OCR rodičovství a rodiny, a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. (Pozn.: **Zájmem dítěte** je, aby bylo zdravé, a to ve smyslu definice **WHO** – tělesně, psychicky, sociálně)

- **SPO se poskytuje** všem nezletilým dětem do 18 let věku (pokud zletilosti nenabyly dříve), bezplatně a bez jakéhokoliv rozdílu (rasa, barva pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, původ)
Pozn.: dosažení zletilosti lze nabýt dříve například za účelem podnikání, avšak nezletilý musí být starší věku 16 let, musí prokázat, že je schopen se sám živit, je rozumově vyspělý, svéprávnost může nezletilému přiznat pouze soud, návrh může podat nezletilý (se souhlasem zák.zástupců) nebo jeho zák.zástupci (se souhlasem nezletilého). Druhý způsob nabytí svéprávnosti lze uzavřením manželství, i zde platí podmínka věku minim.16 let, soud o povolení k uzavření sňatku rozhoduje na návrh, který musí být podpořen velmi dobrými důvody – např. kvůli těhu. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné. (Zdroj: Občanský zákoník (89/2012 Sb. dále Pulgretová, 2019, MYLAW – právní portál, článek Svéprávnost nezletilých)
Ale MPSV uvádí, že zletilosti lze nabýt JEN uzavřením manželství (nejdříve od 16 let)!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

§ 6 SPO se zaměřuje zejména na:

- a) děti, jejichž rodiče **zemřeli**
- b) děti, jejichž rodiče **neplní povinnosti** plynoucí z rodičovské odpovědnosti
- c) děti, jejichž rodiče **nevykonávají nebo zneužívají práva** plynoucí z rodičovské odpovědnosti
- d) děti, které vedou **zahálčivý a nemravný život** (záškoláci, požívají alkohol nebo NL, jsou ohroženy závislostí, prostitutky, spáchaly TČ nebo jde-li o děti mladší 15 let, které spáchaly ČIN, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky.
- e) děti, které se **opakovaně dopouští útěků** od rodičů nebo jiných FO nebo PO odpovědných za výchovu dítěte
- f) děti, na kterých **byl spáchán TČ** ohrožující život, zdraví, svobodu, důstojnost, mravní vývoj, jmění nebo je podezření ze spáchání takového činu

g) děti, které **jsou ohrožovány násilím mezi rodiči** (nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu), popřípadě násilím mezi dalšími FO

- proěřuje tedy případy špatného zacházení rodičů (či jiných pečujících osob) s dětmi
- navrhuje opatření – vč. omezení, zbavení a pozastavení rodičovs.odpovědnosti
- vydávají rozhodnutí, že se rodič o dítě nezajímá /a tak je možné, aby bylo dítě osvojeno i bez souhlasu rodičů/
- v době rozvodu: sociální pracovník OSPODu je „kolizním opatrovníkem“; zastupuje zájmy dítěte v řízení, v nichž se rozhoduje o nezletilých (svěření do péče, určení výše výživného, úprava styku s rodiči)
- sociální pracovník OSPODu – také sleduje výkon ústavní a ochranné výchovy dětí...+ navštěvuje nepln.osoby ve věznicích
- pomoc při řešení tíživých situací – OSPOD se stává pomocníkem v řešení ekonomických a sociálních problémů rodiny
- napravení nestabilního rodinného prostředí – pokud by rodinná situace (např. časté hádky) mohla ohrozit vývoj dítěte, snahou OSPODu je zajistit dítěti opět klidné a bezpečné prostředí
- chránit dítě v případě neplnění rodičovské odpovědnosti – rodiče mají vyživ.povinnost a povinnost starat se o dítě tak, aby psychicky ani fyzicky nestrádalo. Pokud dítě tyto podmínky zajištěny nemá, OSPOD se snaží situaci změnit a stabilizovat
- cílem SPO dětí je též sanace rodin.
- spolupráce s Policií ČR, kurátory, pedagogy,...
 - ❑ kurátor je **specializovaný sociální pracovník** (na městském úřadě na oddělení sociálně právní ochrany dětí)
 - ❑ pracuje s dětmi a dospívajícími do 18 let věku (které vedou zahálčivý, nebo nemravný život – *dopouštějí se útěků od rodiny, záškoláctví, pijí alkohol, užívají drogy, páchají trestnou činnost nebo přestupky; patří sem veškeré poruchy chování a potíže s chováním, které škola nebo rodina nedokáže zvládnout*)
 - ❑ postupuje dle Zákona o SPOD
 - ❑ Obrací se na něj: rodiče, učitelé, lékaři, policie, soudy, další osoby /psycholog/. NUTNÉ:
 - ➔ VYHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTE, přesné zjištění problému
 - ➔ vypracování INDIVIDUÁLNÍHO PLÁNU OCHRANY DÍTĚTE (IPOD) +postup dle tohoto plánu

§ 4 ORGÁNY SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ jsou:

1) Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)

- Je **ústředním (hlavní, centrální)** orgánem státní správy v oblasti SPOD.
- Vykonává ve vztahu k NÍ zejména **legislativní, metodickou a kontrolní činnost**
- Včetně přezkumu pravomocných rozhodnutí krajských úřadů v odvolávacím a přezkumném řízení.
- **Vede celostátní evidenci** fyzických a právnických osob pověřených výkonem sociálně-právní ochrany dětí.
- Podílí se i na poskytování poradenství ohroženým rodinám a dětem. V konzult.hodinách jsou k dispozici pracovníci MPSV zabývající se agendou SPOD, bezplatně každou středu (14-17) v hl.budově MPSV v Praze nebo e-mailem.
- Zřizuje k plnění úkolů ministerstva na úseku SPO poradní sbor, který má nejméně 5 členů.
- Ministr práce a sociálních věcí (Marian Jurečka) jmenuje a odvolává předsedu poradního sboru, jeho zástupce a ostatní členy poradního sboru.
- Tajemník poradního sboru je zaměstnanec státu zařazený k výkonu práce v ministerstvu, který vykonává činnost v oblasti SPO. Tajemník je členem poradního sboru.
- Věcně se agendou SPOD zabývá v rámci MPSV oddělení ochrany práv dětí a náhradní rodinné péče, které je součástí Odboru ochrany práv dětí.

2) Obecní úřady obcí s rozšířenou působností (městské úřady, ve statutárních městech magistráty a úřady městských obvodů, v Praze úřady pověřených městských částí)

- Nejvíce kompetencí!!!! Zabývají se nepříznivými vlivy, poradenskou činností
 - a) Sleduje **nepříznivé vlivy** působící na děti a zjišťuje příčin jejich vzniku
 - b) Činí **opatření k omezování** působení nepříznivých vlivů na děti
 - c) Pravidelně **vyhodnocuje situaci** dítěte a jeho rodiny, zda se jedná o dítě uvedené v § 6
 - d) Na základě vyhodnocení situace **zpracovává IPOD** (individuální plán ochrany dítěte) – ten vymezuje **příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření**, a to ve spolupráci **s rodiči** (jinou odpovědnou osobou), **dítětem a odborníky**, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny.
 - IPOD se vypracovává od počátku doby poskytování SPOD, nejpozději do 1m od zařazení dítěte do evidence obecního úřadu obce s R. P. a pravidelně se aktualizuje.
 - e) **Pořádat případové konference** pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci mezi rodiči (příp. také žákem), a odborníky, kteří s nimi pracují. Dále se mohou účastnit zástupci školy a školského zařízení, zdravotnického zařízení, soudu, policie nebo také nezávislý facilitátor, a společně hledají řešení. Facilitátor všem dává spravedlivý prostor a hlídá, aby nedocházelo ke konfliktům a osočování. Facilitátor musí absolvovat akreditovaný kurz facilitace (je to tedy dobré v tom, že konferenci vede někdo, kdo neustále zdůrazňuje pozitivní směřování a snahu pomoci). Výsledkem případové konference nemusí být vždy happy end, ale může se podařit situaci žáka zlepšit. Může se například podařit přesunout rodinu z ubytovny do bytu, dát více důrazu na péči a snahu. Často se stává, že se během konference zjistí věci, které se o rodině vůbec nevěděli – třeba o potížích s bydlením nebo se zákonem, někdy se zjistí, že matka sice dlouhodobě selhává v dohledu nad plněním domácích úkolů, ale zvládá si udržet zaměstnání, což je skvělé. Můžeme ji tedy vyjít vstříc – zjistit, kdy má směny, a zajistit, aby s žákem

někdo napsal úkoly. Někdy se také setkáváme s rodičem, kterému je všechno jedno a neplní žádné dohody. Z toho plyne, že v nejlepším zájmu žáka opravdu může být odchod z rodiny. Případová konference je jakási poslední varianta, než se začnou podnikat kroky k odebrání dítěte z rodiny. (zdroj: NPI ČR (Národní pedagog. institut, 2021).

3) Obecní úřady a újezdní úřady

- Vyhledávat děti uvedené v § 6
- Působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z R.odpovědnosti
- Projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte
- Projednat s dítětem nedostatky v jeho chování
- Sledovat, zda je na základě kontrolních oprávnění zamezováno v přístupu dětí do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje a výchovy ohrožující
- Poskytnout nebo zprostředkovat rodičům na jejich žádost poradenství při uplatňování nároků dítěte podle zvláštních právních předpisů (například zákon č.117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č.155/1995 Sb. o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších právních předpisů,.....
- Oznámit obecnímu úřadu obce s R. P. skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6

4) Krajské úřady (v Praze Magistrát hl. města Prahy)

- Ve vztahu k Obecním úřadům a O.Ú. obcí s rozš. působností plní KÚ funkci **nadřízeného kontrolního orgánu** a funkci **odvolacího orgánu** příslušného pro přezkum rozhodnutí vydaných OÚ a Obecními úřady obcí s rozš. působností ve správním řízení.
- zajišťuje přípravu FO vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a poskytuje jim poradenskou pomoc v této oblasti, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu. Časový rozsah přípravy k zařazení žadatele do evidence pro zprostředkování osvojení nebo PP činí nejméně 48 hodin a u žadatelů stát se pěstounem na přechodnou dobu nejméně 72 hodin. Časový rozsah přípravy žadatelů, kteří přípravu již jednou dokončili, může krajský úřad snížit.
- KÚ může zajišťovat přípravu a poradenskou pomoc také v případech poručenství, jestliže poručník o dítě osobně pečuje
- **zprostředkování** osvojení a svěření dítěte do pěstounské péče v ČR zajišťují krajské úřady

5) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (ÚPMOD) – zajišťuje SPO dětí ve vztahu k zahraničí

- **zprostředkování** osvojení dětí z ČR do ciziny nebo z ciziny do ČR zajišťuje ÚPMOD

Zprostředkování: u ad 4 a 5

a) osvojení se neprovádí v případě, že rodiče dali souhlas k osvojení dítěte předem s určením pro určitou osobu jako osvojitele, dále podal-li návrh na osvojení manžel rodiče dítěte, požůstalý manžel po rodiči nebo osvojiteli dítěte nebo podal-li návrh na osvojení příbuzný dítěte nebo jiná osoba blízká dítěti, u které není vyloučeno osvojení dítěte.

b) pěstounská péče se neprovádí, podala-li návrh na svěření dítěte do pěstoun.péče FO dítěti příbuzná nebo FO blízká dítěti nebo jeho rodině.

Jinak osvojení nebo pěstounská péče v ČR a osvojení dětí z ciziny do ČR se zprostředkuje jen na žádost FO, která má zájem osvojit dítě nebo přijmout dítě do PP a žádost se podává u obecního úřadu obce s R. P.

6) Úřad práce ČR – krajské pobočky a pobočka Praha

SPO dále zajišťují: ! ! ! !

a) obce v samostatné působnosti

b) kraje v samostatné působnosti

c) komise pro SPOD (komisi jako zvláštní orgán obce zřídí starosta obce s rozš. působností)

- Komise navrhuje a posuzuje preventivní programy na OCR týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí

- a zajišťuje projednání jednotlivých případů týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí v komisi, za účelem navržení

opatření k pomoci dítěti a rodině

d) další Právnícké a Fyzické Osoby

...jsou-li výkonem SPO pověřeny, které však nejsou orgány SPOD. Pověření vydává krajský úřad nebo Magistrát hl.m.Prahy).

LEGISLATIVNÍ NORMY UPRAVUJÍCÍ OSPOD:

MPSV uvádí, že SPOD představuje zajištění práva dítěte na: život, jeho příznivý vývoj, rodičovskou péči a život v rodině, identitu, svobodu myšlení, na vzdělání, zaměstnání, vč. ochrany před tělesným a psychickým týráním, násilím, zanedbáváním, zneužíváním či vykořisťováním.

Ochrana dítěte, která je širším pojmem než SPO, tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, P a F osob, a to v závislosti na jejich působnosti. Ochrana dítěte se promítá do právních předpisů v oblasti rodinněprávní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod., a z toho také vyplývá okruh subjektů, které ji realizují. Z této skutečnosti je zřejmé, že právní úpravu ochrany dítěte nelze zahrnout do jediného právního předpisu.

1) **Deklarace práv dítěte** (někdy označ. Charta práv dítěte)

- přijatá VS OSN v r. 1959 (v New Yorku)
- poukazuje na důležitost respektovat dětská práva v národním i mezinárodním měřítku
- hl. principem charty je pak předpoklad, že „*lidstvo je povinno dát dětem to nejlepší, co jim může a je schopno poskytnout*“
- v Československu výrazně přispěla k návrhu a pozitivnímu přijetí zákona O rodině v r. 1963

Deklarace (prohlášení)

VS = Valné shromáždění

2) **Úmluva o právech dítěte**

- přijata VS OSN v r. 1989
- definuje dítě jako osobu mladší 18 let, pokud není zákonem rozhodnuto jinak. Dítě není majetkem svých rodičů, ani není bezmocným předmětem dobročinnosti. Dítě je lidská bytost, která má svá zákonná práva
- **ČSFR přijala Úmluvu o právech dítěte v r. 1991 a po rozdělení federace ji v r. 1993 začlenila do svého právního řádu i ČR**
- **Základní 4 principy:**
 - **Právo na život a přežití** (výživu, zdravotní péči, bydlení,...)
 - **Právo na rozvoj** (vzdělání, informace, hru,...)
 - **Právo na ochranu** (proti násilí, zneužívání,...)
 - **Právo na účast** (participace, vlastní názor)

OCR = ochrana

3) **Listina základních práv a svobod**

- chrání všechna základní lidská práva, která jsou nezadatelná, nezczizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná, věnuje pozornost dětem a rodině v článku 32, tak že dává rodičovství a rodinu pod OCR zákona a dětem a mladistvým zaručuje zvláštní OCR.

Hlavní principy právní úpravy sociálně právní ochrany dětí

- nejlepší zájem, prospěch a blaho všech dětí, poskytováno bezplatně, stát je zodpovědný za ochranu dětí, preventivní působení, sanace rodiny

PÉČE O DÍTĚ VYŽADUJÍCÍ ZVÝŠENOU POZORNOST:

- ✚ péče spočívá především v soc.preventivních a výchovných aktivitách a aplikaci metod sociální práce. Tyto aktivity je třeba využívat jak v sociální práci s rodiči (nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte), tak v sociální práci s dětmi.
- ✚ poskytování pomoci **při překonávání** nepříznivých soc.podmínek a výchovných vlivů
- ✚ **S CÍLEM** umožnit jim **začlenění do společnosti**, vč. začlenění pracovního
- ✚ péče o tyto děti je v zákoně o SPOD uložena obecním úřadům a OÚ obcí s R.P. (nutná spolupráce s dalšími subjekty)
- ✚ zákon o SPOD ukládá povinnost vyhledávat a chránit takové děti různými formami a způsoby prevence.
 - Např.: nabízet programy pro volný čas, spolupracovat se školou a jinými subjekty,...

PORADENSTVÍ PRO RODINY S DĚTMI:

- **RODINNÁ TERAPIE** - zaměřuje se na výběr vhodného partnera pro založení rodiny, výběr vhodných rodičů pro dítě, které má být adoptováno, resp. které má být předáno do pěstounské péče, dále na výchovné obtíže s dětmi (zejm.dospívajícími), manželskou krizi (hádky), zvládání reakcí na odhalenou nevěru, průběh a dozvuky rozvodu.

V praxi se používají nejvíce 3 typy r.t.:

1. **transgenerační r.t.** – jedná se o předávání vzorců rodinného chování z jedné generace na druhou (rodiče si vybíjí na dětech frustrace ze svých rodičů, rodiče svalují vinu na své děti za to, co provedli jejich prarodiče). Úkolem terapeuta je, aby se jednotlivec odprostil od různých druhů zapletenosti s ostatními členy rodiny – terapeut posílá rodiče do svých původních rodin nebo zve rodiče rodičů na sezení.
2. **strukturální r.t.** – tento typ r.t. vidí rodinu jako systém vykonávající své funkce pomocí specializovaných podsystémů (manželského, rodičovského, sourozeneckého, mužského, ženského atd.). Každý jednotlivec současně patří do řady podsystému, v každém má jinou úlohu. V případě, že podsystémy nefungují tak jak mají (přílišná vazba matky na syna) pak terapeut používá tyto techniky. Mění role v rodině, nejslabšímu členovi dává pozici nejsilnějšího.
3. **systemická r.t.** – zaměřuje se na práci uvnitř rodiny, cílem je vyjasnění komunikace mezi členy a definování rolí v rodině

○ **PORADENSTVÍ – ČLOVĚK V TÍSNĚ**

- ❖ Posláním rodinného poradenství je vyhledávání rodin s dětmi, které se nacházejí v obtížné sociální situaci, což je vylučuje z běžné společnosti. Taková situace má negativní vliv na prostředí rodiny a vývoj dítěte.
- ❖ Smyslem poskytovaných služeb je pomoci rodině s problémy, které není schopna sama překonat.
- ❖ Základem rodinného poradenství jsou **Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi**.
- ❖ Hlavním cílem této sociální služby je zachování nebo obnovení funkcí rodiny v jejím přirozeném prostředí. Primárně chceme zastavit zhoršování sociální situace rodiny, poté se snažíme přispět k zlepšení sociálních dovedností, životní úrovně a spokojenosti členů rodiny.
- ❖ Služba je určena rodinám s nezlet. dětmi, které se nacházejí v situaci, která se vyznačuje některým(i) z těchto znaků:
 - obtíže při výchově a péči o děti,

- snaha o vytvoření podmínek pro návrat dětí do rodiny,
- potíže s hospodařením, s rodinným rozpočtem a vedením domácnosti,
- problémy spojené se školní docházkou dětí,
- sociálně patologické jevy v rodině (trestná činnost, závislosti, ...).

DOMUS – centrum pro rodinu = Poradna pro rodiny s dětmi s problémovým chováním

FAMILY POINT (Brno) = poradenství při výchovných problémech

NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

- nemůže-li dítě vyrůstat ve vlastní rodině, je na místě hledat optimální formu náhradní výchovy.
- dítě může být do náhradní rodinné péče umístěno pouze na základě rozhodnutí soudu
- vždy má přednost péče rodinná před péčí ústavní
- do NRP jsou umísťovány děti z ústavních zařízení a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (řadí se sem i Klokánky). Jedná se o sirotky, kterým oba rodiče zemřeli, nebo o tzv. sociálně osiřelé děti, které sice mají otce či matku, ale ti se o ně nechťejí, nemohou nebo neumějí starat. Tito rodiče své děti buď odložili, nebo jim je odebral soud.

Základní právní rámec náhradní péče v ČR tvoří 2 základní zákony:

- 1) zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
- 2) zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

DRUHY NRP: viz otázka 10!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Sanace = podpora - postupy podporující fungování rodiny, které by měly být metodou 1. volby u většiny případů.

Oblast sociální práce **podporující fungování a zachování rodiny**. Jedná se o metodu preventivní práce s rodinou **v případech ohrožení vývoje dítěte**. Od doprovázení rodiny odborníkem po znovunavázání kontaktu rodiny s dítětem v ústavní výchově. Jeden z nástrojů podpory rodičů, kteří péči o dítě zvládají obtížně. Jedná se o rodiny, které se často dlouhodobě ocitají v situaci nejružnějších starostí – existenční nejistota, strach ze ztráty bydlení, nestabilní a nejisté vztahy v rámci užší i širší rodiny.

Cílem sanace je: předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku.

Sanace není vhodná když: je s dítětem obzvláště krutě zacházeno, rodiče nemají žádnou citovou vazbu k dítěti, rodiče jsou závislí na alkoholu, drogách či jsou psychicky nemocní a odmítají léčbu.

16. KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY Z ANTROPOLOGICKÉHO HLEDISKA. FORMY NÁBOŽENSTVÍ Z POHLEDU KULTURNĚ-SOCIÁLNÍHO. Jazyky, význam jazyků a symbolů. Hlavní druhy monoteistických náboženství, animismus, polyteismus, šamanství, magie, mytologie, rituál, kult a tabu.

JAZYKY:

Jazyk – soubor znaků (zvukové, písemné) k dorozumívání. Hlavní systém komunikace. Slovní zásoba se liší, závisí to na potřebě označovat předměty. Jazyky odrážejí kulturu. Je vlastní příslušníkům určitého lidského společenství, nejdůležitějším nástrojem myšlení, centrální součástí kultury

■ *má 2 aspekty:*

- parole (čti parol) = mluvená řeč
- langue (čti lang) = systém abstraktních pravidel, která respektujeme, aby řeč měla smysl

Dítě z lingvistického hlediska se nerodí jako Čech nebo Švýcar, protože není vybaveno konkrétními pravidly švýcarské němčiny nebo češtiny. Teprve během postnatálního vývoje si člověk učením osvojuje jazykový systém zásad a norem, pomocí kterých se dorozumívá.

Typy jazyků:

- *Přirozený* – užívaný příslušníky k ústnímu a písemnému sdělování;
- *Mrtvý:* nemá již mluvčí
- *Živý:* užívá se a vyvíjí se
- *Dorozumívací:* užívaný v mnohojazyčných státních celních, nebo v oblastech, kde není mateřským jazykem.
- *Úřední:* zákonem stanovený
- *Národní:* reprezentativní znak národa
- *Mateřský:* jazyk, který si mluvčí v dětství osvojil.

Rozdělení jazyků:

INDOEVRÓPSKÉ

1. SLOVANSKÉ

- a. Západní – čeština, slovenština, polština,...
- b. Jižní – slovinština, chorvatština,...
- c. Východní – ukrajinština, ruština,...

Vznikly z jednoho společného praslovanského jazyka. Nejstarší spisovný jazyk byl staroslověnský – pro tento jazyk sestavil Konstantin písmo – Hlaholice, později byla sestavena Cyrilice – základ pro azbuku.

Dvojí písmo:

- Latinka (latinské písmo) – ČJ, SK, PL, slovinština, chorvatština
- Azbuka – Ukrajinština, Ruština,...

2. GERMÁNSKÉ – AJ, NJ (DACH), holandština, norština. Mezi zvláštnosti NJ patří to, že se podst.jména vždy píšou velkými počátečními písmeny a mají před sebou člen podle rodu, např. das Pferd (kůň).
3. ROMÁNSKÉ – FJ, ŠJ
4. KELTSKÉ - írština
5. BALTSKÉ - lotyština
6. HELÉNSKÉ - řečtina
7. OSTATNÍ: Ugrofinské – maďarština, finština. Dále Turkické – turečtina

ZNAK = sémiotika se zabývá významem znaků. Znak je definován jako něco, co něco jiného zastupuje. Znak je reprezentantem dané věci. Dle Saurusse (otec moderní lingvistiky) je znak = DYÁDA, 2 složky – označovaný POJEM + označující AKUSTICKÝ OBRAZ. Pojem „stůl“, vznikající v našem mozku na sebe bere prostřednictvím hlasového aparátu zvukovou podobu. Charles Sanders PIERCE (zakladatel moderní sémiotiky) rozdělil 3 druhy znaku:

- **Ikona** – znak, který se podobá svému objektu – např. obrázky na WC
- **Index** – vztahuje se přímo k objektu – např. kouř (index ohně), hrom (index blesku). *Není tedy založen na podobnosti jako IKÓN, ani jako konvekce (pravidlo, dohoda jako symbol)*
- **Symbol** – nevztahuje se přímo k objektu, ale funguje na základě nějaké obecně přijatého pravidla nebo dohody s objektem. Pokud se ke znaku přidá nezaměnitelný, nenahraditelný význam, výraz nadosobního světa smyslu, stává se symbolem. Například kolečko se šipkou a křížkem, tedy jako muž a žena.

SYMBOL = věc, obrazec, děj, gesto, zvuk nebo barva, která má jiný význam než konkrétně vyjadřuje = je obvykle vizuální **znak**, znamení, značka, která odkazuje na určitý konvenční nebo tradiční **význam**. Podstatné je, že **symbol je sice jednoduchý svou formou, ale bohatý a hluboký svým významem!!!**

PŘÍKLADY:

\$ je symbol pro dolar

HAD - může být symbolem zla, léčení

LEBKA – magický symbol, př. v šamanství

LEV - je právem považován za krále zvířat. Pro svou symboliku síly, odvahy a vznešenosti byl v historii často používán ve znacích panovníků, králů i měst.

SLON - je asi nejstarší zvířecí symbol z Číny. Znamená moudrost, rozsáhlé znalosti, sílu, moc, štěstí i dlouhověkost.

STROM ŽIVOTA – symbol stvoření, života a nesmrtelnosti

JIN JANG - tedy střed protikladů, míjení a prolínání tvrdého a měkkého, hluboké s vysokým i silné se slabším. To jsou síly, díky kterým vznikl život a udržuje se pohyb a energie.

HLAVNÍ DRUHY MONOTEISTICKÝCH NÁBOŽENSTVÍ

- **Náboženství** = víra v duchovní bytosti, v něco, co člověka přesahuje.
- **Náboženství** = je vztah člověka k transcendentnímu (nadpřirozenému, nadmyslovému), přesahující možnosti smyslového a rozumového poznání.

Náboženství se evolučně vyvíjelo ve stádiích:

- **Animismus** – víra v zosobněné bohy (andělé, démoni); Indonésie, Malajsie; nejranější forma náboženství. Z lat. ANIMA (duše) tedy víra v existenci nadpřirozených sil a bytostí.
- **Polyteismus** – víra ve více bohů, obvykle hierarchicky uspořádané, mají své zvláštní funkce (patron nad moři);
- **Monoteismus** – nejvyspělejší forma náboženství. Připouští existenci jednoho boha. Mezi nejvýznamnější MONOTEISTICKÁ náboženství patří = **JUDAISMUS, KŘESŤANSTVÍ A ISLÁM**
- **Ateismus** – vědomé popírání existence boha, jako autonomní bytosti. Nevylučuje se s náboženstvím, naopak existují ateistická náboženství – buddhismus.

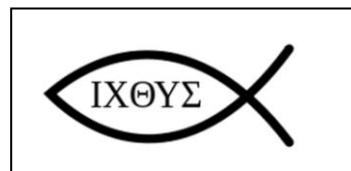
JUDAISMUS = náboženství židovského národa

- Nejdůležitější knihou judaismu je **Tóra**. Je to pět knih Mojžíšových, první část židovské Bible.
- Tóra je jen část židovské bible. Celý starý zákon se nazývá **Tanach**. Dalším důležitým dokumentem je **Talmud**.
- **Mojžíš** je jednou z nejvýznamnějších postav izraelského národa a Starého zákona. Podle Bible to byl náboženský a vojenský vůdce, starozákonní prorok a vykladač zákona, kterému je tradičně připisováno autorství Tóry.
- Judaismus má optimistický charakter, Bůh miluje lidi i přes jejich chyby,
- Judaismus klade velký důraz na rodinu, slavení svátků a sabatu (období mezi pátečním a sobotním večerem), košer stravu (ve stručném podání jde o zákaz vepřového masa a oddělené požívání masných a mléčných výrobků).
- Znak: Davidova hvězda, dále Menora (sedmiramenný svícen) a Jarmulka (malá pokrývka hlavy)

KŘESŤANSTVÍ

- založené na učení Ježíše Krista
- Rituál, kterým se člověk formálně stává **křesťanem**, se nazývá křest.
- Základním kánónem křesťanství je Písmo Svaté (**Bible**).
- Ichthys jako hlavního **symbolu** prvotních křesťanů (Ježíšova ryba)
- V křesťanství je **kříž** symbolem Kristova vítězství nad smrtí a hříchem

ISLÁM

- Je to nejprogresivnější náboženství
- Nejmladší náboženství
- Založené na učení proroka Mohameda, kterého roku 610 navštívil archanděl Gabriel a nařídil mu vytvořit ve jménu boha Alláha nové náboženství – islám, kterým by spojil všechny dosud roztroušené Araby.
- Zastánce islámu se nazývá muslim, což znamená „ten, kdo se podřizuje [Bohu]“
- Bůh = arabsky ALÁH
- Svatá kniha – Korán
- Symbol – půl měsíce s hvězdou

ŠAMANSTVÍ - nepatří přímo mezi náboženství, protože role šamana má nejen náboženskou, ale i léčiteckou a věšteckou funkci. Šamanem se lze stát zděděním, volbou ducha. Šamanský oděv a pomůcky jako jsou hudební nástroje (nejčastěji buben nebo chřestidlo). Kosmologie rozděluje univerzum do 3 světů (Nebe, Střední svět, podsvětí), mezi nimiž se může šaman pohybovat.

Mezi základní schopnosti šamana patří: mluvit s duchy, opustit tělo, vstoupit do transu, mít vize, věštit, měnit se ve zvířata, léčit nemoci způsobené zlými duchy,...

MAGIE – používá určitých zaklínadel, předmětů a činností, které vedou k určitým výsledkům.

- komunikace (ať s předmětem, člověkem či zvířetem) na vyšší úrovni. Z čehož vyplývá, že základním předpokladem pro magii je cvičená vůle a víra v úspěch.
- Pro zlepšení těchto podmínek používají praktici řadu pomůcek, z nichž některé mají halucinogenní účinky. Tato skutečnost vede k teorii, že veškeré magické prožitky jsou halucinace či duševní poruchy.
- V magii jsou často využívány tzv. magické předměty (magické lampy, magická zrcadla, koule, hůlky, kameny, karty)

Černá a bílá magie

Cílem černé magie je škodit či manipulovat druhými, naopak cílem bílé magie je dosažení pozitivního výsledku. Existují ale tzv. šedé zóny, např. milostná magie, kde se sice snažíte o pozitivní výsledek, ale manipulujete vůlí druhé osoby.

MYTOLOGIE - je věda zabývající se studiem mýtů

- **Mýtus** = vyprávění, příběh, pohádka
 - Může, ale nemusí odpovídat skutečnosti, skrývá symbolické hodnoty, v každé společnosti je nějaký mýtus
- rozdělení dle námětu:*

- kosmické – o vzniku světa
- teologické – o vzniku božstva
- antropologické – o vzniku lidstva
- etiologické – o původu společnosti
- heroické – o hrdinech

RITUÁL neboli ceremoniál (obřad) = způsob standardizovaného, ustanoveného a organizovaného chování. V němž se prostřednictvím symbolů (znaků) a gest předávají a upevňují skupinové hodnoty, vrstvy a socionormativní systémy. Rituály náboženské se jmenují koruptely.

dělení rituálů:

- ✓ přechodné – př. promoce, svatba, úmrtí, oslava narozenin, porod, kojení
- ✓ výroční – hody, Vánoce, Velikonoce, Nový rok
- ✓ úcty a zdvořilosti – podání ruky, dávání dárek
- ✓ revitalizační – bývají provozovány při zvláštních příležitostech → pohromy
- ✓ náboženský
 - **Judaismus** – brit mila (= obřízka) – po narození, 8. den, odstranění předkožky, provádí se v synagoze (židovská modlitebna) či v domácnosti
 - **Křesťanství** – křest, dále biřmování (pomazání olejem na čelo – kříž); a eucharistie (řec. díkuvzdání) – křest.obřad, připomíná se poslední večeře Ježíše Krista před jeho ukřižováním. Podstatou je konzumace chleba a vína, ve kterých jsou dle víry přítomny tělo a krev Krista. Byla stanovena na Zelený čtvrtek.

KULT – z lat.slova CULTUS = uctívání. Označení pro určité pojetí vztahu člověka s bohem, které vede k oddanosti, velebení či uctívání něčeho co boha symbolizuje.

- Jádrem kultu jsou modlitby, oběti, zaklínadla.
- Nejpřesněji lze říci, že se jedná o **službu**, kterou člověk dluží bohu, místu, svatyni apod.
- Kult se zpravidla vztahuje k nějakému zvířeti (**kult hadů**), místu, rostlině, atp.
- Kult hadů – had je symbolem ochrany, je strážcem posvátných míst, chrámů
- Kult krávy – kráva je uctívána jako posvátné zvíře v hinduismu (indové)
- Dále existuje celá řada kultů vztahující se k nějakým mýtickým osobám, mezi takové kulty lze zařadit řecké **hrdinské kulty** či např. **kult svatých**.
- Poměrně specifickým kultem je **kult mrtvých**, který se vyskytuje prakticky napříč kulturami, kdy u vyspělejších náboženství je tento kult více potlačen a stává se obsahem a součástí náboženství.

TABU = posvátný zákaz stanovující pravidla chování společnosti, porušení těchto pravidel je trestáno nejen lidmi, ale i nadpřirozenými silami.

- PŘ. sex příbuzných – INCEST (krvesmilstvo – nečistý, hříšný)
- Ale někde je incest zcela legální (Francie, Španělsko, Argentina)
- V ČR je v trestném zákoníku v paragrafu 188 – Kdo vykoná soulož mezi příbuznými v pokolení přímém nebo se sourozencem, bude potrestán odnětím svobody až na 3 léta.
- Další tabu:
 - o **Omezení stravování** (košer v judaismu, halal v islámu) + zákaz kanibalismu
 - Košer a halal znamená vše, co je povolené (nejen co se potravin týče)
 - Trejfe a haram znamená vše, co je zakázané (nejen co se potravin týče)
 - Judaismus (trejfe) – zákaz vepřového, králíčího, koňského masa, dále oddělené požívání masných a mléčných výrobků, zákaz konzumace krve, dle Tóry je krev spojována s duší a životem. Při speciální košer porážce (schita) nesmí být zvíře omráčeno. Velká část krve tedy vyteče během schity. Schita se provádí dokonale hladkým a ostrým nožem bez špičky, kterým šochet (řezník) bez přerušení přetne hrtan a jícen zvířete. Jelikož jsou přitom zpravidla přeříznuty i krční tepny zvířete, zvíře rychle vykrvácí a umírá. Cílem je mimo jiné zbavit zvíře zbytečné bolesti a stresu. A následně její zbytky jsou odstraněny technikou zvanou melicha – maso je opráno ve vodní lázni a na hodinu důkladně nasoleno, čímž se odstraní zbytky krve vsáknuté do masa. O košer (povoleném) masu lze tedy mluvit pouze u hovězího dobytka a ovcí, z ptáků jsou povoleni holubi a drůbež. Dravé druhy zvířat jsou zakázány. Aby byla ryba košer, musí mít ploutve a šupiny. Z alkoholu je povolené víno.
 - Islám (haram) – vepřové, krev, veškerý alkohol
 - o **Omezení sexuálních aktivit a vztahů** (incest, sňatek, pedofilie, nekrofilie,...)
 - o **Omezení tělesných projevů a funkcí a úpravy těla** (říhání, plynatost, obřízka, odhalování částí těla – např. kotníků ve viktoriánské Anglii)
 - o **Užívání drog nebo sprostých slov**
- Žádné tabu není všeobecné, ale některá, jako například kanibalismus a incest, jsou společná většině společností
- Některá tabu jsou zakázána zákonem, některá vedou jen ke ztrapnění či nezdvořilosti
- Také to, co v jedné společnosti je naprosté tabu, v jiné může být naprosto normálním chováním.

17. ÚSTAVNÍ PRÁVO. LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD. Charakteristika ústavního pořádku, jeho obsah a význam; systematika Ústavy ČR; moc zákonodárná (základní charakteristika); moc výkonná (základní charakteristika); moc soudní (základní charakteristika); základy územní samosprávy. Systematika Listiny základních práv a svobod, vlastnosti základních lidských práv; význam a obsah vybraných základních práv: právo na život, právo na zachování lidské důstojnosti (nedotknutelnost osoby, ochrana osobnosti); právo na ochranu zdraví.

CHARAKTERISTIKA ÚSTAVNÍHO POŘÁDKU, JEHO OBSAH A VÝZNAM:

ústava s malým u = celý ústavní pořádek ale Ústava – je součástí ústavního pořádku a jedná se o jeden konkrétní dokument!!!

Ústavní pořádek = souhrn určitých ústavních zákonů a dalších Ústavou výslovně jmenovaných pramenů ústavního práva na úrovni nejvyšší právní síly. Pojem ústavní pořádek vymezuje článek 112 odst.1 Ústavy ČR.

Obsah:

- o Ústava ČR – ústavní zákon č.1/1993 Sb.
- o Listina základních práv a svobod – ústavní zákon č.2/1993 Sb.
- o ústavní zákony přijaté podle Ústavy ČR
- o ústavní zákony Národního shromáždění ČSR, Federálního shromáždění ČSSR a České národní rady upravující státní hranice ČR
- o ústavní zákony České národní rady přijaté po 6.červnu 1992
- o Podle Ústavního soudu jsou součástí také ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy.

Podle judikatury (rozhodnutí) Ústavního soudu jsou součástí ú. p. podle článku 1 odst.2 Ústavy ČR také ratifikované (schválené) a vyhlášené mezinárodní smlouvy. Např.:

- o *úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* (jako je právo na život, právo na svobodu a osobní bezpečnost, právo uzavřít manželství, zákaz mučení, zákaz otroctví a nucených prací, zákaz diskriminace,...)
- o *mezinárodní pakt o občanských a politických právech* (to stejné se zde taky píše,...)

- *mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech* (rovná práva mužů i žen, právo na práci, právo na spravedlivé a uspokojivé prac.podmínky, právo na sociální zabezpečení, právo na vzdělání,...)

Význam:

- je pololegální – netvoří jeden dokument, nýbrž několik dokumentů, ústavních zákonů!

SYSTEMATIKA ÚSTAVY ČR

- **základní zákon ČR**, právní předpisy nejvyšší právní síly v rámci právního řádu a další zákony z ní musí vycházet
- upravuje zejména principy postavení občana a strukturu státní moci
- vymezuje fundamentální vztahy ve společnosti (vztahy mezi jednotlivci, druhy moci)
- přijata Českou národní radou 16.12.1992, publikována byla ve sbírce zákonů s účinností k **1.1.1993**
- je složena z **8 hlav a 113 článků**

Preamble – úvodní část, je psána slavnostní formou, vyjadřuje hodnoty a tradice.	
Hlava 1	ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ
Hlava 2	MOC ZÁKONODÁRNÁ
Hlava 3	MOC VÝKONNÁ
Hlava 4	MOC SOUDNÍ
Hlava 5	NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ŘÁD (NKÚ)
Hlava 6	ČNB (Česká Národní Banka)
Hlava 7	ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA (a členění státu)
Hlava 8	PŘECHODNÁ A ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

MOC ZÁKONODÁRNÁ: Zákonodárná moc je oprávnění vydávat zákony. (stručně)

Hlava 2	MOC ZÁKONODÁRNÁ
Zákonodárnou moc svěřuje Ústava ČR Parlamentu, který je tvořen dvěma komorami:	
PARLAMENT	
POSLANECKÁ SNĚMOVNA	SENÁT
- 200 poslanců volených na 4 roky - poslancem může být každý občan, který má právo volit a dosáhl věku 21 let, - v čele předseda, místopředsedové, další orgány jsou výbory a komise, - projednává návrhy všech zákonů, - schopnost usnášení za přítomnosti 1/3 poslanců, k přijetí je třeba nadpoloviční většiny přítomných, - k přijetí ústavního zákona nebo mezinárodní smlouvy 3/5 všech poslanců	- 81 senátorů volených na 6 let, - senátorem může být každý občan, který má právo volit a dosáhl věku 40 let, - v čele předseda, místopředsedové, další orgány jsou výbory a komise, - má kontrolní a stabilizující funkci, - nemusí projednávat všechny zákony, nevyjádří-li se k návrhu zákona do 30 dnů, je návrh přijat, - nelze jej rozpustit, - může přijímat zákonná opatření při rozpuštění Poslanecké sněmovny.

MOC ZÁKONODÁRNÁ: Zákonodárná moc je oprávnění vydávat zákony.

Hlava 2	MOC ZÁKONODÁRNÁ
Zákonodárnou moc svěřuje Ústava ČR Parlamentu, který je tvořen 2ma komorami	
PARLAMENT	
<i>Nikdo nemůže být současně členem obou komor Parlamentu</i>	
POSLANECKÁ SNĚMOVNA (PS) (dolní komora)	SENÁT (horní komora)
– vznikla s osamostatněním ČR k 1.1.93 přejmenováním ČNRy	
– 200 poslanců, voleni na 4 roky	– 81 senátorů, voleni na 6 let (každé dva roky 1/3), tedy po 27
– Poslancem může být každý občan s právem volit a mít 21+ Takže: pasivní právo (zvolen od 21+), aktivní právo (volit od 18+)	– Senátorem může být každý občan s právem volit a mít 40+ Takže: pasivní právo (zvolen od 40+), aktivní právo (volit od 18+)
– V čele předseda, místopředsedové a další orgány výbory a komise <i>Předsedkyně Markéta Pekarová Adamcová, 1.mp.Věra Kovářová</i>	– V čele předseda, místopředsedové a další orgány výbory a komise <i>Předseda Miloš Vystrčil, 1.místopředseda Jiří Drahoš</i>
– Projednává návrhy všech zákonů, po schválení v PS je zákon postoupen do Senátu →	– Kontrolní a stabilizující funkce
– Ten může návrh zákona schválit a postoupit prezidentovi, ale	– nemusí projednávat všechny zákony, nevyjádří-li se k návrhu zákona do 30 dnů, je návrh přijat
– může taky návrh zákona vrátit PS s pozměňovacími návrhy (a PS si může vybrat, zda návrh zákona přijme s těmito změnami nebo	
PS tedy schvaluje: zákony, dále státní rozpočet a státní závěrečný účet, vyslovuje důvěru a nedůvěru vládě, dále volit veřejného ochránce práv nebo podávat návrh na jmenování prezidenta NKÚ.	

	bez nich) NEBO – může zákon <u>zamítnout</u> a je-li návrh zákona Senátem zamítnut, může ho PS přehlasovat většinou všech poslanců ✚ Senát dále schvaluje: soudce Ústavního soudu, které mu navrhuje prezident
– Schopnost usnášení za přítomnosti 1/3 poslanců, k přijetí je třeba nadpoloviční většiny přítomných	
– K přijetí ústavního zákona nebo mezinárodní smlouvy 3/5 všech poslanců	– Senát je nerozpuštělný. Může přijímat zákonná opatření při rozpuštění Poslanecké sněmovny
– Volby: Poměrný systém (PS) – procento odevzdaných hlasů odpovídá procentu reprezentantů. ○ Méně stabilní vláda, je nutné uzavřít koalice z více stran ○ Umožňuje zastoupení menších stran ○ V ČR volby do PS, do obecních a krajských zastupitelstev	– Volby: Většinový systém (senát) – „vítěz bere“ zvolen je pouze jeden kandidát, který ve volebním obvodu získal většinu hlasů. ○ Stabilní vláda, je tvořena jedinou stranou ○ Neumožňuje zastoupení malých stran ○ V ČR volby do senátu

MOC VÝKONNÁ: hlava 3

Podle Ústavy ČR ji tvoří = Vláda ČR, prezident republiky a správní úřady (např. ministerstva, krajské a obecní úřady).

- Vrcholný orgán výkonné moci
- Předseda, místopředsedové a ministři
- Předseda vlády (Petr Fiala z ODS)
- 1.místopř. (Vít Rakušan)
- Vláda jmenována prezidentem
- K provádění zákonů vydává nařízení
- PS může vládě vyslovit nedůvěru

- Hlava státu
- Musí mít nejméně 40 let
- Volen max. 2x za sebou
- Volen v přímých volbách občany
- Volební období trvá 5 let a začíná dnem složením slibu
- Nelze ho zadržet, trestně stíhat ani pro přestupek (čl. 65)
 - Ale Senát může se souhlasem poslanecké sněmovny podat ústavní žalobu proti prezidentu republiky k Ústavnímu soudu, a to pro velezradu (ústavní delikt) nebo pro hrubé porušení ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku

Petr Pavel (* 1. listopadu 1961 Planá) je český politik a armádní generál ve výslužbě, od března 2023 čtvrtý prezident České republiky. Úřadu se ujal složením slibu 9. března 2023 na společné schůzi obou komor Parlamentu.

Slib prezidenta republiky zní: „*Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.*“

Navrhovat kandidáta může nejméně 20 poslanců nebo 10 senátorů, nebo každý občan ČR, který dosáhl věku 18 let, podpoří-li jeho návrh petice podepsaná nejméně 50 000 občany. Volbu prezidenta republiky vyhláší předseda Senátu, koná se tajným hlasováním a právo volit má každý český občan, který ke dni volby dosáhl věku 18 let.

- Velezradou se rozumí jednání prezidenta směřující proti svrchovanosti a celistvosti republiky, jakož i proti jejímu demokratickému řádu. Svrchovanost (suverenita) je právo vykonávat neomezeně moc na území státu.
- V ČR se dnes jako „velezrada“ označuje jen specifický ústavní delikt, který může spáchat jen prezident; obecný trestný čin se zde nazývá vlastizrada (ta je dle § 309 trestního zákoníku, který spáchá občan ČR, který ve spojení s cizí mocí nebo cizím činitelem spáchá trestný čin: rozvrácení republiky (§ 310) nebo také terorist.útok (§311) – 15 až 20 let/příp.výjimečný trest

prezident republiky

PRAVOMOC

VÝLUČNÁ – rozhoduje sám. Prezident dle Ústavy ČR: čl. 62

- Jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády
- Svolává zasedání PSy a rozpouští PS
- Jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy
- Jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu
- Jmenuje prezidenta a viceprezidenta NKÚ (Nejvyšš.Kontr.Úřadu)
- Jmenuje členy Bankovní rady ČNB
- Podepisuje zákony
- Má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou z.ústavního
- Má právo udělovat milost (individuální – v jakékoliv fázi trestního řízení)

Ke jmenování soudců Ústavního soudu však potřebuje souhlas Senátu.

➔ A to dle článku 84 odst.2 Ústavy ČR.

Ústavní soud se skládá z 15 soudců, kteří jsou jmenováni na dobu 10 let.

Zdroj: Pražský hrad, 2023 + Ústava ČR

SPOLEČNÁ S VLÁDOU (=s kontrasignací vlády) – nutný spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Za rozhodnutí odpovídá vláda. Prezident dle Ústavy ČR: čl. 63

- ☼ Zastupuje stát navenek
- ☼ Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, sjednávání může přenést na vládu/s jejím souhlasem na její jednotlivé členy
- ☼ Je vrchním velitelem ozbrojených sil
- ☼ Jmenuje a povyšuje generály
- ☼ Přijímá, pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí
- ☼ Vyhláší volby do PS a do Senátu
- ☼ Propůjčuje a uděluje státní vyznamenání
- ☼ Jmenuje soudce
- ☼ Má právo udělovat amnestii (hromadné prominutí trestu odsouzeným (všem nebo určitým skupinám - rozhodnutí o úplném/částečném prominutí trestu odsouzeným)

MOC SOUDNÍ: hlava 4

- ❑ Soudy rozhodují v občanském soudním řízení (jde o netrestní spory) a v trestních věcech.
- ❑ Jednání ústní a veřejné! (výjimky může stanovit jedině zákon)
- ❑ Soudci jsou při rozhodování vázáni **ZÁKONEM**, jde o poskytování OCR právům. Soud rozhoduje o vině a trestu za trest.činy
- ❑ Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva.
- ❑ Soudce – musí mít vysokoškolské právnické vzdělání
- ❑ Ústavní soud (Brno) má 15 soudců
- ❑ Soustava soudů je 4stupňová:
 1. Nejvyšší soudy (**Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud**) – oba v Brně
 2. **Vrchní soudy** (Praha, Olomouc)
 3. **Krajské soudy**
 4. **Okresní soudy**

ZÁKLADY ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVY: hlava 7

ČR JEDNOTNÝ (nikoliv federativní) STÁT. Člení se na: OBCE A KRAJE (14)

Obce = základními územními samosprávnými celky. Obec je samostatně spravována obecním zastupitelstvem.

- Obec je vždy součástí vyššího územního samosprávného celku a je vymezená hranicí území obce.
- V lednu 2022 se v Česku nacházelo 6254 obcí a 4 vojenské újezdy, které jsou v některých případech (např. pro statistické účely) řazeny mezi obce. Obec má postavení právnické osoby.

Kraje = vyššími územními samosprávnými celky. Kraj je samostatně spravován krajským zastupitelstvem.

- Vytvořit nebo zrušit vyšší územní samosprávný celek lze jen ústavním zákonem.

Územní samosprávou rozumíme prostorově ohraničený funkční celek, který má právo samostatně hospodařit, nakládat se svým majetkem a samostatně rozhodovat o svých záležitostech.

Obec je místo, kde spolu žijí lidé.

Tvoří ji: obytné části (domy, silnice, parky), volná krajina (louky, pole, lesy, rybníky), obyvatelé

Typy obcí dle velikosti a počtu obyvatel:

- vesnice – malá obec, do 3 tis obyvatel
- *městys* – typ obce mezi vesnicí a městem
- město – velká obec nad 3 tis obyvatel
- statutární město – největší města ČR (zde není starosta, ale primátor)
- hlavní město – Praha (zde není starosta, ale primátor)

Obec spravuje své záležitosti jednak **samostatně v rámci samosprávné působnosti**, jednak vykonávají státní správu v rozsahu stanoveném zvláštními zákony v **tzv. přenesené působnosti**.

Samostatná působnost: SAMOSPRÁVA (spravuje vlastní záležitosti týkající se rozvoje obce)	Přenesená p.: VÝKON STÁTNÍ SPRÁVY, KTERÁ JE OBCI SVĚŘENÁ ZÁKONEM (plní povinnosti svěřené státem)
– péče o všestranný rozvoj svého území – potřeby svých občanů (bydlení, doprava, výchova a vzdělávání, kultura, ochrana veřejného pořádku) – dále oprava silnic, chodníků, stavba plynovodu, zajišťuje čistotu a odvoz domovních odpadů,...	– Co se týče přenesené působnosti, zákon o obcích rozlišuje několik <u>typů</u> obcí z hlediska rozsahu výkonu svěřené státní správy.

3 typy obcí:

- **I. obce** - vedou evidenci obyvatel, zajišťují v obci volby, zabezpečují ochranu veřejného pořádku
- **II. obec s pověřeným obecním úřadem** - zajišťují různé činnosti (stavební úřad, matrika – narození, svatby, úmrtí),..
- **III. obec s rozšířenou působností** - zajišťují činnosti živnostenských úřadů, vydávání občanských, řidičských průkazů a cestovních pasů, vedení registru motorových vozidel, péče o nepřízpůsobivé občany, vyplácení sociálních dávek, SPOD

SYSTEMATIKA LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD:

- ✓ přijata v r. **1992** a stala se SOUČÁSTÍ ÚSTAVNÍHO POŘÁDKU ČR!!!
- ✓ Je složena z: **preambule, 6 hlav a 44 článků**
 - Hlava I. Obecná ustanovení (1 – 4 články)
 - Hlava II. **Lidská práva základní svobody** (5 – 23)
 - Hlava III. **Práva národnostních a etnických menšin** (24 – 25)
 - Hlava IV. **Hospodářská, sociální a kulturní práva** (26 – 35)
 - Hlava V. **Právo na soudní a jinou ochranu** (36 – 40)
 - Hlava VI. Společná ustanovení (41 – 44)

Funkce L. práv:

- Ochranná
- Obranná – respektovat
- Plnicí - naplňovat

VLASTNOSTI ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV:

Zaručují člověku důstojnost v základních oblastech jeho života, např.:

- PRÁVO na život!
- Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí (zákaz mučení a ponižování)
- Osobní svoboda (zákaz nucených prací, zachování lid.důstojnosti, OCR jména a údajů o své osobě)
- Právo vlastnit majetek, zaručené dědění
- Domovní svoboda (nedotknutelnost obydlí, domov.prohlídka jen na příkaz soudce)
- Tajemství listovních, telefonních a jiných zpráv
- Svoboda pobytu (zákaz vyhoštění)
- Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

PRÁVO NA ŽIVOT (hlava 2, článek 6)

- Každý má právo na život, OCR již před narozením
- Nikdo nesmí být zbaven života, trest smrti se nepřipouští
- Neplatí, jestliže byl někdo zbaven života kvůli jednání, které podle zákona není trestné

PRÁVO NA ZACHOVÁNÍ LIDSKÉ DŮSTOJNOSTI (nedotknutelnost osoby, ochrana osobnosti):

Hlava II., první oddíl, Listiny základních práv a svobod:

Článek 7

(1) **Nedotknutelnost osoby** a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.

(2) **Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.**

Článek 10

(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho **lidská důstojnost**, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

(3) Každý má právo na OCR před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

PRÁVO NA OCHRANU ZDRAVÍ:

Hlava IV., Listiny základních práv a svobod:

Článek 29

(1) Ženy, mladiství a osoby zdrav.postižené mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.

Článek 31

Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Článek 32

(1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.

(2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky.

Zdroj: ÚŘÁD VLÁDY ČR, MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI, 2021; POSLAN. SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR (Listina z.p. a s, č. 2/1993 Sb.)

18. TRESTNÍ PRÁVO I. Význam v systému práva, právní úprava, základní pojmy: pachatel, trestný čin (přečin, zločin), zavinění (úmysl, nedbalost), charakteristika vybraných skutkových podstat (subjekt – pachatel, objekt – co je skutkovou podstatou chráněno, jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty): šíření nakažlivé lidské nemoci, pohlavní zneužití, soulož mezi příbuznými, ohrožení pod vlivem návykové látky, nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou/psychotr.látku.

Trestní právo (TP): určuje, jaké společensky škodlivé jednání jsou trestnými činy a jaké jsou sankce za jeho spáchání.

VÝZNAM V SYSTÉMU PRÁVA: - trestní právo je klasickým odvětvím **veřejného práva**.

Trestní právo se člení na dvě části:

- ➔ **TP HMOTNÉ** - stanoví, **co je** trestným činem, **podmínky** trestní odpovědnosti, **jaké sankce** (trest či ochranné opatření) lze za trestný čin uložit.
- ➔ **TP PROCESNÍ** - upravuje postup (proces) k tomu, aby trestné činy byly zjištěny a pachatelé potrestáni.

PRÁVNÍ ÚPRAVA

- Zákl.pramenem T.P.H je **trestní ZÁKONÍK 40/2009 Sb.** (starý trestní ZÁKON byl pod č. 140/1961 Sb.)
- Zákl. pramenem T.P.P je **trestní ŘÁD 141/1961 Sb.**
- Dalším důlež.pramenem T.P. je **ZÁKON O SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE** č. 218/2003 Sb., , který upravuje zejm.zvláštnosti týkající se trestní odpovědnosti a sankcionování mladistvých a zvláštnosti trestního řízení vedeného proti mladistvým.

ZÁKLADNÍ POJMY DLE TRESTNÍHO ZÁKONÍKU:

§ 22 PACHATEL

(1) Pachatelem TČ je ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty TČ nebo jeho pokus či přípravu, je-li trestná.

(2) Pachatelem TČ je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepřičetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně.

°§ 26 Nepřičetnost

Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

°§ 27 Zmenšená přičetnost

Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně přičetný.

§ 13 TRESTNÝ ČIN

(1) TČ je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

(2) K tr.odpovědnosti za TČ je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

§ 14 PŘEČINY A ZLOČINY (1) Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.

(2) P = všechny nedbalostní TČ + úmyslné TČ, na něž tr.zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do 5 let

(3) Z = vše, co není přečinem; zvláště závažné jsou ty úmyslné TČ, na něž -----,----- nejméně 10 let

§ 15 ÚMYSL – (1) TČ je spáchán úmyslně, jestliže pachatel:

a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, NEBO

b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

Spáchán úmyslně → v přímém úmyslu - chci usmrtit bankovního úředníka

→ v nepřímém úmyslu – nechci usmrtit b.ú., ale počítám s tím, že v důsledku mého jednání může zemřít.

§ 16 NEDBALOST – (1) TČ je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel:

a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, NEBO

b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl

Spáchán z nedbalosti

a) vědomá n. – vím, že mé jednání může b.ú. usmrtit, ale bez přiměřeného důvodu spoléhám na to, že nezemře

b) nevědomá n. – nejsem si vědom toho, že mé jednání může b.ú. usmrtit, ale vzhledem k okolnostem jsem to vědět měl a mohl.

(2) TČ je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH SKUTKOVÝCH PODSTAT: (subjekt – pachatel; objekt – co je skutkovou podstatou chráněno; jednání, které naplňuje znaky skutkové postaty)

Skutková podstata TČ = znaky, které jsou typické pro určitý druh trestného činu

Skutková podstata TČ je sohrnn subjektivních a objektivních znaků, které odlišují jednotlivé druhy T.činů navzájem.

Subjekt – pachatel (fyz.osoba), spolupachatel, účastník (organizátor, návodce, pomocník), nepřímý pachatel,...

– svým jednáním naplnily všechny znaky skutkové podstaty TČ nebo jeho pokusy či přípravy, je-li trestná.

Subjektivní stránka – jde o TČ z hlediska psychiky, znakem je zavinění

Pachatelství přímé – spáchání TČ **bez** nebo **s** použitím nástroje (neživého, či živého: např. poštvení psa na jiného)

Pachatelství nepřímé – zneužití člověka (jakožto živého nástroje). Nepřímý pachatel tedy úmyslně užije ke spáchání TČ:

- nepřičetnou osobu NEBO
- osobu trestně neodpovědnou pro nedostatek věku (např. rodič pošle své dítě krást) NEBO
- osobu, která jedná ve skutkovém omylu (např. zamečnick je požádán mužem o otevření zabouchnutých dveří do bytu, byt otevře v domněnku, že jde o byt žadatele, ve skutečnosti jde o byt cizí) NEBO
- donutí fyzickým násilím osobu k jednání

Objektem TČ – jsou hodnoty či zájmy, proti nimž směřuje TČ (Př. zájem na ochraně osobní svobody, zájem na OCR majetku)

Objektivní stránka – jde o způsob spáchání TČ a jeho následky

Skutkovou podstatou je chráněn: život, zdraví nebo majetek – veřejný zájem

Jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty – všechny znaky: subjekt, objekt, subjektivní stránka, objektivní stránka

ŠÍŘENÍ NAKAŽLIVÉ LIDSKÉ NEMOCI § 152:

(1) odnětí svobody na **6m – 3 léta**, **zákazem činnosti nebo propadnutím věci** – kdo úmyslně způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci

- (2) odn.s. na **2 – 8 let** – spáchá-li čin jako člen organizované skupiny,
– za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelné pohromy,
– poruší-li takovým činem důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení...,
– způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví!
- (3) odn.s. na **3 – 10 let** – způsobí-li činem v odst.1 těžkou újmu na zdraví nejméně u 2 osob nebo smrt
- (4) odn.s. na **5 – 12 let** – způsobí-li činem v odst.1 smrt nejméně 2 osob
- (5) příprava je trestná.

POHLAVNÍ ZNEUŽITÍ § 187

- (1) odn.s. na 1-8 roků – kdo vykoná soulož s dítětem mladším 15 let
- (2) odn.s. na 2-10 roků – kdo vykoná soulož s dítětem mladším 15 let svěřeném jeho doзору
- (3) odn.s. na 5-12 roků – způsobí-li činem v odst.1 těžkou újmu na zdraví
- (4) odn.s. na 10-18 roků – způsobí-li činem v odst.1 smrt
- (5) příprava je trestná.

SOULOŽ MEZI PŘÍBUZNÝMI § 188

Kdo vykoná soulož s příbuzným v pokolení přímém nebo se sourozencem, bude potrestán odnětím svobody až na 3 léta.

OHROŽENÍ POD VLIVEM NÁVYKOVÉ LÁTKY § 274

- (1) odn.s. až na 1 ROK, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti – kdo ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem NL, vykonává zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život/zdraví nebo způsobit škodu na majetku
- (2) odn.s. na 6m – 3 léta, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán
- a) způsobí-li činem v odst.1 havárii, nehodu, ublíží jinému na zdraví, škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek
- b) spáchá to při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti (zejm. řídí-li hromadný dopravní prostředek) NEBO
- c) byl za takový čin v posl.2 letech odsouzen nebo z vězení propuštěn za tento čin.

NEDOVOLENÉ PĚSTOVÁNÍ ROSTLIN OBSAHUJÍCÍCH OMAMNOU NEBO PSYCHOTROPNÍ LÁTKU § 285

- (1) až na 6m, peněž.trestem/propad.věci–kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém rostl. konopí
- (2) až na 1R, peněž.trestem/propad.věci – -----,----- houby/jinou rostl.obsahující psychotr.l.
- (3) až na 3R, peněž.trestem – spáchá-li čin v odst. 1 nebo 2 ve větším rozsahu
- (4) na 6m až 5R – spáchá-li čin v odst. 1 nebo 2 ve značném rozsahu

Za množství větší než malé se pokládá takové množství jedu, které na základě současných vědeckých poznatků může po jednorázovém nebo opakovaném podání způsobit poškození zdraví.

Navíc:

Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu § 286

- (1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává precursor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu, bude potrestán O.S. až na 5 let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.
- (2) O.S. na 2 léta až 10 let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin v odst.1 jako člen organizované skupiny nebo ve značném rozsahu, nebo ve větším rozsahu vůči dítěti nebo získá takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

Šíření toxikomanie § 287

- (1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky **jinak podněcuje nebo šíří**, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.
- (2) O.S na 1 rok až 5 let/peněžitým trestem, spáchá-li čin uvedený v odst. 1 – jako člen organ.skupiny nebo vůči dítěti nebo tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejnou webovou sítí. (3) O.S na 2 -8 let, vůči dítěti mladšímu 15 let.

19. TRESTNÍ PRÁVO II. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: definice pojmu mládež, provinění, odpovědnost mladistvého, kategorie opatření ukládaných mladistvým, charakteristika jednotlivých kategorií (výchovná, ochranná, trestní), práva mladistvého v řízení.

Trestní odpovědnost mládeže upravuje **zákon č. 218/2003 Sb.**, o soudnictví ve věcech mládeže (*velké výjimky pro děti, než pro dospělé - trestní zákon*)

DEFINICE POJMU MLÁDEŽE

Dle § 2 zákona č. 218/2003 Sb. se mládeží rozumí:

- Děti mladší 15ti let v době spáchání TČ
- Mladiství, dovršil 15ti let, ale nepřekročil 18ctý rok věku v době spáchání provinění

PROVINĚNÍ = trestný čin spáchaný mladistvým !!!

Dle § 6 zákona č. 218/2003 Sb. se mládeží rozumí:

- (1) TČ spáchaný mladistvým se nazývá **proviněním**.
- (2) Nestanoví-li tento zákon jinak, platí pro posouzení provinění spáchaného mladistvým trestní zákoník.

Dle § 13 zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku je TČ: (§ 13 TRESTNÝ ČIN)

(1) TČ je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

(2) K tr.odpovědnosti za TČ je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

ODPOVĚDNOST MLADISTVÉHO

Dle § 5 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb.:

- (1) Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

Zánik trestnosti:

Dle § 7 účinná lítost:

Trestnost činu, na který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice je do 5 let, spáchaného mladistvým zaniká, jestliže mladistvý po spáchání činu:

- dobrovolně odstraní nebo napravit způsobený následek, anebo se o to pokusil, zejm. nahradil způsobenou škodu,..
- svým chováním projevils účinnou snahu po nápravě a
- čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost.

KATEGORIE OPATŘENÍ UKLÁDÁNA MLADISTVÝM:

Dle § 10 zák. č. 218/2003 Sb. jsou vymezeny následky provinění mladistvých. Ve věcech mladistvých se neukládá trest, ale tzv. opatření. Výchovná opatření. Ochranná opatření. Trestní opatření.

§ 10 Druhy opatření

(1) Mladistvému lze uložit pouze tato opatření: **a)** výchovná opatření, **b)** ochranná opatření a **c)** trestní opatření.

(2) Výchovná opatření je možné mladistvému, proti němuž se řízení vede, uložit s jeho souhlasem již v průběhu tohoto řízení před rozhodnutím soudu pro mládež o vině mladistvého.

Toto zákonné rozdělení vyjadřuje postupné použití sankcí od té nejmírnější po ta nejvíce zasahující do osobní svobody.

Trestní opatření by měla být ten poslední prostředek v případě, že nepostačí uloženi opatření výchovného či ochranného.

→ Mladiství může mít více opatření naráz

→ Opatření ukládá soud pro mládež (soud není veřejný u mladistvých!!!)

CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH KATEGORIÍ (VÝCHOVNÁ, OCHRANNÁ, TRESTNÍ)

VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ (15-20 paragraf)

Úkol – usměrňovat způsob života mladistvého a tím podporovat a zajišťovat jeho výchovu

- působí preventivně proti možné recidivitě ☺

Výchovnými opatřeními jsou:

- Dohled probačního úředníka** - rozumí se tím pravidelné sledování chování mladistvého (odsouzeného v jeho prostředí) v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování probačního programu a plnění uložených výchovných povinností a omezení (uloženým mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem). Za tímto účelem mladistvého pravidelně navštěvují v místě bydliště, pracoviště či školy.
- Probační program** (př. psychologický, vzdělávací, rekvalifikační program, obecně prospěšné práce)
- Výchovné povinnosti** (povinnost bydlet s rodiči, nahradit škodu, podrobit se léčbě závislosti na NL,...)
- Výchovná omezení** (př. zákaz návštěv určitých akcí – diskotéky, koncerty, dále zákaz styku s určitými osobami, které mají špatný vliv – osoby z party, dále zákaz NL)
- Napomenutí s výstrahou** – je nejmírnější z výchovných opatření, ačkoli v sobě obsahuje jistý sankční prvek. Jedná se o jednorázový akt, jehož obsahem je výtka mladistvému, ve které se zdůrazní, že se dopustil provinění a je upozorněn na následky případného opakování spáchání provinění. (Vytkne soud nebo v přípravném řízení státní zástupce, v přítomnosti jeho rodičů).

OCHRANNÁ OPATŘENÍ (21-23 paragraf)

- **Ochranné léčení** (ambulatně/ v nemocnici – psychiatrie). Tedy např. psychiatrické, protialkoholní, protitoxikomanické
- **Zabezpečovací detence** (je typ léčení, kdy mladiství, který spáchal TČ byl nepřičetný – není zodpovědný za svůj čin. Př. Trpí sexuální deviací. Výkon zabezpečovací detence je upraven zákonem č.129/2008 Sb. O výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů. V ČR máme 3 ústavy, v nichž dochází k výkonu zabezpečovací detence (Vazební věznice a Ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno (jako první v r. 2009), Opava a Praha (od 1.1.22). Tyto ústavy splňují podmínky zvláštní ostrahy a podmínky zajišťující chovancům léčebné, psychologické, vzdělávací, pedagogické, rehabilitační a činnostní programy. Je to tedy vlastně ochranné léčení, které je vykonáváno v uzavřeném zařízení, spravovaném vězeňskou službou, takže je mnohem těžší z něj uprchnout, než když je léčba vykonávána v lékařském zařízení. Zabezpečovací detence potrvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Soud nejméně (1x za rok u dospělých) a u **mladistvých 1x za 6m** přezkoumá, zda důvody pro její další pokračování ještě trvají.

- **Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty** (týká se to věcí, které byly získány TČ nebo věcí, jež ohrožují bezpečnost, či věcí, které náleží mladistvému, kterého nelze odsoudit, nebo u něhož bylo upuštěno od uložení opatření).
- **Ochranná výchova** (když je výchova zanedbaná, ve výchovný ústavě „pasták“ – max. do 18-19let)
 - Lze ji uložit pouze dle tohoto zákona (č. 218/2003 Sb.). ALE všechny předcházející dle trestního zákoníku - *ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci a zabránění části majetku*).
 - Ochranná výchova je vždy nařízena SOUDEM! Ato dětem starším 15 let (mladistvým), které spáchaly TČ. Výjimečně může být nařízena i dětem starším 12 let, kterým byl udělen výjimečný trest za spáchání T.činu. Zde slouží O. V. v podstatě jako alternativa trestu odn.svobody a může být nařízena max. do 18 let (v nutném příp.prodloužena do 19 let).
 - (Soud toto opatření nařizuje v rámci řízení podle zákona č.213/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže!!!! (*na rozdíl od uložení ústavní výchovy v občanskoprávním řízení - ústavní výchova je v ČR právně upravena občanským zákoníkem – 89/2012 Sb., procesní úprava je obsažena v zákoně o zvláštních řízeních soudních – 292/2013 Sb.*). Nepoplést to!!!!!!)
 - **Hlav.účelem O. V. je OCR společnosti před nebezpečím spáchání dalších provinění,**
ALE i OCR duševního, mravního a sociálního vývoje mladistvého!!

Podmínky pro uložení O.V.mladistvému:

- v případě mladistvých se O.V. ukládá v trestním řízení soudem, pokud je splněna alespoň 1 ze 3 následujících podmínek:
 1. o výchovu mladistvého **není náležitě postaráno**
 2. dosavadní výchova mladistvého byla **zanedbána**
 3. **prostředí**, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku dobré výchovy
- Opatření se vykonává ve výchovných zařízeních rezortu Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR, přičemž soud se snaží o zajištění zařízení, kde bude dítě nebo mladistvý pobývat v blízkosti jeho rodinných příslušníků nebo jiných blízkých osob. Ve výchovném zařízení je dětem nebo mladistvým poskytováno plné zaopatření – ubytování, strava, ošacení, učební pomůcky a hrazení nutných nákladů na vzdělání, zdravotní služby nebo kapesné pro osobní potřebu.

Výchovný ústav (pasták)

- Výchovný ústav pečuje o děti, starší patnácti let do jejich zletilosti (15-18 let), se závažnými poruchami chování, u nichž byla soudem nařízena ústavní výchova nebo uložena **ochranná výchova**.
- Jsou zřizovány **zvlášť pro dívky a zvlášť pro chlapce**.
- Samostatně jsou také zřizovány skupiny pro děti s uloženou ochrannou výchovou a také skupiny pro nezletilé matky s dětmi
- Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální, dětem je poskytována odborná speciálně-pedagogická i psychologická péče.
- Základní činnosti tvoří příprava na budoucí povolání.
- Součástí zařízení je základní nebo speciální škola, popřípadě odborné učiliště nebo praktická škola (či jiná forma středního vzdělávání), případně děti navštěvují učiliště či střední školu v regionu.

(1) Jestliže převýchova mladistvého pokročila do té míry, že lze očekávat, že i bez omezení, kterým je podroben během výkonu ochranné výchovy, se bude řádně chovat a pracovat, avšak dosud nepominuly všechny okolnosti, pro něž byla ochranná výchova uložena, může soud ochrannou výchovu přeměnit v ústavní výchovu, nebo může rozhodnout o podmíněném umístění mladistvého mimo takové výchovné zařízení. Přitom může mladistvému uložit dohled proběh.úředníka/jiné výchovné opatření.

(2) Nesplní-li mladistvý očekávání, že bez omezení, jimž byl podroben ve výchovném zařízení, kde vykonával ochrannou výchovu, se bude řádně chovat, soud pro mládež podmíněné umístění mimo výchovné zařízení zruší a rozhodne, že se ve výkonu ochranné výchovy pokračuje. Obdobně postupuje soud pro mládež při přeměně ústavní výchovy na ochrannou výchovu.

TRESTNÍ OPATŘENÍ (24-35 paragraf)

- ✚ Trestní opatření v sobě zahrnují určitý prvek trestní represe působící újmu.
- ✚ Hrozba uložení trestního opatření působí do jisté míry preventivně a měla by být využívána jako poslední prostředek trestního působení na mladistvého pachatele. Na mladistvého je nutné se dívat jako na jedince, jehož rozumový a mravní vývoj není zcela dokončen.
- ✚ Za spáchání provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:
 - **Obecně prospěšné práce** (musí být vykonány nejdéle do 1 roku od uložení na náklady mladistvého ve volném čase, za každou neodpracovanou hodinu trestu obecně prospěš.prací vyměří soud odsouzenému 1 den trestu O.S., na jejich odpracování dohlíží Probační a mediační služba. (Úkon probace = dohled, kontrola). OPP mohou být odsouzenému uloženy pouze za přečin – nedbalostní TČ/úmyslné TČ, na než trest.zákoník stanoví trest O.S s HHS do 5 let)
 - **Peněžitě opatření**
 - Peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu
 - **Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty**
 - **Zákaz činnosti**
 - **Zákaz držení a chovu zvířat**
 - **Vyhoštění**
 - **Domácí vězení** (ukládá se na dobu až dvou let)

- **Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce**
- Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení)
- **Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem**
- **Odnětí svobody nepodmíněně**
= v ČR máme speciální oddělení pro mladistvé

(podmíněně – nejde do vězení, ale má podmínku)

PRÁVA MLADISTVÉHO V ŘÍZENÍ § 42 (č. 218/2003 Sb.)

(1) má právo na zacházení přiměřené jeho věku, duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu.

(2) má právo být poučen o jeho právech a možnost jejich uplatnění (a to orgány činnými dle tohoto zákona)

(3) má právo být poučen o:

- a) stadiích trestního řízení a úloze orgánů činných podle tohoto zákona během těchto stadií,
- b) právu zákonného zástupce nebo opatrovníka mladistvého být poučen o právech, která mladistvému náleží,
- c) právu zákonného zástupce nebo opatrovníka mladistvého zúčastnit se těch úkonů, kterých se může podle zákona zúčastnit mladistvý,
- d) ochraně jeho soukromí v trestním řízení,
- e) povinnosti orgánů činných podle tohoto zákona se zvláštní pečlivostí objasňovat a dokazovat příčiny jeho provinění a skutečnosti významné pro posouzení jeho osobních, rodinných i jiných poměrů a
- f) nutnosti konat hlavní líčení a veřejné zasedání v jeho přítomnosti, nejde-li o řízení proti uprchlému.

(4) má právo být poučen o:

- a) tom, že může být vzat do vazby jedině tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak, že rozhodnutí o vzetí do vazby musí být řádně odůvodněno, dále o trvání vazby, o přezkoumávání důvodů vazby a o možnostech nahrazení vazby jiným opatřením a
- b) podmínkách pro podmíněně odložení podání návrhu na potrestání, podmíněně zastavení trestního stíhání, narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání.

Nutná obhajoba mladistvého § 42a

(1) Mladistvý **musí mít obhájce** (do 18 let, příp. do 21 let)

- a) od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit,
- b) ve vykonávacím řízení, rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání, nebo
- c) v řízení o stížnosti pro porušení zákona, v řízení o dovolání a v řízení o návrhu na povolení obnovy řízení, rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání, a to do dovršení 18 let věku.

(2) V případě podle odstavce 1 písm. a) musí mít mladistvý obhájce až do dovršení 21 let věku, považuje-li to soud a v přípravném řízení státní zástupce za vhodné s přihlédnutím k dosaženému stupni rozumové a mravní vyspělosti mladistvého a okolnostem případu.

Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
(zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

20. SPRÁVA ŠKOLSTVÍ. Zařazení v systému práva, prameny, obsah, základní cíle, práva žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků, praktické problémy při aplikaci, povinnost žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků, praktické problémy při aplikaci, bezpečnosti a ochrana zdraví ve školách, školní řád, výchovná opatření (podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví ve školách, charakteristika základních vnitřních dokumentů školy, výchovná opatření – problematika trestání žáků: praktické problémy při aplikaci výchovných opatření).

ZAŘAZENÍ V SYSTÉMU PRÁVA:

Právní předpisy, které upravují poslání, systém a správu školství bývají vymezovány jako tzv. **ŠKOLSKÉ PRÁVO**.

Správa školství – veškerá správa, která má výchovně-vzdělávací záměr.

Školství – obecný termín zahrnující vzdělávání ve všech jeho formách, instituce zabezpečující vzdělávání a podpůrné služby

Pracovníci ve školství v ČR - pedagogický pracovník, nepedagogický pracovník

Legislativní rámec správy školství: Školský zákon, nařízení vlády, vyhlášky MŠMT, vnitřní předpisy MŠMT, Systém školství v ČR

PRAMENY: zákon č.

561/2004 Sb. Školský zákon - Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících

306/1999 Sb. Zákon o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízení

109/2002 Sb., Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

179/2006 Sb. Zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů

111/1998 Sb. Zákon o vysokých školách

OBSAH:

Orgány podílející se ve správě školství:

- **MŠMT** - zpracovává koncepci vzdělávání, řídí výkon státní správy ve školství, vede rejstřík škol, schvaluje učební plány (osnovy), schvaluje finanční normativy na žáka,...
- **Česká školní inspekce (ČŠI)** - kontroluje dodržování právních předpisů ve školství, provádí inspekční činnost.
- **Orgány kraje**
 - odbory školství na krajských úřadech – vykovávají státní správu v přenesené působnosti v oblasti školství, zpracovávají programy rozvoje vzdělávání, jsou zřizovatelé odborných učilišť, SŠ, VOŠ, VŠ a školských zařízení.
- **Orgány obcí**
 - Odbory školství na obecních úřadech - vykovávají státní správu v přenesené působnosti a samosprávu v oblasti školství, zajišťují podmínky pro realizaci povinné školní docházky, jsou zřizovateli MŠ, ZŠ a školských zařízení.

Zřizovatelé škol a školských zařízení: Stát, kraje, obce, soukromé FO a PO

ŠKOLSKÝ ZÁKON – obsah

1. *Předmět úpravy*
2. *Zásady a cíle vzdělávání*
3. *Vzdělávací programy (RVP, ŠVP, pro vyšší odborné školy)*
4. *Vzdělávací soustava, školy a školská zařízení a jejich právní postavení*
5. *Dlouhodobé záměry a výroční zprávy*
6. *Hodnocení škol, školských zařízení a vzdělávací soustavy*
7. *Vyučovací jazyk a vzdělávání příslušníků národnostních menšin*
8. *Vzdělávání příslušníků národnostních menšin*
9. *Vyučování náboženství*
10. *Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných*
11. *Poradenská pomoc školského poradenského zařízení*
12. *Vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů*
13. *Individuální vzdělávací plán*
14. *Vzdělávání cizinců a osob pobývajících dlouhodobě v zahraničí*
15. **Práva a povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků**
16. *Práva a povinnosti pedagogických pracovníků*
17. *Organizace vzdělávání ve školách*
18. *Učebnice, učební texty, školní potřeby*
19. *Dokumentace škol a školských zařízení (evidence dětí – školní matrika, vzdělávací programy, výroční zprávy, třídní kniha, školní řád, záznamy z pedagogických rad, knihu úrazů,*
20. **Bezpečnost a ochrana zdraví ve školách a školských zařízeních**

Předmět úpravy § 1

- Tento zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání ve školách (dále jen vzdělávání) a školských zařízeních
- Stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova uskutečňuje
- Vymezuje práva a povinnosti FO a PO při vzdělávání
- A stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství

Zásady a ZÁKLADNÍ CÍLE §2 dle 561/2004 Sb.

(1) Vzdělávání je založeno na zásadách: ZÁSADA:

- **rovného přístupu ke vzdělání pro občany ČR (i EU) bez jakékoliv diskriminace** (z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, národnosti, původu, zdravotního stavu,...). *(mají stejná práva a povinnosti)*
- **zohledňování vzdělávacích potřeb**
- **úcty, respektu, solidarity, důstojnosti a názorové snášenlivosti** účastníků vzdělávání. *(mezi sebou a mezi učiteli a žáky).*
- **bezplatného ZŠ a SŠ vzdělání** pro občany ČR (i EU) ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí.
- **svobodného šíření poznatků**, které vyplývají ze současného poznání (pochopení) světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání. *(není zakázáno o něčem mluvit, mimo politické a náboženské agitace).*
- **zdokonalování vzdělávání na základě vědy a výzkumu a používání účinných moderních pedagogických metod.**
- **hodnocení výsledků** vzdělávání vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených školským zákonem a vzdělávacími programy. *(co všechno se má za určité období naučit).*
- **Zásada možnosti vzdělávání se po dobu celého života (univerzity 3 věku).**

(2) ZÁKLADNÍMI CÍLI vzdělávání jsou zejména!!

- rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání info a učení se v průběhu celého života,
- získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného.
- pochoopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti; zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod
- získání a uplatňování znalostí o ŽP a jeho OCR vycházející ze zásad TUR a o bezpečnosti a OCRě zdraví.
- poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic,
- utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého,

+ můžu říct: Cíle základního vzdělávání dle RVP ZV

CÍLE VZDĚLÁVÁNÍ: základní vzdělávání na 2. st. pomáhá žákům získat **VĚDOMOSTI, DOVEDNOSTI A NÁVYKY!!!**

Hlavní cíl: utvářet a postupně rozvíjet KK a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání (orientace na situace blízké životu a na praktické jednání).

Dílčí cíle: osvojení strategie učení a motivace pro celoživotní učení; tvořivé myšlení, logické uvažování, řešení problémů; komunikace, spolupráce, respektovat práci a úspěchy (i druhých); svobodné a zodpovědné jednání, práva povinnost; empatie; chránit fyz., duš. a soc. zdraví a být za ně odpovědný; tolerance a ohleduplnost.

KK = soubor **VĚDOMOSTÍ, DOVEDNOSTI, SCHOPNOSTÍ, POSTOJŮ A HODNOT** pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena ve společnosti. **Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti.**

- k učení - žák vyhledává a třídí info o infekčních onemocněních
- k řešení problémů - žák volí vhodné způsoby, jak předcházet I.O.
- komunikativní - žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory k tématu v písemném i ústním projevu
- sociální a personální - žák přispívá k diskuzi a účinně spolupracuje
- občanské - žák respektuje přesvědčení druhých lidí
- pracovní - žák dodržuje vymezená pravidla při aktivizační metodě/používá bezpečně materiály, nástroje,....
- + Digitální (NOVĚ OD R. 2021) - žák dokáže vyhledat relevantní informační zdroje, zhodnotit jejich kvalitu a využitelnost

PRÁVA ŽÁKŮ, STUDENTŮ A ZÁK. ZÁSTUPCŮ DĚTÍ A NEZLET. ŽÁKŮ §21 (ŠZ)

(1) Žáci a studenti mají právo NA:

- vzdělávání a školské služby
- info o průběhu a výsledcích svého vzdělávání,
- volit a být voleni do školské rady, jsou-li zletilí,
- zakládat v rámci školy samosprávné orgány žáků a studentů (šk.parlament – předseda, místopředseda), volit a být do nich voleni, pracovat v nich a jejich prostřednictvím se obracet na ředitele školy/školskou radu s tím, že ředitel nebo š.rada jsou povinni se stanovisky a vyjádřeními těchto samosprávných orgánů zabývat a své stanovisko k nim odůvodnit
- vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost odpovídající jejich věku a stupni vývoje,
- na info a poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání

(2) Práva uvedená v odst.1 s výjimkou písmen a) a d) mají také **zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků.**

(3) Na info dle odst.1 písm. b) mají v případě zletilých žáků a studentů právo také jejich rodiče, popřípadě osoby, které vůči zletilým žákům a studentům plní vyživovací povinnost.

Takže: B, C, E, F – platí pro rodiče dětí a nezletilých žáků

Takže: B – platí pro rodiče zletilých, ale pozor, podotázka se neptá na zletilé

Co se týče školního parlamentu, volba může probíhat na každé škole jinak. Například učitelky z každé třídy vyberou 5 žáků, ti se pak zapsali na tabuli a žáci pak vybírali z tohoto výběru, napsali na papírek jméno ze třídy, a kdo měl nejvíc čárek,...mohou být dva zástupci z každé třídy. Co se týče předsedy a místopředsedy, tak po radě s metodikem a vých.poradcem je lepší, když není určován předseda a místopředseda, je lepší, aby byli jako dva stejně rovni zástupci, žádné někdo víc, někdo méně. A může to být specifikováno například na zapisovatele a mluvčího. Řeší například, když má někdo ve třídě problém, třeba s učitelem, tak pak jdou za ředitelem, nebo také sepiší nápady, co by si přáli, kam a výlet,....

PRAKTICKÉ PROBLÉMY PŘI APLIKACI:

- v případě výskytu šikany, žák se bojí chodit do školy, i přesto, že má tedy právo na vzdělávání
- žák má problém se známkou, tak mu ji objasním
- napadnutí volby do parlamentu

POVINNOSTI ŽÁKŮ, STUDENTŮ A ZÁK. ZÁSTUPCŮ DĚTÍ A NEZLET. ŽÁKŮ §22 (ŠZ):

(1) Žáci a studenti jsou povinni:

- a) plnit povinnou školní docházku a řádně se vzdělávat
- b) dodržovat školní a vnitřní řád školy a předpisy a pokyny školy a školského zařízení k OCR zdraví a bezpečnosti.
- c) plnit pokyny pedagogických pracovníků a školských zařízení

(2) ZLETILÍ žáci a studenti jsou dále povinni:

- a) informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, obtížích,...jež by mohly ovlivnit průběh vzděl.
- b) dokládat důvody nepřítomnosti ve vyučování
- c) oznamovat škole a šk. zařízení údaje podstatné pro průběh vzdělávání, (dle § 28 odst. 2 a 3 - např. osobní údaje, adresu, údaje o znevýhodnění, o mimoř.nadání, o podpůrných opatřeních, o zdravotní způsobilosti ke vzdělávání, o zdravotních obtížích,...)

(3) ZÁKONNÍ ZÁSTUPCI dětí a nezletilých žáků jsou povinni:

- a) zajistit docházku dítěte
- b) dostavit se na vyzvání do školy/š.z.
- c) informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, obtížích,...jež by mohly ovlivnit průběh vzděl.
- d) dokládat důvody nepřítomnosti dítěte a žáka ve vyučování
- e) oznamovat škole a šk. zařízení údaje podstatné pro průběh vzdělávání.

PRAKTICKÉ PROBLÉMY PŘI APLIKACI:

- není připravený na hodinu, nenosí pomůcky
- chodí za školu, rodiče dítě kryjí
- rodič nepřijde na vyzvání do školy, nekontroluje dítě

Základní školy mají na svých stránkách vždy odkaz na sekci o ustanoveních pro žáky a rodiče, tedy na **školní řád**, kde veškerá **práva a povinnosti** nalezneme. **Škola si je formuluje podle svých potřeb, vždy však vychází ze školského zákona.**

STUPNĚ ZÁVAŽNOSTI PORUŠENÍ ŠKOLNÍHO ŘÁDU:

Méně závažné porušení:

- nepřezouvání se, pozdní příchody do výuky, rušení výuky (př.: používání tel.), nerespektování pokynů pedagoga ve výuce i mimo ni, neohlášení absence do 3 dnů, neomluvená absence do 12 vyuč.hod., neohlášení změn osobních údajů (např. změna bydliště), nedbalostní chování k zařízení školy, znečišťování školy a okolí → napomenutí třídního, důtka třídního/ředitele

Závažné porušení:

- opakovaná, méně závažná porušování kázně, hrubé a agresivní chování k zaměstnancům školy, úmyslné narušování výuky, úmyslné ničení školního majetku nebo majetku spolužáků; neomluvená absence (13-30 hod.), kouření, požívání alkoholu, omamných a psychotropních látek ve škole a na školních akcích; falšování podpisů a přepisování známek; úmyslné pozměnění programového vybavení školních PC a sítě; úmyslné nepravdivé obviňování, hrubé chování a šikanování spolužáků → důtka ředitele školy, až 3. z chování; *podmíněné vyloučení (na SŠ, SOU).*

Hrubé porušení:

- fyzické napadení spolužáka, hrubé oslovení, úmyslné útoky na pracovníky školy, úmyslné způsobení újmy na zdraví, krádež nebo úmyslné poškození inventáře, učebních pomůcek a materiálu školy ve větším rozsahu, manipulace s drogami, zbraněmi, neomluvená absence větší než 30 hodin → *podmíněné vyloučení, vyloučení žáka (SŠ, SOU).*

V případě, že **žák hrubě poruší** školní řád či jiná nařízení školy, je možné mu udělit sníženou známku z chování i bez předchozího udělení napomenutí a důtky. Každá škola má svůj vlastní systém prořešků a přestupků vůči školnímu řádu a jiným nařízením, tzn. že si stanovuje sankci za každý přestupek. Toto bývá nejčastěji zakotveno ve školním řádu dané školy.

Takže jde zkrátka o porušování škol.řádu, žáci i rodiče jsou na začátku školního roku vždy poučeni a podepisují papír, že byli seznámeni. Žáci jsou také seznámeni a poučeni o bezpečnosti na začátku škol.roku.

*= vzniku

BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ VE ŠKOLÁCH

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci ve školách a školských zařízeních je opatřena § 29 zákona č. 561/2004 Sb. (škols.zákon):

(1) povinnost škol a šk. zařízení PŘIHLÍŽET k zákl.fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů, VYTVÁŘET podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení * soc-patol.jevů.

(2) povinnost škol a šk. zařízení ZAJIŠŤOVAT bezpečnost a OCR zdraví a POSKYTOVAT info nezbytné k zajištění

(3) **povinnost VÉST EVIDENCI ÚRAZŮ**, vyhotovit a zaslat záznam o úrazu stanoveným orgánům a institucím. Ministerstvo stanoví vyhláškou způsob evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu, vzor záznamu o úrazu a okruh orgánů a institucí, jimž se záznam o úrazu zasílá.

(4) Žáci mohou nakládat s nebezpeč.chemic.látkami/vysoce toxick.směsmi, **pouze pod dohledem osoby s odbor. způsobilostí** dle zákona upravujícího OCR veřejného zdraví vykonávaným způsobem stanoveným prováděcím právním předpisem,

(5) Ministerstvo stanoví vyhláškou látky a směsi, se kterými mohou žáci nakládat při základním, středním a zájmovém vzdělávání a při poskytování školských služeb,...a stanoví také podmínky s jejich nakládáním a způsob výkonu dohledu.

BOZP ve školách je také ošetřena metod.pokynem MŠMT ČR.

- školy ve školním řádě uvádí práva a povinnosti žáků, kde je zmíněna i OCR zdraví
- **žáci musí být na začátku škol.roku poučeni o bezpečném chování + podpis žáků i třídního (třídnice), že byli poučeni**
- **povinnost poučit žák také na začátku zimních/jarních/letních prázdnin**
- **případný úraz zaznamenat do Knihy úrazů**

PRO ZAMĚSTNANCE!!! = nařízení vlády č. 201/2010 Sb.

KNIHA ÚRAZŮ a záznamy o úrazech dětí, žáků a studentů, popřípadě lékařské posudky

Evidenci úrazů upravuje na základě § 29 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb. vyhláška **č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů**, ve znění vyhlášky č. 57/2010 Sb., vydává MŠMT!

§ 1 Kniha úrazů:

(1) evidují se všechny úrazy dětí, žáků a studentů (dále jen "úraz") nejpozději do 24 hodin od okamžiku, kdy se škola nebo školské zařízení o úrazu dozví.

(2) V knize úrazů se uvede:

- a) pořadové číslo úrazu,
- b) jméno, popřípadě jména, příjmení a datum narození zraněného,
- c) popis úrazu,
- d) popis události, při které k úrazu došlo, vč. údaje o datu a místě události,
- e) zda a kým byl úraz ošetřen,
- f) podpis zaměstnance, který provedl zápis do knihy úrazů,
- g) další údaje, pokud jsou potřebné k sepsání záznamu o úrazu.

(3) Osobní údaje, které jsou součástí knihy úrazů, mohou být zpracovávány pouze za účelem evidence úrazů, popřípadě jako podklad pro vyhotovení záznamu o úrazu.

§ 2 Záznam o úrazu

(1) Záznam o úrazu škola nebo školské zařízení vyhotovuje, jde-li o

- a. úraz, jehož důsledkem byla **nepřítomnost** žáka ve škole/školském zařízení zasahující alespoň do 2 po sobě jdoucích vyučovacích dnů, nebo
- b. **smrtelný úraz**; smrtelným úrazem se pro účely této vyhlášky rozumí takové poškození zdraví, které způsobilo smrt po úrazu nebo na jehož následky žák zemřel nejpozději do 1 roku od vzniku úrazu.

(2) Záznam o úrazu se vyhotoví na formuláři

(4) Škola nebo školské zařízení vyhotoví o úrazu, který není uveden v odstavci 1, záznam, pokud je pravděpodobné, že žák bude poskytnuta náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění způsobené úrazem.

(5) Jedno vyhotovení záznamu o úrazu předá škola/školské zařízení zletilému žákovi, v příp. nezletilého žáka jeho zákonnému zástupci.

(6) Škola/školské zařízení bez zbytečného odkladu aktualizuje záznam o úrazu

- a) pokud byla poskytnuta náhrada za bolest nebo náhrada za ztížení společenského uplatnění způsobené úrazem, nebo
- b) v případě smrtelného úrazu, pokud k úmrtí došlo po vyhotovení záznamu o úrazu.

§ 3 Hlášení úrazu

(1) O úrazu nezletilého žáka podá škola/školské zařízení bez zbytečného odkladu hlášení jeho zákonnému zástupci.

(2) Nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že v souvislosti s úrazem byl spáchán trestný čin nebo přestupek, nebo jedná-li se o smrtelný úraz, podá škola/školské zařízení bez zbytečného odkladu hlášení místně příslušnému útvaru PČR.

(3) O úrazu podá škola/školské zařízení bez zbytečného odkladu hlášení pojišťovně, u které je škola/školské zařízení pojištěno pro případ své odpovědnosti za škodu vzniklou na životě a zdraví žáků, pokud mají takové pojištění sjednáno.

§ 4 Zasílání záznamu o úrazu

(1) Záznam o úrazu podle § 2 odst. 1 písm. a) a odst. 4 zasílá škola/školské zařízení za uplynulý kalendářní měsíc, nejpozději do pátého dne následujícího měsíce,

- a) zdravotní pojišťovně žáka a
- b) České školní inspekci.

(2) Záznam o smrtelném úrazu zasílá škola nebo školské zařízení do 5 pracovních dnů po podání hlášení

- a) zřizovateli (písemně)
- b) zdravotní pojišťovně žáka,
- c) České školní inspekci (zasílá se v elektronickém formuláři)
- d) místně příslušnému útvaru PČR

ŠKOLNÍ ŘÁD

Dle Školského zákona, § 30

- (1) Vydává ředitel!!!! (ředitel školy školní řád, ředitel šk. zařízení vnitřní řád)
- (2) musí ho zveřejnit na přístupném místě ve škole – a všichni (zaměstnanci, žáci, zák.zástupci) se s ním seznámí na začátku školního roku a podepsat ho!

Obsahuje:

- Podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí, Ž, S a zák.zástupců + podrobnosti o pravidlech vztahů s ped.pracovníky
- Provoz a vnitřní režim školy
- Podmínky zajištění bezpečnosti a OCR zdraví dětí, Ž, S a jejich OCR před s. p. jevy, diskriminací, násilím,..
- podmínky zacházení s majetkem
- pravidla pro hodnocení

NOVĚ 2020 (Nový školní zákon č. 284/2020 Sb.)

Školní/vnitřní řád **může omezit/zakázat používání mobilů** a jiných zařízení dětmi, žáky, studenty, s výjimkou jejich používání v nezbytném rozsahu ze zdravotních důvodů.

- každá škola si vytváří svůj školní řád (jednotný celostátní model neexistuje), s kterým jsou Ž i rodiče seznámeni
- škola má možnost zohlednit svou situaci, místní podmínky, zaměření a jiná specifika, ale musí vycházet ze školsk.zákona
- v rámci VKZ – využít v rámci tématu PRAVIDLA = upravuje práva a povinnosti dětí a jejich zákon.zástupců, provoz a vnitřní režim školy, podmínky zajištění bezpečnosti a OCR zdraví dětí, zacházení s majetkem a nárok na info o průběhu vzdělávání

CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH VNITŘNÍCH DOKUMENTŮ ŠKOLY

Dle školského zákona č. 561/2004 Sb. § 28 vedou školy tyto dokumenty:

- a) rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku a o jeho změnách a doklady uvedené v § 147,
- b) evidenci dětí, žáků nebo studentů (dále jen „**ŠKOLNÍ MATRIKA**“),
- c) doklady o přijímání dětí, žáků, studentů a uchazečů ke vzdělávání, o průběhu vzdělávání a jeho ukončování,
- d) **VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY**
- e) **výroční zprávy** o činnosti školy, zprávy o vlastním hodnocení školy,
- f) **TŘÍDNÍ KNIHU**, která obsahuje průkazné údaje o poskytovaném vzdělávání a jeho průběhu,
- g) **ŠKOLNÍ ŘÁD** nebo vnitřní řád, rozvrh vyučovacích hodin,
- h) **záznamy z pedagogických rad**,
- i) **KNIHU ÚRAZŮ** a záznamy o úrazech dětí, žáků a studentů, popřípadě lékařské posudky,
- j) protokoly a záznamy o provedených kontrolách a inspekční zprávy,
- k) personální a mzdovou dokumentaci, hospodářskou dokumentaci a účetní evidenci a další dokumentaci stanovenou zvláštními právními předpisy.

ŠKOLNÍ MATRIKA = evidence žáků

- jméno, příjmení, rodné číslo, státní občanství, místo narození, trvalé bydliště
- údaje o předchozím vzdělání
- údaje o znevýhodnění žáka (př. podpůrná opatření)
- údaje o zdravotní způsobilosti ke vzdělávání a o zdravotních obtížích, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání,
- info o zákonných zástupcích – jméno, příjmení, trvalé bydliště, adresa, kontakt

VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY: Dle zákona takto: paragraf 4-5)

1. RVP – závazné pro ŠVP, vydává MŠMT a konzultují to s jinými ministerstvy pro jednotlivé obory vzdělávání. Jsou zpracovány pro jednotlivé obory vzdělávání. Zahrnují obsah, rozsah vzdělávání, pravidla pro průběh a ukončení. Jsou závazné pro tvorbu učebnic.

2. ŠVP – vydává ředitel, úprava vzdělání konkrétních škol

Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na 2 úrovních: (**DVOUSTUPŇOVÉ KURIKULUM**) – pro vzdělávání žáků od 3-19 let

- **STÁTNÍ ÚROVEŇ:** RVP – tvoří závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy vývoje
 - Předškolní, základní, střední, ostatní
 - RVP PV RVP ZV RVP G RVP ZUV
 - ZŠS SOV JŠ
- **ŠKOLNÍ ÚROVEŇ:** ŠVP – dle nich se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách
 - Vytváří každá škola sama na základě RVP, konkretizace učiva

Vydávány MŠMT!

RVP ZV (1.9.2005) upravená verze 1.9. 2013, 1.9. 2017.

V roce 2021 vydalo MŠMT revidovaný RVP ZV. Cílem revize bylo modernizovat obsah vzdělávání tak, aby odpovídalo dynamice a potřebám 21. století. Nový RVP ZV zavádí vzdělávací oblast Informatika a rozvoj digitální gramotnosti žáků zařazuje na úroveň klíčové kompetence.

Školy mohou začít vyučovat podle ŠVP upraveného v souladu s revidovaným RVP ZV **od 1. září 2021**. Nejpozději musí zahájit tuto výuku **1. září 2023** ve všech ročnících 1. stupně a **1. září 2024** ve všech ročnících 2. stupně.

- ❖ Vycházejí z nové strategie vzdělávání, zdůrazňují KK + jejich provázanost a uplatnění v praktickém životě.
- ❖ RVP ZV je otevřený dokument, který bude v urč. časových etapách INOVOVÁN podle měnících se potřeb společnosti, zkušenosti učitelů se ŠVP i podle měnících se potřeb a zájmů žáka.
- ❖ Navazuje na RVP PV a je východiskem pro RVP SŠ.
- ❖ Specifikuje úroveň KK, kterou by žáci měli dosáhnout na konci ZŠ!
- ❖ Vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo
- ❖ Stanovuje standardy pro ZV
- ❖ Podporuje komplexní přístup k realizaci vzděl.obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování a předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, odlišných metod, forem výuky a využití všech podpůrných opatření ve shodě s indiv.potřebami žáků.

ŠVP

- ✓ Každá škola si jej zpracovává sama na základě RVP ZV
- ✓ Vychází z konkrétních vzdělávacích záměrů školy, zohledňuje potřeby a možnosti žáků, reálné podmínky a možnosti školy i oprávněné požadavky zákonných zástupců
- ✓ Ředitel školy odpovídá za zpracování ŠVP, také jej vydává a k návrhu ŠVP se vyjadřuje školská rada (zřizovatel – zastupitelé z obce; dále učitelé a zástupci rodičů)
- ✓ Je součástí povinné dokumentace školy a musí být zpřístupněna veřejnosti
- ✓ Je vytvářen jako relativně stálý dokument a změny vydává opět ředitel
- ✓ ŠVP se archivuje dle zákona č.499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě
- ✓ Pro tvorbu ŠVP je připraven od MŠMT dokument – Manuál pro tvorbu ŠVP – popisuje, jak by měl program vypadat, co obsahovat a jak ho tvořit ☺

Struktura RVP ZV: (12)

A	- Vymezení RVP ZV v systému kurik.dokumentů
B	- Charakteristika ZV
C	- Pojetí a cíle ZV
	- KK, VO, PT, RUP
D	- Vzdělávání žáků se spec.vzděl.potřebami
	- Vzdělávání žáků nad. a mimořádně nadaných
	- Podmínky pro vzdělávání (materiální, personální, hygienické, organizační)
	- Zásady pro tvorbu ŠVP
	- Slovníček použitých výrazů (příloha, standardy pro ZV)

Struktura ŠVP: (6)

- **Identifikační údaje školy** (údaje o škole – adresa, název, ředitel, zřizovatel, platnost od)
- **Charakteristika školy** (velikost a vybavení, charakteristika ped.sboru, dlouhodobé projekty, umístění školy)
- **Charakteristika ŠVP** (zaměření školy, výchovné a vzdělávací strategie, výuka žáků se spec.vzděl.potřebami a žáků mimořádně nadaných, začlenění PT)
- **Učební plán** (celkový a ročníkový – tabulace, poznámky k učebnímu plánu)
- **Učební osnovy** (název vyučovacího předmětu, charakteristika VP, vzdělávací obsah VP)
- **Hodnocení žáků a autoevaluace školy** (pravidla pro hodnocení)

Je to uvedeno v RVP, že každá škola má mít toto uvedeno v ŠVP (takže RVP překlápíme do ŠVP)!

Vzdělávací soustava §7

- Tvoří ji školy a školská zařízení
- **Druhy škol:** MŠ, ZŠ, SŠ (g, soš, sou), konzervatoř, VOŠ, základní umělecká škola a jazyková škola s právem s.j.z.
- **Školské zařízení:** poskytuje služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí, nebo zajišťuje ústavní a ochrannou výchovu anebo preventivně výchovnou péči
- **Druhy Školských zařízení:** zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (Contexta), školská poradenská zařízení (PPP, SPC – speciálně pedagogická centra), školská zařízení pro zájmové vzdělávání (školní družiny, ekocentrum), školská účelová zařízení, školská výchovná a ubytovací zařízení (domov mládeže, internát), zařízení školního stravování (školní jídelna), školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy (diagnostický ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav) a školská zařízení pro preventivně výchovnou péči.

TŘÍDNÍ KNIHA

- školní tiskopis (formulář) pro zápis seznamu žáků v dané třídě, počty omluv. a neomluvených hodin, probírané učivo, atd.
- Povinnost zapisovat info do třídnice má každý učitel v dané třídě
- Do elektronické třídní knihy se zapisuje stejně jako do tiskopisu (= stabilita, bezpečnost, jednoduchost a přehlednost = špička českého trhu)
- **Části:**
 - Seznam povinných a nepovinných předmětů
 - Hospitace a inspekce ve třídě
 - Seznam Ž
 - Denní záznamy o výuce
 - List se zasedacím pořádkem + rozvrhem

VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ

Výchovná opatření jsou ošetřena Školským zákonem (§ 31):

- **Výchovná opatření** = pochvaly nebo jiná ocenění a kázeňská opatření (podmíněné vyloučení, vyloučení) a další kázeňská opatření, která nemají právní důsledky. Uděluje ředitel nebo třídní učitel, stanovené MŠMT.
- Ředitel školy/školského zařízení může v případě závažného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem rozhodnout o **podmíněném vyloučení** nebo o **vyloučení**. V rozhodnutí o podmíněném vyloučení stanoví ředitel zkušební lhůtu, nejdéle na dobu 1 roku. Dopustí-li se žák/student v průběhu zkušební lhůty dalšího zaviněného porušení povinností může ředitel rozhodnout o jeho vyloučení.
- Žáka lze podmíněně vyloučit nebo vyloučit ze školy pouze v případě, pokud splnil povinnou školní docházku.
- Zvláště hrubé slovní a úmyslné fyzické útoky vůči pracovníkům školy/ školského zařízení se vždy považují za závažné zaviněné porušení povinností.
- O podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka/studenta rozhodne ředitel školy do 2 měsíců ode dne, kdy se o provinění žáka nebo studenta dozvěděl, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy se žák/student provinění dopustil, s výjimkou případu, kdy provinění je klasifikováno jako trestný čin podle zvláštního právního předpisu.
- O svém rozhodnutí informuje ředitel pedagogickou radu.

Systém kázeňských opatření ve školách:

1. Napomenutí třídního učitele (NTU)
2. Důtka třídního učitele (DTU)
3. Důtka ředitele školy (DRŠ)
4. Snížená známka z chování – 2. stupeň
5. Snížená známka z chování – 3. stupeň
6. Podmínečné vyloučení ze studia (pouze v případě, že žák splnil povinnou školní docházku)
7. Vyloučení ze studia (pouze v případě, že žák splnil povinnou školní docházku)

Pravidla viz výše: STUPNĚ ZÁVAŽNOSTI PORUŠENÍ ŠKOLNÍHO ŘÁDU

Třídní učitel neprodleně oznámí řediteli školy uložení důtky třídního učitele. Důtku ředitele školy lze žákovi uložit pouze po projednání v pedagogické radě.

Klasifikaci chování žáka navrhuje třídní učitel. Svůj návrh projednává s učiteli, kteří ve třídě vyučují, s ostatními učiteli a ředitelem školy na pedagogické radě. Kritériem pro klasifikaci chování je dodržování pravidel stanovených **školním řádem** během klasifikačního období.

Při klasifikaci chování se přihlíží k věku, morální a rozumové vyspělosti žáka.

Pochvaly:

Třídní učitel chválí žáka průběžně, písemnou pochvalou uděluje zápisem do žákovské knížky a na vysvědčení za:

- výraznou školní iniciativu
- déletrvající úspěšnou práci
- reprezentaci školy

Pochvala třídního učitele se zaznamenává do dokumentace žáka.

Ředitel školy po projednání na pedagogické radě uděluje pochvalu za:

- mimořádnou školní iniciativu
- dlouhodobou úspěšnou práci
- reprezentaci školy na krajské nebo celostátní úrovni
- mimořádný čin

Pochvala ředitele školy se taktéž uděluje písemně do žákovské knížky a na vysvědčení a zaznamenává se do dokumentace žáka.

Autor: Mgr. Petra P.